

politicke
ZATVORENIK

GODINA XV. - STUDENI 2005. CIJENA 15 KN

BROJ

164

**Obljetnica smrti
Ive Mašine,
ubijenog u Staroj
Gradiški**

**Manipulacija
umjesto
demokracije**

**Selektivna pamet
bivšeg ministra
vanjskih poslova**

**Partizanski logor
u Jasenovcu**

**Dokumenti,
sjećanja,
svjedočenja**

VUKOVAR

Jesen je žalosno godišnje doba, kao stvoreno za uspomene. Stabla više nemaju lišća, trava je uvela i osušena, vjetrovi stvaraju melodiju koja kao da predviđa, da će se dogoditi nešto strašno, sve se gasi kao da će uskoro sve zaspati ili umrijeti. Vukovarska tragedija kao da se nije dogodila slučajno u kasnu jesen.

O Vukovaru su napisane tisuće stranica tekstova ispunjenih okrutnim činjenicama patnje i smrti, opisima bitaka koje su grmjele prostorima grada puna tri mjeseca, svjedočenjima o herojstvima 1.800 provizorno naoružanih branitelja protiv 30.000 agresorskih vojnika opremljenih tehnikom moderne vojske, opisa patnji i jauka ranjenika u vukovarskoj bolnici kao i herojstvu osoblja koje im je nastojalo pomoći i eventualno spasiti život da bi na koncu bili odvezeni na Ovčaru i tamo okrutno likvidirani.

U Vukovaru se u jesen 1991. godine dogodio strašan zločin, život je izgubilo 1.000 branitelja i 3.000 civila i to podjednako u vrijeme ratnih operacija, dok su ostali ubijeni nakon pada grada.

No, monstruoznost zločina nije u broju žrtava, već u činjenici da su zločinačke horde tri mjeseca uništavale grad i građane kao da se radi o vojnom cilju, da bi na koncu opsade likvidirali ranjenike zatećene u bolnici. Taj krajnje izopačen zločinački čin podsjeća na istovjetne postupke iz svibnja 1945. godine, kad su ranjenici iz bolnica hrvatskih gradova završavali u Jazovki, Dravskoj šumi i ostalim stratištima. Vjerojatno se radi o unucima, djeci ili učenicima onih koji su to prakticirali po svršetku II. svjetskog rata.

Rat je za svaki narod povijesna prekretnica s velikim posljedicama u materijalnome i duhovnom životu ljudi. Ratna stradanja bude osjećaje mržnje i osvete prema agresoru, kao i ljubavi i tuge prema stradalima svojih bližnjih.

Danas, 14 godina nakon učinjenog nam zločina, osim prioritetnih preokupacija obnovom, gospodarskim oporavkom, egzistencijalnim pitanjima, moramo se u duhovnom pogledu baviti pitanjima oprosta i pomirenja. No, kako za ponovno pokretanje svakodnevnog života u gradu, čovjeku treba osigurati posao, za djecu vrtiće i škole, bolnicu i komunalnu infrastrukturu, tako za oprštanje treba ostvariti pravdu.

Kao što država putem svoje vlasti osigurava životne uvjete građana, tako je dužna osuditi zločin i kazniti počinitelje. Na državi je da kazni zločince, da onemogući nepravdu, a da zaštiti nevine i nemoćne dakle uspostaviti pravdu.

Na čovjeku pojedincu je čin oprštanja, ali taj čin zahtijeva pravdu. Tek ako je pravda ispunjena, nakon čina oprštanja može doći do pomirenja.

Redoslijed događanja je jasan.

*Alfred OBRANIĆ,
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

politički
ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar, Zorka Zane, Jure Knežević

OVAJ BROJ UREDIO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovičeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-zagreb@hdpz.htnet.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***
Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb
***
Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***
Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***
Za sve informacije i kontakte u svezi sa suradnjom i pretplatom tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.
***
ISSN 1331-4688
***
Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***
www.hdpz.htnet.hr

ZAMAGLJIVANJE ČINJENICA

Jedan od najčešćih argumenata za kojim posežu zagovornici žurnoga i bezuvjetnog ulaska u Europsku uniju, jest ocjena da će se time samo po sebi riješiti pitanje granica i položaja manjina - odnosno – u hrvatskom slučaju, pitanje položaja Hrvata u BiH kao konstitutivnog naroda.

Europska unija time postaje odgovor na sva pitanja.

Nitko kao da ne želi vidjeti, da nijedno od takvih i sličnih pitanja Europska unija nije uspjela riješiti ni u područjima koja su manje opterećena poviješću.

Problem Sjeverne Irske otvoren je i dalje, a posve je neizvjesno kad će biti riješen (makar geopolitički i zemljopisni odgovori davali jasan odgovor na pitanje kako će biti riješen). Hoće li jačati pokret za neovisnost Škotske, zasad je neizvjesno, ali je posve izvjesno da će Baski i dalje težiti za ujedinjenjem svojih zemalja i stvaranjem samostalne države. Korzikanci i Bretonci ne miruju, a nejasno je što će biti s Katalonijom. U Italiji jačaju centrifugalne tendencije, pa Padanija nije više samo misaona konstrukcija ili vic poput Malnarove Republike Peščenice.

Sve se to događa u srcu Europske unije, i sve pokazuje da samo ujedinjenje ne stvara ni jednakost ni bratstvo, a još manje slobodu.

Postoje silnice koje su snažnije od bilo kakvih političkih deklaracija, a njih ne može prigušiti ni materijalno blagostanje. Švicarska, primjerice, iako je izvan Europske unije, nesumnjivo je jedna od najuređenijih i najprosperitetnijih europskih država. No, ni takva Švicarska, kao država u kojoj – zanemarimo li retoromanski kojim govori razmjerno mali broj ljudi - tri «velika» jezika i narodnosne skupine koje njima govore, uživaju formalno istovjetna, a i stvarno podjednaka prava, nije beskonfliktno društvo. Nema tomu davno, da su u glavnome gradu Konfederacije praskale bombe za koje je odgovornost preuzela organizacija jurskih separatista. *Casus belli* položaj je nekoliko frankofonskih općina koje se nalaze u german-skome kantonu Bern. Na stvari ništa ne mijenja što su plaće i životni standard u kantonu Bern osjetno viši od plaća i standarda u susjednome kantonu Jura, niti što mijenja na stvari činjenica da se građanin i u kantonu Bern može bez ikakvih teškoća i zakonskih zapreka u svakoj životnoj situaciji služiti francuskim jezikom.

Ono što je važno jest to, da svatko želi biti svoj na svome. I otkuda bilo komu pravo da to drugima zaniječe?

I zar različit odnos prema američkome neoimperializmu ne otkriva duboke podjele unutar same Europske unije? Zar te podjele ne teku skoro navlas istim onim vododijelnicama kojima su posljednjih desetljeća i stoljeća zametani i vođeni ratovi? I zar upravo prestanak njemačko-francuskih sporova nije potvrda, a ne negacija te teze, budući da su ta dva velika europska naroda napokon odlučila ne biti igračke u rukama politike koja se poslovičnom engleskom duhovitošću nazivala politikom ravnovjesja sila.

Ne će, prema tome, Europska unija konačno i neopozivo razriješiti nijedan problem u odnosima naroda i država. Ono što ona, možda, može učiniti, jest promicanje uljuđenih oblika rješavanja sporova. Ali, i to je više nego upitno, sve dotle dok Unija predstavlja u prvom redu zaštitu interesa krupnoga kapitala. Spor oko njezina ustava pokazuje da je tvorci zamišljaju na temeljima na kojima ne može opstati. Hrvati stoga trebaju težiti usvajanju europskih vrijednosti, a na Europsku uniju gledati kao jedan od mogućih oblika suživota na starome kontinentu.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

ZAŠTO HRVATSU TREBA UČINITI NEPOPULARNOM? 4

Tomislav JONJIĆ

DEMOKRACIJA NA DIKTATORSKI NAČIN 5
(F. Z.)

DEMOKRACIJA KAO MANIPULACIJA 6

Egon KRALJEVIĆ

PEDA PRIZNAJE SAMO SUD PARTIJE! 8
(L. Z.)

IZMEĐU SCILE I HARIBDE 10
(L. Z.)

PODMUKLE DENUNCIJACIJE TZV. ŽRTAVA KOMUNIZMA 12
(L. P.)

U SLOVAČKOJ OBILJEŽEN DAN ŽRTAVA TOTALITARIZMA 13

Jure KNEZOVIĆ

TKO ZAPRAVO VLADA U TOTALITARNIM REŽIMIMA? 16
Tomislav JONJIĆ

IVO MAŠINA U DOSSIERU KPD STARA GRADIŠKA 18

Dr. Andelko MIJATOVIĆ

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XX.) 24

Ivan GABELICA

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXI.) 30

Jure KNEZOVIĆ

SVJEDOČENJE O PARTIZANSKOM LOGORU U JASENOVCU 32

Ivan VUKIĆ

RATNE I PORATNE ŽRTVE U VIROVITIČKOME KRAJU 36

Dragutin PELIKAN

UZ USPOMENE DR. MATE GRANIĆA 41

Tomislav JONJIĆ

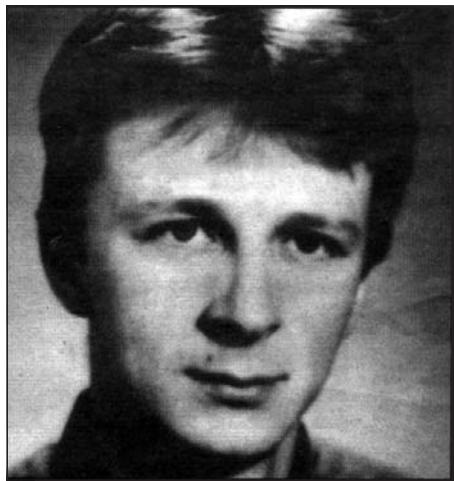
IN THIS ISSUE 47

IN DIESEM HEFT 48

PRIČA O GRADU

Odstajem od svih traženja pravde, istine, odustajem od pokušaja da ideale podredim vlastitom životu, odustajem od svega što sam još jučer smatrao nužnim za nekakav dobar početak, ili dobar kraj. Vjerojatno bih odustao i od sebe sama, ali ne mogu. Jer, tko će ostati ako se svi odrekнемo sebe i pobegnemo u svoj strah? Kome ostaviti grad? Tko će mi ga čuvati dok mene ne bude, dok se budem tražio po smetištima ljudskih duša, dok budem onako sam bez sebe glavinjao, ranjav i umoran, u vrućici, dok moje oči budu rasle pred osobnim porazom?

Tko će čuvati moj grad, moje prijatelje, tko će Vukovar iznijeti iz mraka?

Siniša Glavašević

Nema leđa jačih od mojih i vaših, i zato, ako vam nije teško, ako je u vama ostalo još mladenačkog šaputanja, pridružite se. Netko je dirao moje par-

kove, klupe na kojima su još urezana vaša imena, sjenu u kojoj ste istodobno i dali, i primili prvi poljubac - netko je jednostavno sve ukrao jer, kako objasniti da ni Sjene nema? Nema izloga u kojem ste se divili vlastitim radostima, nema kina u kojem ste gledali najtužniji film, vaša je prošlost jednostavno razorena i sada nemate ništa. Morate iznova graditi. Prvo svoju prošlost, tražiti svoje korijenje, затim svoju sadašnjost, a onda, ako vam ostane snage, uložite je u budućnost. I nemojte biti sami u budućnosti. A grad, za nj ne brinite, on je sve vrijeme bio u vama. Samo skriven. Da ga krvnik ne nađe. Grad - to ste vi.

PRIČA O RATNIKU

Generacija čiju sam zastavu nosio i sam po sletovima i kojoj sam ime izvikuvalo punih usta, uvijek se divila i čudila borcima. Njih smo gledali kao sportaše koji igraju neku svoju igru, a mi smo i poslije te igre nastavljali navijati za njih i pobjeđivati već pobijeđenog protivnika.

Ti su borci sada stari i umorni ljudi koji se teško sjećaju svojeg imena, a mnoge smo od njih ispratili uz sve počasti i dobranamjerno zaboravili. Kada bih htio biti pošten

prema vama, morao bih priznati da sam u svojoj glavi mislio kako je baš

to najbolji način da zametnem trag ratu i nesreći.

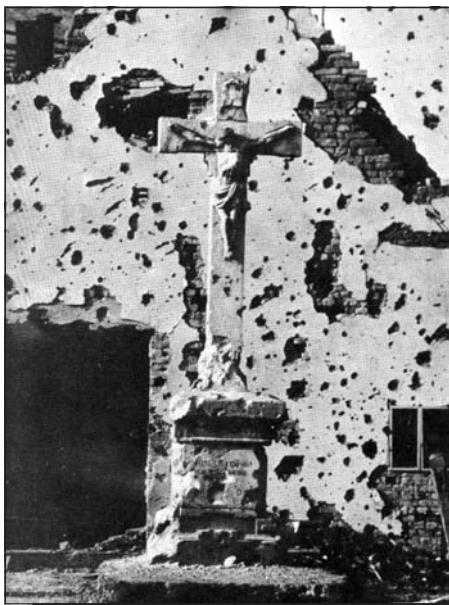

Glavašević u improviziranome podzemnom studiju Hrvatskog radija Vukovar

Međutim, čini se da mnogi iz mojeg naraštaja nisu tako mislili i da im je bila draža takva prošlost, čim su se tako brzo uhvatili pušaka. Za nekoliko mjeseci rata stekao sam toliko neprijatelja da se pitam gdje su bili do sada. Zašto nisu lijepu mladost opijali mirisima ljubavi, zašto su još gladni kada su cijeli život otimali drugome, možda baš svojem jučerašnjem prijatelju? Otkud tolike laži u prijateljstvu? Je li ovaj grad uvrijedio nekoga

od njih svojim bićem kada ga tako zdušno zatiru?

Razgovarao sam s mnogim borcima koji brane te ruševine; i oni misle isto. Što će nekome moj grad, osim meni i mojim sugrađanima i Hrvatskoj? Uvijek se znalo da ne možeš biti ono što nisi. Tako je i s gradovima. Tako je i sa zemljom. Braneći tu ideju stoje ljudi, divovi hrvatske hrabrosti, i nikačko da objasne onima iz drugog dvorišta da je vrijeme ratova na izmaku. Zar to nisu shvatili noseći školsku torbu i ljubeći se po parkovima, u sumračje? Uzalud su nosili moje ime i imena mojih sugrađana u njedrima, jer ovaj rat

Bećarski križ - jedan od simbola Vukovara

su izgubili, ako ne prije, a ono prljajući ruke i obraz nastojeći uzeti ono što nije njihovo. Ne mogu prihvati nepoštenje, a ni mrak koji mi unose u svjetlost.

Hvala im u ime svih koji su izginuli, i u ime svih koji su se napatili zbog njihove nezahvalne i proždrljive želje da uzmu tuđe, i u svoje osobno, malo ime, koje će ipak, na kraju svega, biti veće od njihova.

*(Iz knjige priča
Siniše Glavaševića, Priče iz
Vukovara, MH, Zagreb, 1992.)*

VJESNIK

Hrvatski politički dnevnik

Glavni urednik

Zagreb, 15. studenog 2005.

Poštovani gospodine glavni uredniče,

u današnjem VJESNIKU pročitah da je Vaš i moj dnevnik dobio visoke ocjene na međunarodnom skupu «Dubrovački dani medija», pošto je najobjektivnije pisao o manjinama, nevladinim organizacijama, ratnim zločinima, problematici Haaga i NATO-a.

Veseli me, jer redoviti sam čitatelj vašeg dnevnika čak i u onim vremenima kada vas je većina čitatelja napustila. Razlog veoma jednostavan: VJESNIK smatram ozbiljnim novinama, izvorom vjerodostojnih informacija, za razliku od ostalih dnevnika koji privlače čitateljsku publiku senzacijama.

Na čelu sam nevladine udruge - Hrvatskog društva političkih zatvorenika - koja se prvenstveno bavi istraživanjem i obilježavanjem mjesta stradanja hrvatskog naroda, pa tako i zločinima koji su počinjeni nad hrvatskim narodom. Naša udruga bila je jedan od organizatora svečanog ukopa posmrtnih ostataka 1.163 ekshumiranih žrtava s područja Macelja, koji su na okrutni način likvidirani poslije Drugoga svjetskog rata, u svibnju i lipnju 1945., bez suda i suđenja. To je samo dio nevinih žrtava ubijenih na području Macelja, jer je istraženo tek 20 posto označenih grobišta. Žrtve su bili civilni, vojnici, svećenici pa čak i djeca. Egzekutori – krvnici bili su pripadnici lokalne krapinske OZNE, nazivajući se narodna demokratska vlast, antifašisti, partizani, komunisti i ostalim atribucijama, i tako do današnjih dana. No, svakome je jasno da nije krapinska OZNA odlučila na svoju ruku ubiti 12.000 ljudi, nego da je zapovijed došla sa samoga vrha. Ako je vrh bivše komunističke vlasti bio protiv toga i drugih zločina, zašto nije pokrenuo postupak protiv nižih dužnosnika, ako navodno nisu provodili zapovjedi državnog vrha?

Svečanom ukopu bila je nazočno izaslanstvo Hrvatskog sabora na čelu s dr. Andrijom Hebrangom, a ukop i misu predvodio je uzoriti kardinal Josip Bozanić.

Dakle, radi se o obilježavanju jednog od najstrašnijih zločina počinjenih nad hrvatskim narodom, a ukop 1.163 žrtve, koliko ja znam, po broju je najveći sprovod ikada održan u Hrvatskoj.

Stoga imam samo jedno pitanje, gospodine uredniče: Zašto Vjesnik nije napisao niti jedno slovo o tom događaju?

S poštovanjem,

*Predsjednik
Alfred Obranić, v.r.*

ZAŠTO HRVATSKU TREBA UČINITI NEPOPULARNOM?

Kad se, krajem Prvoga svjetskog rata, slomilo austrougarsko carstvo, ratni su pobjednici Austriji nametnuli zabranu priključenja Njemačkoj. Bez toga, očito, anglofrancuska ratna pobjeda ne bi bila potpuna. Naime, svega nekoliko dana prije formalne kapitulacije Austro-Ugarske, članovi Reichsrata konstituirali su se 21. listopada 1918. kao privremena Narodna skupština Njemačke Austrije (Deutschösterreich), a ta je Narodna skupština 12. studenoga Njemačku Austriju proglašila demokratskom republikom i sastavnim dijelom Njemačke.

Ta je demokratska odluka poništena – u vrijeme kad se toliko galamilo o **Wilsonovim** tezama i pravu naroda na samoodređenje – mirovnim ugovorom u Saint Germainu 10. rujna 1919. Serija referendumu, kojom je austrijsko pučanstvo izražavalo želju da živi u istoj državi s većinom Nijemaca, ostali su mrtvim slovom na papiru. Ustrajući u zabrani Austriji da se priključi Njemačkoj, Društvo naroda je 1922. ženevskim protokolima radije poduprilo davanje dugogodišnjih povoljnih zajmova Beču, nego da dopusti jačanje snaga koje su se suprotstavljale versajskom diktatu. Nova je gospodarska kriza krajem dvadesetih ponukala austrijsku vladu da se ponovno obazre za sjevernim susjedom, pa je podkancelar **Schober** 19. ožujka 1931. s njemačkim ministrom vanjskih poslova **Curtiusom** uglavio njemačko-austrijsku carinsku uniju. Francuska se sa svojim satelitima žustro usprotivila, pa je zabrana takve unije stipulirana i u Lozanskom protokolu iz 1932. No, kancelar **Dollfuss** je taj protokol u parlamentu mogao 17. kolovoza 1932. progurati sa svega jednim glasom većine. Pronjemačko

Piše:

Tomislav JONJIĆ

je raspoloženje bilo sve glasnije, pa je pripojenje Austrije Njemačkoj postalo samo pitanje vremena i odnosa snaga. Kad je ojačao, **Hitler** ga je proveo bez ispaljena hitca, a pokušaji osporavanja potom provedena plebiscita spadaju samo u jeftine pripovijesti: činjenica da je Austrija 1938. postala sastavnim dijelom Njemačke odgo-

Potpisivanje ugovora u Daytonu, 21. studenoga 1995.

rala je raspoloženju velike većine pučanstva, a ne bi se reklo da su pritom ideološki razlozi bili ikakav važan uteg na vagi.

Kad sam 1994. s jednim austrijskim diplomatom, koji je izobrazbom bio povjesničar, razgovarao o političkim prilikama u Hrvatskoj, stalno smo se vraćali na Herceg-Bosnu i želju hrvatskog pučanstva u BiH da živi u istoj državi ili državnoj zajednici s većinom Hrvata. Kako se on pohvalio da je Austriji u drugoj polovici XX. stoljeća pošlo za rukom **Mozarta** proglašiti Austrijancem, a Hitlera Nijemcem, upitao sam, postoje li danas kakve snage koje bi htjele ponovno ujedinjenje s Njemačkom. «Ne» – bio je kratak i jasan – «nakon rata nije popularno biti Nijemac!»

Taj je odgovor u velikoj mjeri primjenjiv i drugdje. Sjetimo li se, primjerice, prosrpskog raspoloženja među Hrvatima krajem XIX. i početkom XX. stoljeća, postaje nam jasno kakvu ulogu u političkoj orijentaciji jednog naroda ima «popularnost» njegova susjeda. Ta, zar se Crnogorci nisu 1918. odrekli vlastite države, dinastije i autokefalne crkve, kako bi se što snažnije poistovjetili s tada općepopularnim srpsvom. Ako je tada nekoliko godina i tinjao otpor kojega su poticali zagovornici crnogorske samostalnosti, takvog otpora na kraju Drugoga svjetskog rata i nakon njega nije bilo. Crnogorci su doista postali «najbolji Srbi», a svi bi protivnici velikosrpske agresije, na čelu s **Jevremom Brkovićem**, stali u omanju kavanu. Danas, pak, svega desetak-petnaest godina kasnije, nezaustavljivo teče obrnuti proces. Crnogorci se distanciraju od Srbije, a čak i oni koji su u izražavanju svoga velikosrpsvta bili među najglasnijima, danas su pristaše referendumu o samostalnosti.

Zašto? Zato što nakon Omarske i Manjače, nakon Vukovara i Srebrenice, a osobito nakon NATO-vih zračnih udara, više nije popularno biti Srbin.

A zahvaljujući popularnosti srpsvta i postojanju samostalne države, Srbija je krajem XIX. i početkom XX. stoljeća uspjela posrbiti pravoslavno pučanstvo na području Hrvatske i BiH i osztvariti Jugoslaviju kao Veliku Srbiju. Nakon sloma NDH, zbog nepopularnosti hrvatske misli, nastavljen je i zapravo okončan proces konstituiranja bosanskohercegovačkih Muslimana u zasebnu naciju, koji se u protivnome ne bi uopće odigrao ili bi bio bitno drugačiji.

Isti recept tvorci novoga svjetskog poredka žele primijeniti danas. Tvrđogradim otporom diktatu velesila i težnjom da izbore vlastitu državu, makar protiv čitava svijeta, i makar u ratu, Hrvati su postali poguban primjer. Kako je stvaranje države Bangladeš 1971. obradovalo hrvatske nacionaliste, tako hrvatski primjer ne sumnivo svjetli pred očima nezadovoljnih «malih» naroda, koji žele nacionalnu emancipaciju, slobodu i državnu neovisnost. Radi toga treba kompromitirati hrvatsku pobjedu u ratu i diskreditirati hrvatski narod i njegovu državu. Svakodnevno ponavljanje tvrdnji o zločinima Hrvatske vojske (čak ne: zločinima hrvatskih vojnika, kako se ne bi sugeriralo da se radi o pojedinačnim ekscesima!), potkapanje vojničke i narodne predaje i tradicije, opanjkavanje prvoga predsjednika Republike najrazličitijim izmišljotinama, u jednoj je te istoj funkciji.

A istu funkciju ima o promicanje teze o Hrvatima kao počiniteljima najstravičnijih zločina u BiH. Potrebno je učiniti sve kako Hrvati u susjednoj državi ne bi o svome položaju konstitutivnog i jednakopravnog naroda mogli pregovarati ravnopravno, jer zločinac i žrtva ne mogu biti ravnopravni, prava zločinca da inzistira na svom položaju zauvijek su okrnjena, pa sve što ima mora smatrati darom. Upravo u tom smislu valja tumačiti nedavni komentar **Richarda Hoolbrookea**, jednog od tvoraca tragičnoga Daytonske sporazuma, da Hrvati u BiH više nemaju što tražiti, a pogotovo ne mogu postavljati uvjete, jer su oni podmireni davno, mirnom reintegracijom Podunavlja. Jasna je to poruka: Hrvatima u BiH nema opstanka, pa oni trebaju iseliti, kako bi se kvadratura bosanskohercegovačkoga kruša razriješila zadovoljenjem Bošnjačka-Muslimana s jedne, te Srba koji će izgubiti Kosovo, s druge strane. A takvu će Hrvatsku i BiH ponovno biti moguće lako modelirati stvaranjem – zapadnoga Balkana...

DEMOKRACIJA NA DIKTATORSKI NAČIN

Tko smije dirnuti u demokratski habitus SDP-a? Nitko. Jer, SDP napadaju samo ognjištari i zatucani, ruralni tipovi. Pastir koji pristupi SDP-u postaje «urban»; pridruži li se pak kojoj od stranaka opasnih namjera, zauvijek ostaje «ruralni». A kako stvarno izgleda demokracija u režiji modernoga SDP-a (dakle, ne onoga **Vladimira Bakarića Mrtvaca ili Jure Bilica**), zorno je pokazao najnoviji izborni sabor («konvencija», kako si amerikanizirano tepaju dojčerašnji apoleti Moskve) zagrebačke organizacije SDP-a, održan 19. studenoga 2005.

Glavni, a mislilo se i jedini kandidat, bio je **Milan Bandić**, političar kojemu **Mussolinijeva** dema-

gogija nije do koljena. No, iznenada se pojavio protukandidat: svoju je kandidaturu neočekivano istaknuo **dr. Šandor Dembitz**.

Ni oni koji ponešto «prate» politiku, o Dembitzu zapravo ne znaju ništa. To ujedno znači da nikakvih izgleda stvarno nije imao. Možda i manje od **Vesne Girardi-Jurkić**, koja se svojedobno – radi ljepše slike – suprotstavila **dr. Franji Tuđmanu**. No, kad je Dembitz htio predstaviti svoj program i objasniti zašto misli da može i bolje i odlučnije i odgovornije od Bandića, koji je u te tri riječi sažeo svoj program, onda mu je na intervenciju **Mirjane Sobol** – zabranjeno govoriti. «Demokracija», zar ne... (F. Z.)

6 Događaji

SKANDAL Na izbornoj konvenciji zagrebačkog SDP-a zabranjen govor protukandidatu

Ušutkan Bandićev protivnik

«Bolje, odlučnije, odgovornije», predstavio je Bandić svoj novi slogan

VOJSLAV MAZDOĆO

Izbornu VIII. konvenciju zagrebačkog SDP-a jučer je obilježio neочекivani skandal. Da se nije očekivao suparnik gradonačelnika Milana Bandića, svoju kandidaturu na mjesto predsjednika ipak je istaknuo dr. Šandor Dembitz.

No, na intervenciju Mirjane Sobol, Dembitzu nije dopušteno da se obraći delegatima.

– Nema potrebe raspravljati o već verificiranim kandidaturama – rekla je M. Sobol, a njezin su prijedlog delegati podržali javnim glasovanjem.

Punkta HDZ-u

Za razliku od Dembitza, Milan Bandić imao je tek tri nastava za govornicom, pri čemu se mogao držao različitih izješča koja je trebao podnijeti, a više je radio na vlastitu predstavljanju.

– Bolje, odlučnije, odgovornije – predstavio je Bandić svoj novi slogan kojim će se SDP navodno sluziti na sljedećim parlamentarnim izborima. Predsjednik SDP-a Ivica Račan odbio je

komentirati nedemokratski postupak prema Dembitzu ispričavajući da se nije bio u dvorani u vrijeme ponovego događaja. S puno više riječi Račan se obratio vladajućem HDZ-u.

Bandiću 89 postro

Opisao je njegovu vladu kao «dobar celofan, dobru rečku, ali loš proizvod».

– Iz socijaldemokratskog Zagreba poručujem HDZ-u

Račan odbio komentirati nedemokratski postupak prema Dembitzu

da nije učinio dovoljno. Na sljedećim izborima polaziti ćeemo nove mogućnosti razvoja – zaključio je Račan.

Jurica Međić, jedan od kandidata za potpredsjednika zagrebačkog SDP-a, blago je napao Bandiće, srušivši u njegov stil rada. – U javnosti se stvara dojam da samo Bandić radi – rekao je Međić koji je navodno u sukobu sa zagrebačkim gradonačelnikom.

Ništa bio u dvorani kad je Dembitz zabranjeno obraćanje delegatima, rekao je Račan

DEMIBITZ: BALKANIZAM U VRUŠI SDP-a

– Ova intervencija dokaz je da postoji balkanizam i u vrhovima SDP-a – izjavio je Dembitz i novinarima podijelio tekst svoga govora kojim je zelo predstavljiv svoju platformu. U tekstu se osvrnuo na kritiku identiteta stranke i optužio da „iblerovske dajhle“ sustavno poslijecaju stranačke knezove od Dubrovnika preko Sibenika i Karlovača“. Zelen je ređ da u Zagrebu trebaju luke osobe: Milan Bandić kao „kapo“, Ivo Jelurić kao „cato“ i on sam kao „profa“. Svoju platformu zaključio je riječima treba nam mentalna Oluja.

VEČERNJI LIST
NEDELJA, 20.12.2005.

TRIBINA

U kritici najvažniji projekti i lideri

DUGA RESA – U organizaciji HNS-a Karlovačke županiju juče je u Dugoj Reši održana tribina na temu Projekti međunarodnog u lokalnoj samoupravi. Glavni gost bio je župan Varaždinske županije Radimir Čačić, koji je na primjeru već funkcionirajućih u njegovoj županiji prezentirao koliko su u kritičnim vremenskim važni projektni procesi i dobri menadžeri u lokalnoj upravi. Na tribini su govorili i Darko Šantić, Nikola Vučićević, te Marija Ivančić, (kont.)

SABOR

Režim posjeti star dvije godine

ZAGREB – Poček zagrebačkih gimnazijalaca ostanjene na zastupničkim materalima bilo su povidi da se prije dvije godine saborski posjetiljci zastupničke klape, pa od tada Veliku vječnicu mogu gledati samo s galerije, potvrđeno je u Hrvatskom saboru. To je ujedno odgovor zaustavljenom klubu koji je zaboran učaska u Veliku vječnicu evči dana predstavio kao svježu zabranu. (H)

DEMOKRACIJA KAO MANIPULACIJA

"U svakoj bi demokraciji činjenica da je vodeći političar svjedočio pred sudom bila od značajnog javnog interesa, i stoga prirodna tema izvještavanja." Ovim je jasnim i jednostavnim argumentom povjerenik za medije Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OEŠS) Miklos Haraszti, od Haškog suda zatražio obustavu progona hrvatskih novinara. Ali nije Hrvatska svaka demokracija, a pitanje je i je li ona, s ovakvim stupnjem podložnosti svojih institucija međunarodnim tijelima, uopće demokracija?

Naime, ako znamo da aktualni hrvatski predsjednik u Haagu nije govorio o nebitnim stvarima, nego je тамо, naprotiv, politiku vlastite zemlje prikazao agresorskom, logično se, na tragu onoga što je izgovorio povjerenik OEŠS-a, zapitati nekoliko pitanja. Kao prvo, zar zatajenje takve informacije o jednom od glavnih kandidata u predizbornoj kampanji 2000. godine (uz istodobno medijsko provaljivanje "mračnih tajni tuđmanizma"), od demokracije u Hrvatskoj ne pravi farsu? Ili još oštije, zar ovakva selekcija i prikrivanje činjenica u izvedbi međunarodnih čimbenika, vrhova hrvatske politike i domaćih medija, kojima se neke ovdašnje političare, točnije "suradnike" međunarodnih institucija, od hrvatske javnosti štiti poput medvjeda, zar takve stvari demokraciju u Hrvatskoj ne svode na najobičniju obavještajnu manipulaciju? I konačno, gdje je u ovom skrivanju istine od javnosti nestala ona poznata **Mesićeva** kritilica da "građani imaju pravo znati"?

Hrvatsko novinarsko društvo: totalitarna demokracija

Citiranom dužnosniku OEŠS-a moramo biti zahvalni za gornju izjavu jer njegove su riječi, budući da dolaze iz

Piše:

Egon KRALJEVIĆ

stranih usta (a ta su u nas tradicionalno na cijeni), barem nakratko uspjele zatiriti u javnosti. Imajući u vidu političku usmjerenost većine domaćih novinara – ideoloških sljepića – slično reagiranje od njih sigurno ne bismo dočekali. Dotični naime u haškom progonu određenih hrvatskih novinara nisu vidjeli, a ni danas ne vide ništa sporno, jer je predsjednik, kojega se objavom tajnoga

ka svode na pripadnost svomu načinu razmišljanja. To pak znači da je sve što se nalazi izvan sustava političkih ideja za koje se oni zalažu – subverzivno, antidemokratski usmjereno i samim time nedopušteno. Po toj je logici onda sasvim razumljivo progoniti svakoga tko se drzne u pitanje dovesti "demokrata" Mesića, posebice ako su tom prigodom "zakvačeni" i njihovi istomišljenici iz haškog Tužiteljstva.

Jer, Bože mili, kritiziranjem takvih "demokratskih" vertikal, rekli bi ovi, ne bave se normalni ljudi (čitaj: pripad-

Generali JNA Veljko Kadijević i Blagoje Adžić

haškog svjedočenja htjelo predstaviti u malo realnijem svjetlu nego što ga doživljavaju oni, njihov svjetonazorski istomišljenik.

I tu nastaje problem, jer pripadnici ovog svjetonazora (koji sebe voli nazivati demokratskim), ne samo da taj svoj vrijednosni sustav smatraju bitnim dijelom demokracije, nego ovu bez ostat-

nici gore opisanog političkog miljea), nego oni koji svojim stavovima izlaze izvan "demokratskog pogleda na svijet": desničari, mračnjaci, nedemokrati, pače fašisti. A za takve ne samo da ne mogu vrijediti iste norme zaštite ljudskih prava kao i za "dobre momke", nego su u borbi protiv njih dopuštena sva sredstva. Dakle demokracija da, ljudska prava da, ali samo za njihove is-

tomisljenike! Prema tome, u haškom udaru na hrvatske novinare oni jednostavno ne vide ugrozu visokih načela slobode javne riječi za koja se načela u nekim sličnim, ali drukčije politički obojenim slučajevima (npr. afera **Matvejević**) žestoko zauzimaju. Naprotiv, oni taj progong vide kao poželjnu reakciju protiv onih koji svojim subverzivnim razmišljanjem predstavljuju prijetnju njihovu paradoksalnomu, totalitarnom konceptu demokracije shvaćene kao ekskluzivno vlasništvo njihova misaonog kruga. Iz navedenog je bjelodano da u ovom slučaju imamo posla s jasnim primjerom ideološkog sljepila, tj. s oglednim slučajem političke žute pjege najvećeg dijela hrvatskog novinarstva.

Opisani je mentalni sklop bio vidljiv i u reakciji (nažlost) najuglednije i najveće hrvatske novinarske udruge, u trenutku kada je skandal s hrvatskim novinarama tek izbio. U početnom razdoblju ove afere, HND je boreći se za "svoju", tj. na vlastiti svjetonazor svedenu "demokraciju" - bitan dio koje je pravo na progong "nedemokrata" - podupirao haške optužnice protiv hrvatskih novinara, zlurado docirajući o svetosti insituta zaštićenog svjedoka koju su oni navodno oskvrnuli.

Na njihovu veliku žalost dočekala ih je potpuno neočekivana reakcija njihova gurua, **Žarka Puhovskog**. Ovaj je, željevši se predstaviti vjerodostojnostim zaštitnikom ljudskih prava, u izjavi za *Hrvatski list* i *Hinu*, jednostavno morao priznati da je haški progong novinara neopravdan. Puhovski nije porekao da su optužnice procesno-pravno utemeljene, ali je dodao da su sporni bitni sadržajni elementi, pa je podsjetio da je Mesićev svjedočenje objavljeno nakon završetka procesa **Blaškiću**, te da je stoga jasno kako objava tog iskaza nikako nije mogla utjecati na suđenje. Puhovski je dodao i to kako smatra da objava identiteta obojice zaštićenih svjedoka (Mesića koji je tada već bio predsjednik i nizozemskog časnika SFOR-a koji je u slučaju uhićenja haškog optuženika **Miroslava Brale** iznio argumente protiv haškog Tužiteljstva, a

u hrvatsku korist) ničim nije ugrozila njihovu sigurnost. Prema tome, Puhovski je ustvrdio da ne postoji nijedan pravno valjani razlog za progong skupine novinara, te da su haška opravdanja tog postupka vrlo dubiozna; iz njegovih se riječi mogla čak iščitati i stanovita sumnja u postojanje skrivenih motiva kojima se vodio Haag pri podizanju optužnica protiv navedenih novinara. Te su sumnje bile dodatno potkrijepljene selektivnim odabirom onih koje će se progongiti, jer za objavu Mesićeva svjedočenja nisu optuženi npr. novinari Novog lista ili djelatnici **Štrbočeva** centra koji su u javnost također "pustili" Predsjednikova "časkanja" u Haagu...

Skandalozna HND-ova "profesionalna solidarnost"

Suočeni s ovakvim stavom svog idola, a i s rastućom zabrinutošću s kojom su svjetske novinarske udruge počele pratiti svojedobno **Jovićovo** utamničenje, **Lucić** i društvo su na zanimljiv način počeli "okretati ploču". Teška srca uputili su nekoliko pisama na adresu uglednih organizacija za zaštitu ljudskih i novinarskih prava, tražeći u njima zaštitu Josipa Jovića, najeksponiranijeg iz skupine progongenih novinara. Prava ostalih ugroženih novinara su veselo "zaboravili", jer ruku na ("jugoslavensko" im) srce, ne bi se oni bavili niti "fašistom" Jovićem, da ih međunarodne reakcije na njegovo utamničenje nisu natjerale na to...

Još interesantniji je način na koji su Luce i društvo "branili" Jovića. Uz svaku riječ kojom bi u svojim obraćanjima međunarodnim udrugama zagovarali njegova prava, išlo je par rečenica u kojima su, unatoč hinjenoj profesionalnoj solidarnosti s progongenim kolegom, tobože "objektivno" ipak priznavali Jovićevu odgovornost za kršenje pravila Haškog suda i time faktički opravdavali njegov progong... Ovim su se dopisima HND-ovci htjeli predstaviti većim "etičarima" negoli brojne međunarodne novinarske i ine udruge za zaštitu ljudskih prava koje su stale na Jovićevu stranu. Dok su ove potonje podporom novinaru *Slobodne* iskazale kako profesionalnu

solidarnost s progongenim kolegom, tako i potporu istini kao novinarskom zadatku, Luce i društvo su na opisani, uviđeni način apstrahirali od ovih "sebičnih" cehovskih principa u ime, za njih očito veće istine, istine haškog Tužiteljstva. A zna se da ova posljednja autoritetom međunarodne pravne institucije tvrdi upravo ono što HND-ovci misle: da su svi oni koji o Hrvatskoj napišu nešto afirmativno nacionalisti, te da stoga zasluzuju progong! U svemu tome je doduše stradala bitna sastavnica demokracije - sloboda tiska, ali demokracija HND-ovski pojmljena kao pravo na vječitu premoć jednog svjetonazora može, smatraju baštinici ovog stava, podnijeti tu žrtvu. Na kraju krajeva "društveno političkim radnicima" iz navedene udruge i nije do demokracije, nego samo do slobode njihove riječi.

Davnašnji i današnji progongitelji

Ne treba nas iznenaditi sličnost upravo iznesenih stajališta s retorikom iz olovnih komunističkih vremena, kad novinari također nisu trebali služiti istini, nego višim političkim ciljevima. Naime takvi stavovi dolaze iz udruge koja baštini "sjajne" domete hrvatskog novinarstva iz vremena nakon pada Hrvatskog proljeća. Općepoznata je naime činjenica da je većina čelnika HND-a svoju profesionalnu afirmaciju doživjela sedamdesetih godina prošlog stoljeća progoneći hrvatske "nacionaliste". Stoga gotovo da i nema razlike između davnašnjeg teksta **Igora Mandića** kojim je ovaj 1972. podržao utamničenja i političke progonge **Gotovca** i drugih hrvatskih književnika i današnjih pokušaja "obrane" Josipa Jovića. Ili, kako je to u metežu hajke na hrvatske proljećare sročio Mandić, progongeni su sami krivi "jer ... tko s vragom tikve sadi, ove mu se o glavu i obiju". A pod vragom se naravno i onda, a i sada, podrazumijeva ista stvar: svaki zagovor hrvatskih prava i interesa. To su pojmovi koje se u "malome jugoslavenskom rječniku HND-ovih novinara" i danas smatra istoznačnim pojmovima nacionalizma i šovinizma.

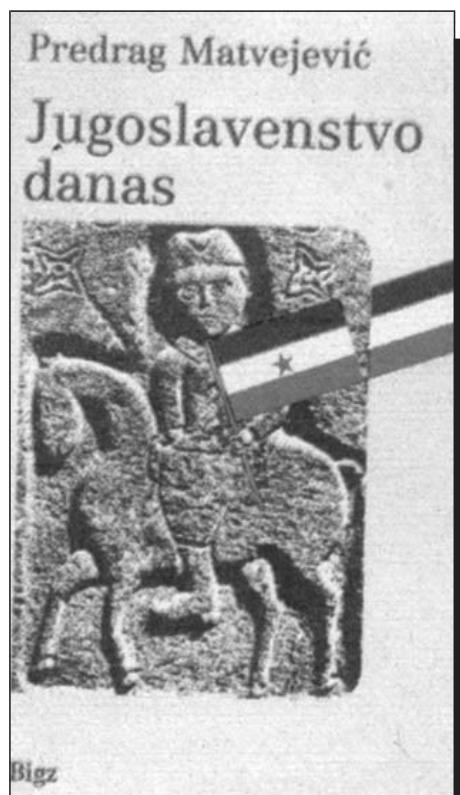
voditi računa o nacionalnim i državnim interesima». Istodobno je na sva usta pohvalio Sanaderov napadaj na sudca Lukića i njegovu presudu, jer da nam je premjerka na taj način osvjetlala obraz i spasila položaj u međunarodnoj zajednici. Gospođa Sanader je, dakle, prema Viskoviću, postupila kao odgovoran političar.

I šokantno je, da ni Visković ni tko drugi u tome ne vide zastrašujuću proturječnost: tko Sanaderovo daje pravo «šti-

I zato ni gospođa premjer, ni tzv. ministrica pravosuđa, ni lijevoliberalna javnost nije reagirala na Peđinu izjavu da se na presudu ne će žaliti, «jer ne priznaje sud koji ju je donio». Kao i Josip Broz kojih sedamdeset-osamdeset godina ranije, on priznaje samo sud svoje Partije. Danas se ona više ne zove «Komunistička partija Jugoslavije - Sekcija Komunističke internacionale», iako je Peđa i toj vjerno služio najveći dio svog života, nego se

zove tzv. međunarodna zajednica. Ali, nepriznavanje suda znači nepriznavanje ustavnopravnog poredka, tj. nepriznavanje države. Zar premjerka i ministrica pravosuđa na to nisu trebali reagirati? Zar na to nije trebalo reagirati državno odvjetništvo i neovisni sud? Ili je upravo svrha pritiska, da se i posljednji tragovi neovisnosti sudstva zatru, pa da i opet budemo tuđem sluzi sluge, tuđe prirepine...

(L. Z.)

Matvejević: "Izvan Jugoslavije nema ni za kog od nas pozitivne alternative: nacionalne, državne ili društvene!"

titi» nacionalne interese napadajem na neovisnost pravosuđa, a istodobno odriče Tumanu pravo da od tih istih sudaca traži zaštitu nacionalnih interesa. U čemu je razlika između ta dva pristupa?

Ni u čemu, osim u svrsi te zaštite. Tuđman je (krivo) mislio da se Hrvatsku štiti ako se i pravosuđe upregne u zaštitu nacionalnih interesa, Sanaderova pak (krivo) misli da neovisno hrvatsko pravosuđe treba biti podvrgnuto teroru tzv. međunarodne zajednice. Tuđman nije shvaćao da njegov zahtjev neminovno vodi do zloupotreba, pravne nesigurnosti i kaosa, Sanaderova dobro shvaća da je na vlasti može održati samo milost gospodara.

DRUG PEĐA KOMESAR

«Svaki bi pisac poželio takvog čitatelja, zapravo interpretatora, takvo obočenje i nadopunu. Osim toga, on (**Božidar Violić**, op. prir.) je sam sjajan prozaik. On je s glumcima radio bez predloška. Nije načinio dramatizaciju, nego je dolazio s knjigom na probu, pa bi improvizirao i on i glumci. (...) Ali vidio sam da je predstava vrlo dobra, osobito njezina prva polovica. Osim toga, doduše, ne previše odlučno, predložio sam da skinu iz predstave dio teksta gdje Erminija prilično izravno varira kako su huligani išli u partizane. To u knjizi, u kontekstu, još nekako ide, ali ne može to s estrade. Oni su, međutim, mislili da bi trebalo ostati, i ja se nisam mnogo opirao. Ipak sam ih upozorio da bi im mogli predstavu brzo zabraniti. Pa i dolazili su im na četiri predstave zaredom **Predrag Matvejević** i društvo, delegati svetog komitetskog oficija, da arbitriraju i pronjuškaju da li što zaudara na herezu (*que sapparent haeresim*), i onda je, dakako, po njihovu savjetu, Gradski komitet zahtijevao od **Zuppe** da se izbací kritična scena, ili da skine predstavu s repertoara. Pritisak je trajao, sve dok se nije Zuppa pokorio. Najprije im je, navodno, tražio, da mu dadu napismeno nalog zabrane, što je bilo dobro zamišljeno, ali, naravno, neostvarivo. Htjeli su da to, umjesto njih, učini on. Zato postoje 'niži'! Zna se, da budu izvršitelji, a oni da ostanu čistih ruku...»

Matvejević je pisao ta mnoga pisma. Pisao, i pisao. Kao veliki velikima. Žrtvovao se, upravo kao što sam i ja tražio – založio je svoje ime. Ali, nažalost, bez pokrića. Ime je stjecao tek tim pismima. Da, to je paradoksalno: žrtvovao je svoje ime, da bi ga stekao! Razumije se, uvijek najprije u domaćem tisku, da ne bi upao u zamku optužbi o zaplotnjaštvu i izdaji svoje socijalističke otadžbine. Nakon tog imprimatura, poslije je od velikodržavničke korespondencija ispala i knjiga. Lijepo. Njegovi posvudašnji zagonetni obožavatelji prevode i nagrađuju po cijelome svijetu ta pisma i njegove mediteranske komplikacije. Pa dobro. Isplatilo se. Ne znam je li ikad koji adresat na slične poslanice stao štucati, ali nije ni važno – misija je izvršena. Ma znate... imao sam i ja svojih pet minuta. Ne u međunarodnoj korespondenciji, nego samo u usmenoj predaji. Ne pridajem tome preveliku važnost, samo objašnjavam činjenice prošlo vrijeme. Znam da nije bilo korisnije, ali svakako je bila veća osobna žrtva odbiti, iz solidarnosti s pohapšenima, prijam u Akademiju. Ne samo zato što to ne donosi novac i slavu, nego što ih uskraćuje.»

(**Slobodan Novak**, *Digresije. Razgovori s Jelenom Hekman*, Zagreb, 2001., str. 154.-155., 262.)

IZMEĐU SCILE I HARIBDE

Svatko komu je doista do slobode, grozi se američkoga neoimperijalizma i suvremenoga potrošačkog totalitarizma, koji djelotvornije od svih sličnih pokušaja u povijesti, prijeti uništenjem ljudskog dostojanstva a u konačnici i čovječanstva uopće. Radi toga se nerijetko čuje žal za negdašnjim bipolarnim svijetom u kojemu je, kako bi parirao boljevičkom i totalitarnom Istoku, Zapad morao bar u određenoj mjeri njegovati demokratske vrijednosti i zagovarati ljudska i nacionalna prava. Nije to ni tada išlo ni lako ni dosljedno (bar Hrvate u to ne treba posebno uvjeravati!), ali je unatoč svemu Zapad bio sinonim ne samo blagostanja, nego i slobode.

A smije li se s Istoka danas očekivati alternativa zapadnjačkom duhovnom nasilju, rječito govor i nedavna svečanost u Moskvi. Pred ulaz glavne zgrade ruskoga Ministarstva vanjskih poslova postavljen je veliki spomenik **Feliksa Dzeržinskog**, utemeljitelja i šefa **Lenjinove** tajne policije Čeke. Divovski socrealistički spomenik tom zlotvoru srušen je – uz opće odobravanje, kako se činilo – prije četrnaest godina. Danas se brončanim likom Dzeržinskoga hoće uveličati mjesec ruske policije, a ankete pokazuju kako oko polovice Rusa lenjinističko-staljinističko razdoblje svoje povijesti smatra pozitivnim. I predsjednik **Pu-**

Feliks Dzeržinski, zloglasni utemeljitelj još zloglasnije Čeke

tin nedavno je izjavio kako je slom i raspad SSSR-a «*najveća geopolitička katastrofa dvadeseteg stoljeća*».

Nije, dakako, ta nostalgija bez ikakve veze s brutalnom ekspanzijom surovoga kapitalističkog duha, koji se hrani kriminalom, nasiljem, korupcijom i prodavanjem magle. Slične uzroke ona ima i u drugim državama izišlim iz komunizma, pa čak i u istočnim dijelovima danas ujedinjene Njemačke, makar je tamo na djelu uredna državna uprava i silno velike finansijske injekcije jedne sređene, civilizirane i bogate države. Ali, unatoč

svemu tome, ruski slučaj s Dzeržinskim opominje.

Tužna je činjenica da komunizam unatoč svemu nije osuđen ni omražen, ni u Rusiji, ni u svijetu. Nema skoro nikoga tko bi se usudio javno usporediti Dzeržinskoga s **Himmlerom**. A usporedni bi životopisi pokazali zanimljivu sličnost. Razlika je možda tek u tome što je Dzeržinski živio ranije, pa je Himmleru bio preteča i uzor. Uostalom, kao najistaknutiji član petrogradskoga Vojnorenovacionarnog komiteta, on je od samog početka taj komitet smatrao «*brzom, elastičnom i na djelovanje uvijek spremnom snagom koja nije vezana nikakvom jurističkom pedanterijom*».

Njemu je bila namijenjena «*neograničena sloboda djelovanja, kako bi se neprijatelja moglo stući oružanom rukom diktature proletarijata*». Radi toga su Lenjin i družina, osnivajući u prosincu 1917. Sverusku izvanrednu komisiju za borbu protiv kontrarevolucije, špekulacije i sabotaže (ČEKA), jednoglasno odlučili uloga njezina šefa povjeriti tomu «*pouzdanom proleterskom jakobincu*».

Odmah je Dzeržinski (20. prosinca po novom kalendaru) Vijeću narodnih komesara predložio svoj projekt borbe protiv tzv. unutarnjeg neprijatelja:

«Na ovu frontu, najopasniju i najokrutniju od svih fronti, mi moramo poslati pouzdane drugove, koji se bore s krajnjom odlučnošću i žestinom, te su spremni bez krzmanja se žrtvovati za revoluciju. Ne mislite, drugovi, da ja tražim nekakvu revolucionarnu pravednost. S 'pravednošću' se ništa ne može napraviti! Mi smo u ratu, i to na najokrutnijoj fronti, jer maskirani neprijatelj napreduje, a radi se o životu i smrti! Moj prijedlog, moj zahtjev ide za stvaranjem tijela koje će s kon-

Posmrtna maska F. Dzeržinskog

Sprovod F. Dzeržinskog: Trocki i Staljin pored lijesa

trarevolucijom obračunati na revolucionarni i besprijekorno boljševički način!»

Dzeržinski je bio pravi čovjek za posao kojeg su mu vođe boljševičke revolucije namijenili. A o kojem je poslu riječ, 13. prosinca je definirao **Lav Davidović Bronštajn**, poznatiji pod imenom **Trocki**: «*Za manje od jednog mjeseca teror će porpimiti ekstremno nasilne oblike, baš kao što je bilo u slučaju Velike francuske revolucije. Ne samo tamnica, nego glijotina, taj veličanstveni izum Velike francuske revolucije, koji ima tu nenadmašnu prednost da čovjeka može skratiti za glavu, bit će pripravan za naše neprijatelje!*» Jer teror je, reče Lenjin, «novi oblik klasne pravednosti», pa radi toga «sve dok prema špekulantima ne primijenimo teror – kugla u glavu na licu mjesta – ništa nam ne će polaziti za rukom!»

Protivnici boljševika ovako su u proljeće 1918. dokumentirali plodove lenjinističke vladavine na Krimu: «*Leševi s odsječenim rukama, slomljени kostima, otkinutim glavama, smrskanim zglobovima i odrezanima genitalijama*».

No, bio je to samo početak. Slijedilo je još sedam desetljeća krvi u potocima, po onoj Lenjinovoj iz kolovoza 1918.:

Spomenik Dzeržinskom prije rušenja

*Potvrdite da ste primili ovaj brzovaj i
da ste postupili po njemu. Vaš Lenjin.
P.s. Tražite žećće liude.»*

Nema što, naputak je bio privlačan. A znameniti Dekret o crvenom teroru od 5. rujna legalizirao je pokolje: «U sadašnjoj je situaciji absolutno od životne važnosti ojačati Čeku. (...) Klasne neprijatelje sovjetske Republike izolirati u koncentracijske logore i tako zaštитiti Republiku; svakoga tko je upleten u bjelogardijske organizacije, u urote, ustanke i pobune, strijeljati na licu mjestu, a imena strijeljanih objaviti s navođenjem razloga smaknuća».

Mrtve više nije nitko ni brojio, od stotina nastajali su milijuni. A ideja je plijenila svijet. Među njima i naše «antifašiste». Oni će se pokazati dos- tojnim učenicima Lenjina i njegovih ubojica. Danas su čovjekoljupci i demokrati. A brk im se smije: spo- menici njihovih velikana s hrvatskih ulica i trgova nisu ni uklonjeni, pa ih ne treba ni vraćati. Eto, koliko su **Josip Broz** i njegovi šegrti bili uspješniji od Lenjina i Dzeržinskog...

(L. Z.)

PODMUKLE DENUNCIJACIJE TZV. ŽRTAVA KOMUNIZMA

Splitska *Slobodna Dalmacija*, sada pod kapom znamenitoga Europapress Holdin-ga, kojemu je na čelu **Nino Pavić**, novinar koji u vrijeme kad je pisao pogromaške tekstove protiv Katoličke crkve i hrvatskoga naroda nije ni slutio da će za koju godinu postati «lučonošom demokracije», ponovno je veliki prostor posvetila tzv. Hrvatskom društvu političkih zatvorenika-žrtava komunizma. U nedjelju 13. studenoga izvjestila je, naime, o tzv. skupštini te udruge, navodno održanoj dan ranije. Nije nikakvo čudo da tekst potpisuje **Jasna Babić**, koja je obično na raspolaganju kojekavim udbaškim agentima, komunističkim oficirima i jugoslavenskim batinašima.

knjige zatvorskog čuvara i komandira straže iz starogradiškog logora, druga **Ivana Stanića**, kojega nemali broj starogradiških robijaša po zlu pamti... Nema također nikakva govora o završenom imovinskopopravnom sporu s HDPZ-om, a još manje je tzv. izvještajna skupština izvjestila o sudbini novca kojim vodstvo tzv. HDPZ-ŽK raspolaže posljednjih godina.

No, najzanimljivije je od svega, da je Jasna Babić s guštom prenijela priopćenje HDPZ-ŽK u kojem se govori o razlazu s «ustaškom frakcijom». Time se, na prvi pogled, nehotice priznaje da velika većina priznatih političkih zatvorenika, njih bli-

Slovačka se i ove godine pokazala svjesnom svoje prošlosti. Državni praznik 17. studenoga, kada su prije petnaest godina na ulice izišli studenti i građani, dan je kada se Slovaci prisjećaju svojih žrtava totalitarizma. Jedni to obilježavaju uz koncerte i večernja okupljanja na trgu gdje se i zbilo masovno okupljanje, a drugi uz spomen-obilježje žrtvama totalitarizma 1945. – 1989., koji se nalazi na Gradskom groblju Ružinov u Bratislavi. To je jednostavan spomenik na kojem su ispisana imena pogubljenih, a koji nadvisuje veliki jednostavni križ, ali križ spomena vrijedan, jer je to križ koji je bio postavljen na mjestu gdje je papa **Ivan Pavao II.**, prigodom prvog posjeta Slovačkoj, održao propovijed.

Slovački predsjednik izražava sućut žrtvama komunističkoga totalitarizma

U mnogim bi postkomunističkim državama žrtve komunističke diktature osjećale zadovoljštinu, kad bi na mjestima njihova spomena ili stradanja nazočili tako visoku državni dužnornici kako je to u Slovačkoj. Istina, dok je predsjednikom bio bivši komunist **Rudolf Schuster**, on nije dolazio, ali su to žrtve smatrane normalnim, jer Schuster i inače nije imao sklonosti u praksi potvrditi svoju duševnu «tranziciju». Sad kad je predsjednikom **dr. Ivan Gašparović**, on - evo - u svome manda-tu ne propušta priliku doći i podijeliti s ostalima poštovanje prema žrtvama komunističkog totalitarizma. Prošle godine je nazočio ali nije govorio dok je ove godine održao govor koji u cijelosti donosimo.

«Poštovani gospodine predsjedniče Slovačkoga parlamenta, poštovani sudionici ovoga pjetetnog susreta, svi koji smo danas ovamo došli!

Ovamo smo došli opet, hvala vam za to da se mogu s vama prisjetiti spomena ljudi, koji su u teškim vremenima stali neslomljivo na stranu istine i svoga osobnoga uvjerenja. Nisu ih zaustavile grožnje ni prijetnja smrću. Često se zamisljam nad tim što su ti ljudi prez-

Marko Veselica pročitao je "apel" adresiran na Bandića i Sanadera, tražeći da "politički javno, administrativno i finansijski podrže rad ovog vrlo značajnog društva". Kako reče, "za slobodnu, samostalnu i demokratsku Hrvatsku bilo je kaznenog grijenjeno, šikanirano i mučeno oko 100.000 Hrvata".

piše Jasna Babić

Prema tvrdnji Dure Perice, potpredsjednik Hrvatskog društva političkih zatvorenika, učesnik političkih zatvorenika, neki su došli na lipu ni od bivše Radnove vlade, a ni od sadашnjeg premijera Ivе Sanadera. "Članovi HDPZ-a su, primjerice, Stipe Mesić, predsjednik države, i Vladimir Šeks,

VJEĆNI DISIDENTI POLITIČKA ELITA NE HAJE ZA NEKADAŠNJE POLITIČKE ZATVORENIKE

Robijali za Hrvatsku, a gay-udruge važnije!

predsjednik Sabora, Ipak, politička elita, očito, ocjenjuje da su gay-udruge važnije od ljudi koji su robijali zbog Hrvatske", komentira Dizdar. Dizdar takođe naziva jučerašnje izjavljene slike "robijala" udruge. Izvještajna skupština HDPZ-a za 2005. bila je posvećena završnom imovinskopopravnom sporu s tzv. ustaškom frakcijom nekadašnjih političkih zatvorenika, koja, dakle, nije uspjela privremeno nijednu poziciju.

Marko Veselica, kao predsjednik, istaknuo je kako se, zbog ignoriranja države, njihova organizacija uzdržava isključivo u po-

moć privatnih sponzora, dobrovoljnih priloga i osobnih novčanih doprinosa samih članova. Li-sta odustalih uzvanika doista je u potpunosti potvrdila takvu finacijsku situaciju.

Nekadašnji politički disidenti na svoju skupštinu, naime, službeno pozvali dvoje ministara, Božu Bikićupić i Jadranku Kosor, Mesića i Šeksu, te zagrebačkoga gradonačelnika Milana Bandića. Nitko se nije pojavio. Odustanju su opravdali neodgovarajućim subotnjim obvezama.

Marko Veselica je također pročitao "apel" adresiran na Bandića i Sanadera, tražeći da "politički javno, administrativno i finansijski podrže rad ovog vrlo značajnog društva". Kako reče, "za slobodnu, samostalu i demokratsku Hrvatsku bilo je kaznenog grijenjeno, šikanirano i mučeno oko 100.000 Hrvata".

Skupština je okončana promocijskim događajem "Zatvor u zatoru Stara Gradiška", pa danjemkom su slavonkim tamburalima.

„Slobodna Galerija“ međejug 13. studenog 2005.

Jasna Babić o HDPZ-ŽK: svaka ptica svomu jatu leti

Piše ona, dakle, kako je «izvještajna skupina HDPZ-a» (hotimice izostavljajući puni naziv te marginalne udruge) bila posvećena «završnom imovinskopopravnom sporu s tzv. ustaškom frakcijom nekadašnjih političkih zatvorenika». Autorica nije bila nazočna tom skupu, pa joj se i ne smije previše za zlo uzeti što je drage volje prezela izmišljotine kruga oko Marka Veselice i Đure Perice.

A da je bila, znala bi, kako je opširnim ispravkom pokušao upozoriti **Ivo Matanović**, predsjednik zadarske Udruge političkih zatvorenika Ivo Mašina, da se na tzv. izvještajnu skupinu HDPZ-ŽK dne 12. studenoga 2005. nije odazvao nitko, osim trojice sazivača skupštine: **Marka Veselica**, **Đure Perice**, **Marka Dizdara** i domara **Igora Deronje**. Piše Matanović kako se nije radilo ni o kakvoj «izvještajnoj skupštini», nego o predstavljanju

zu 99 posto, sebe smatra pripadnicima «ustaške frakcije». Ali i ona, baš kao i Veselica, Perica i Dizdar, znade, da nazvati danas nekoga u Hrvatskoj ustašom, nije kvalifikacija, nego denuncijacija. Ali jednako tako znaju, kako se s denunciranim ustašama (i «ustašama») postupa: ta, u tome su ih valjano podučili Peričin počasni uzvanik na utemeljiteljskoj skupštini HDPZ-ŽK, drug **Josip Boljkovac**, kao i Dizdarov stranački šef i nositelj izborne liste, drug **Josip Manolić**. Svaka ptica svomu jatu leti. Ali, uzaludni su pokušaji da se denuncijacijama naškodi Hrvatskomu društvu političkih zatvorenika. Jednako su tako bili uzaludni pokušaji da se bacanjem jaja na kakvu sinjsku procesiju uništi Crkva i ovjekovječi ropstvo hrvatskog naroda. Božji mlinovi melju polako. Ali melju... (L. P.)

U SLOVAČKOJ OBILJEŽEN DAN ŽRTAVA TOTALITARIZMA

vlijavali u potresnim trenutcima svoga života. Sigurno se, među osjećajima ponosa za svoju vjeru ili ideale za koje su se borili i trpjeli, provlačila i nemoćnost, strah za svoje bližnje i poniženje. Utoliko se više divim snazi, koju su u sebi našli da bi vjerovali, da njihova smrt ne će biti uzaludna.

To je naša bliska prošlost koju smo, osim najmlađeg naraštaja, preživjeli svi. Zato su sjećanja na tu eru stalno tako živa, a za mnoge od vas, koji ste se tu sastali i došli iskazati poštovanje onima, koji više nisu među nama, ta su sjećanja zasigurno vrlo bolna.

Ta era je, osim nasilja, donijela deformaciju međuljudskih vrijednosti, prije svega nametanjem jednoga netolerantnog svjetonazora i njegove ideologije. U njoj su mi često smrdjela nasilja, i to najbrutalnija, kojima su gasili ljudske živote ali i manje napadna s kojima smo se većinom svi susretali.

U današnjem vremenu, kad vam se demokracija i sloboda javljaju kao samorazumljive, potrebno se sjetiti upra-

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

vo tih ljudi, vitezova svoga vremena. Mnogi od njih bi prosvjedovali kad bi ih tako nazvali, zato jer su to bili ljudi koji

nisu čeznuli za slavom, nego su samo htjeli živjeti u miru i slobodnoj zemlji. Bili su svjestni, da je prošli režim, naročito oko pedesetih godina, nečastan i da im je orobio najvrjednije, najbolje vrijednosti života. Život bez slobode i demokracije nije za njih bio stvarni život.

Predsjednik Inter Asso polaže vijenac

Mi, koji smo doživjeli današnje dane, obvezni smo sjećati se, sa zahvalnošću, tih ljudi. Prošlost se žaliboze ne može vratiti, a mi ih ne možemo vratiti svojim bližim, nu možemo, a u to sam uvjeren, da se svakako hoćemo njih sjećati, prisjećati se njihova viteštva i hrabrosti, prisjećati se njihovih čežnji i snova, za koje su živjeli a koji im se nažalost nikada nisu ispunili.

Imamo tu sreću, da nam se podarilo doživjeti demokraciju, slobodu i vlastitu državnost. Put k tim dragocjenim vrijednostima sigurno nije bio jednostavan a za to što nam je darovano prijeći ga, zahvaljujemo također i onima, kojih se danas svi prisjećamo.

Svoje sjećanje na njih rado bih okončao citatom u kojem je velika istina:

Gašparovič, Hrušovský, Knezović i diplomati

«*Tko za slobodu zgine, u boju ne umire!*»

Ne smijemo dopustiti da se na te ljude i na njihov časni boj zaboravi. Zasluzili su, da zauvijek ostanu dijelom naše povijesti u najpozitivnijem smislu te riječi.

Poštovane dame i gospodo, prerano skončanje njihova života neka za nas ostane poslanstvom, da moramo braniti slobodu i demokraciju, da se nikada više u nas ne ponovi totalitarni režim. Ne ponovi!!! Moramo biti svjestni, a naročito u današnje vrijeme, da i demokracija ima svoja pravila i granice.

Danas se iza riječi demokracija skrivaju nesigurni čini. Nesigurni, koji slobodnim ljudima zadiru u život. Ne dopustimo da se rode vođe, ne dopustimo da dođu novi Führeri, mi smo za to tu, da bismo živjeli u slobodi, ali u slobodi koja ima svoju ljudskost i predodžbu o budućem suživotu svih ljudi na svijetu, svih naroda.

Još jednom hoću s vama odati poštovanje onima, na koje nas podsjećaju zla vremena a koji nisu doživjeli slobode. Hvala im i za vas.»

Pozdravna riječ predsjednika Internacionalne asocijacije

Nakon govora predsjednika Ivana Gašparovića, nazočne je pozdravio predsjednik slovačkoga parlamenta **dr. Pavol Hrušovský**, ističući vrijednost žrtve i negativnosti komunističkoga totalitarizma, a iza njega skupu se, kratkim pozdravom, koji također donosimo u cijelosti, obratio predsjednik Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, **Jure Knežević**.

«*Poštovani gospodine Predsjedniče, poštovani gospodine predsjedniče Slovačkoga parlamenta, ekscelencije, poštovane dame i gospodo!*

Tko je svoje prošlosti svjestan, ima izgleda za bolju budućnost. Vidim da su i ove godine, na proslavi u čast žrtava totalitarizma nazočni visoki zastupnici Republike Slovačke. U mnogim postkomunističkim zemljama državni političari ignoriraju ovaj važni čin. Zato se

Predsjednik Gašparović pozdravlja

želim, u svoje ime i u ime Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, zahvaliti na ovoj humanoj i ohrabrujućoj gesti svima, a posebno predsjedniku Republike Slovačke.

Na ovom spomeniku sjećamo se žrtava komunizma, ali ne bismo se trebali

spomenuti samo mrtvih i zatvaranih žrtava, nego i na posljedice komunističke diktature koja je, kako je poznato, rastakala međuljudske odnose čega posljedice čutimo u svim poskomunističkim zemljama na svakom koraku. Rastakanju je podvrgnuta bila cijela nacija i radi toga je važno, da sve one

Predsjednik Inter Asso pozdravlja

Predsjednik Slovačke dr. Gašparović i predsjednik Inter Asso Jure Knezović

koji su morali proživjeti taj totalitarni zam, akceptiramo kao žrtve.

Mi, koji smo proživjeli golu i brutalnu diktaturu trebamo o tome dati svoja svjedočanstva, kako bi se moglo provesti objektivno savladavanje komunističke prošlosti a buduće generacije očuvale sličnih gorkih proživljavanja.

Vidim da je slovačko društvo na pravom putu njegovanja kulture sjećanja

koja je bitna za povijesnu istinu i želim u budućnosti još bolje uspjeha.»

Na jednome se mjestu stradanja rijetko nađe državni vrh, veleposlanici nekoliko država i k tome Predsjednikova počasna straža, vojna glazba i ostalo što ide uz ovakve visoke ličnosti, a uz to da dva najviša državna čovjeka održe još i slovo, ali je još rjeđe da služujući predsjednik jedne postkomunističke

države osudi tu eru komunizma zbog nasilja, zbog narušavanja međuljudskih odnosa i brutalnosti kojom su uništavali ljudske životе. U njegovu osjećajnom govoru mogla se osjetiti sućut, a u citatu «*Tko za slobodu zgne, u boju ne umire!*» usporednica **Zrinsko-ga**: «Navik on živi, ki zgine pošteno.» Slušam i mislim: govori li to iz njega hrvatski gen; tako čutljivo, tako tvrdo a nadasve plemenito?

Kako se ne prisjetiti, radi usporebe, da i u Hrvatskoj predsjednikuje već drugi mandat čovjek, koji prema žrtvama ne iskazuje ni trunku poštovanja, koji sljednicima zločinačke komunističke ideologije ide na skupove i s njima pjeva po šumama i gorama, a Hrvatska broji neusporedivo veće žrtve od Slovačke.

Uza svu radost da je nazočna predsjednikova počasna straža, da vojska nosi vijence, da u ime Republike Slovačke vijence polaže predsjednik prvi, predsjednik parlamenta drugi a predsjednik Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma treći, i da se tim istim redoslijedom obraćamo nazočnim, ne mogu prešutjeti radost koju sam osjetio kada je Predsjednik Gašparović označio srećom «*doživjeti demokraciju, slobodu i vlastitu državnost*».

U ime zaklade Pameti naroda (Sjećanje naroda) govorio je gospodin **Milan Gula**, a predsjednik Saveza protokomunističkog otpora ZPKO, **Jozef Vicen**, kao posljednji zahvalio se nazočnim u ime organizatora istakavši vrijednost izrečenih misli, a posebno predsjednika Republike Slovačke. Sličnost ili neka crvena nit ipak je u poslijepodnevnim i večernjim satima toga 17. studenoga bila vidljiva. Sve televizijske stanice zabilježile su okupljanja i koncert na trgu na koji je došao samo predsjednik Vlade Republike Slovačke. Naprotiv, na drugom mjestu gdje su bila dva najviša predstavnika Države, televizije o tome nisu donijele vijest. Zanimljivo i već poznato, zar ne?

Predsjednik Slovačkog parlamenta dr. Hrušovský

MISLI O TOTALITARIZMU: SLOBODA SE NE BRANI ZABRANAMA (9.)

TKO ZAPRAVO VLADA U TOTALITARNIM REŽIMIMA?

Sudbinu sličnu Stepinčevoj doživjeli su i drugi visoki crkveni prelati u komunističkim zemljama, od nadbiskupa Slipjaja, do kardinala Mindszentyja. «Mali Staljin», Matyas Rakosi, znao je da u Mađarskoj komunisti ne mogu preuzeti potpunu vlast, dok se Katolička crkva ne

Piše:

Tomislav JONJIĆ

i Mindszentyjevu odlasku u azil, a onda kasnije i u izbjeglištvu, pokušaj režima

ostao je bez uspjeha. U Kini, gdje se nasilje primjenjivalo u još drastičnijem obliku, a vjerojatno i zbog različite tradicijske i kulturne podloge, nakana režima polučila je određen, makar mali uspjeh. Tzv. nacionalna katolič-

razloga prijepora između Svetе Stolice i naizgled liberaliziranoga kineskog režima.

S druge strane, Fidel Castro je sve probleme kanio riješiti na jednostavan, drastičan način: zabranama. Tek je slom komunističkog carstva sučelio kubanskog diktatora s realnošću da trajna totalna vlast nije moguće, pa je počeo popuštati, kako bi izbjegao eksploziju. Albanija se, nikad ne valja zaboraviti, smatrala najdanijim bastionom marksimizma-lenjinizma, pa ju je Enver Hoxha proglašio prvom ateističkom zemljom u svijetu. Bez zabrane religije i uništenja džamija i crkava, albanski je politički vrh smatrao komunizam neostvarivim. Ali komunizam pritom nije dokidao vjeru, nego se baš naprotiv, predstavljao novom religijom. On je početkom XX. stoljeća nudio ruskim Židovima spas ne samo od pogroma kojima su povremeno bivali izloženi u carskoj Rusiji, nego im je nudio izbavljenje od krutih religijskih stega. Jednako tako, muslimanima i kršćanima obećavao je novi svijet bez njihova Boga koji traži odricanja i žrtve, te im je isto-

Socrealistički prikaz Josipa V. Staljina

odcijepi od Svetе Stolice. Unatoč različitim oblicima torture, montiranom procesu

ka crkva u Kini izravan je proizvod komunističkoga totalitarizma i jedan od glavnih

PRILOZI:

54. «Staljingradski dokaz» protiv osude komunizma jeftin je promašaj.

«Upravo zbog zajedničke borbe Sovjetskog saveza i zapadnih demokracija tijekom rata, ostaje neizbjježno da je Hitler bio gori od Staljina, pa je dakle Staljin morao biti bolji. I obrnuto, ako je nacizam doista bio apsolutno zlo i ako mu se moglo stati na kraj samo povezivanjem sa Staljinom, staljinistički sustav bio je objektivno koristan, što umanjuje tolike zamjerke koje mu možemo pripisati. (...) Paradoksalno je da je Sovjetski savez tako mogao uživati svoj najjači moralni ugled u trenutku kad je staljinistički teror dosezao svoj vrhunac. Godine 1942., kad se odvijala i bitka za Staljingrad, smrtnost u Gulagu, gdje je svaki peti zatvorenik imirao od gladi, potukla je sve rekorde.»

Alain Benoist, Komunizam i nacizam. 25 ogleda o totalitarizmu u XX. stoljeću (1917.-1989.), Zagreb, 2005.

*

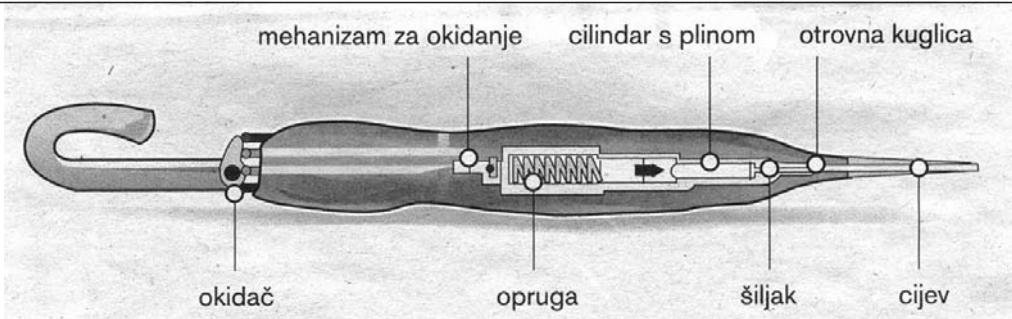
55. Komunistička «pedagogija laži»

«Broj Židova koje su nacisti pogubili je poznat, a zahvaljujući istraživanjima i židovskom poštovanju prema žrtvama, on je sve točniji. (...) Imena su marno prikupljena i očuvana. Nije poznat točan broj ljudi pogubljenih u komunističkim režimima, ali procjene govore o nekoliko desetaka milijuna. Ljestvica što je navodi Crna knjiga ima raspon od 85 do više od 100 milijuna.

Ta strašna razlika, prema kojoj su jedni pogubljeni kao stoka i poslije poštovani kao ljudi, a drugi, koji su možda umrli na humaniji način (jer su, ako ništa drugo, imali status 'neprijatelja'), pos-

lijie su zaboravljeni kao stoka, nisu samo posljedica poštivanja ili nepoštivanja uspomena. Do nje je došlo i zato, jer su na gotovo cijelom području što je bilo ili je još pod komunističkom vlašću, istrage nemoguće ili zabranjene; ona je jednak tako posljedica opće potrebe za amnezijom komunizma i hiperamnezijom nacizma. (...)

Sve komunističke vlade zatvaraju granice, što je jedan od prvih koraka. Služeći se ucjenom, nacisti su dopuštali odlazak do 1939, tako je Njemačka dobivala na 'čistoći'. Komunisti tako ne postupaju. Njima trebaju posve zatvorene granice, kako bi očuvali tajnu o svojim zločinima, neuspjehu; ali prije svega zato jer je zemlja poslala ogromna škola u kojoj svi moraju dobiti odgoj kakav će iskorijeniti duh kapitalizma i na njegovo mjesto uvesti socijalistički.

Smrtonosni kišobran - oružje bugarske komunističke tajne službe

dobno nudio viziju blagostanja i opće ljubavi koja sada više nije zasnovana na mislici Evandelja, nego na tobožnjim znanstvenim osnovama.

U odnosu prema vjerskim zajednicama i religijama, nema dakle bitnih razlika između crvenoga i crnog totalitarizma: crkveno je djelovanje dopušteno samo utoliko ukoliko je u službi totalitarne vladavine. Ili, kako se 1933. izrazio Vjerski pokret njemačkih kršćana (*Glaubensbewegung Deutsche Christen*): «...Izjavljujemo da jedinom pravom službom Božjom smatramo službu prema našem narodu, pa se kao borbena zajednica pred našim Bogom osjećamo obveznim, suradivati na istinskoj i odanoj narodnoj crkvi, u kojoj gledamo dovršenje njemačke reformacije Martina Luthera i koja jedino udovoljava totalitarnom zahtjevu nacionalsocijalističke države».

Važno je istaknuti, napominje **Besançon**, da je progon religije u totalitarnim državama ostao konstantan; on je i režimu stvarao mnogo neprilika (i neprijatelja), ali je unatoč tomu nastavljen do samoga sloma. To zato, jer je imantan totalitarno ideologiji, pa ne ovisi o dnevnapoličkim potrebama i taktičkim razlozima. Ali, time nije odgovoreno na ključno pitanje, pa se Besançon dalje pita: «Tko je nositelj vlasti u čisto nacističkome ili komunističkom režimu? Ovo jednostavno pitanje, na koje je naizgled lakše odgovoriti nego kad je u pitanju bilo koji drugi režim, jer je onaj tko je u rukama držao svu vlast bio svugdje primjetan, štoviše, njegova je prisutnost opsesivna – Führer, generalni sekretar, Partija, bilo je, međutim, dubokom zagonetkom za sve koji su bili sposobni za filozofsku misao: **Jünger, Platonov, Orwell, Milosz, Zi-**

novljev... Oni su nagovijestili ono što su pobožne duše glasno propovijedale – **Mandeljštam, Ahmatova, Bulgakov, Rauschning, Herbert, Solženjicin:** sotona! On je taj koji svojim podanicima ulijeva svoju neljudsku neosobnost.»

Možda se na taj način dade objasniti strahovit

progon i pomor vjernika. No, to nas istodobno sili i na postavljanje novih pitanja: «Nacizam je pobio mnogo kršćana: samo u Poljskoj tri milijuna, odnosno jednako koliko i Židova. Bio je odlučan uništiti Crkvu kada dođe vrijeme. Činjenica je, međutim, da nacizam u kršćanskom pamćenju nije usredotočen na opću masakr niti na progone Crkve, već prije svega na sudbinu Židova i odgovornost crkava prema cjelini događaja u vezi s konačnim rješenjem» (Besançon). Razmislimo li, osloncem na ovo zapažanje, na što je usredotočeno kršćansko pamćenje komunističkoga nasilja, i opet čemo primijetiti da smo previdjeli ono što je skoro bez iznimke zajedničko onoj stotini milijuna poubijanih u ime komunizma: pripadnost monoteističkoj religiji.

(nastavit će se)

Sljedeći je korak nadzor nad informacijama. narod ne mora znati što se događa izvan socijalističkog bloka. Ne mora poznavati svoju vlastitu prošlost niti sadašnjost. Važna je samo budućnost jer je bリストava.»

Alain Besançon, Zla kod stoljeća. O komunizmu, nacizmu i jedinstvenosti Šoaah (1998., hrv. izd. 2002.)

*

56. Ljevi i desni totalitarizmi imaju zajedničke ciljeve i metode.

«U vanjskopolitičkom je smislu staljinistički Sovjetski Savez kolaborirao s Trećim Reichom u obliku pakta Hitler-Staljin, dakako kao mladi partner, ali još uvijek kao Hitlerov pomoćnik u stvaranju osnovnih pretpostavki za početak Drugoga svjetskog rata – izoliranju Poljske radi eliminiranja 'sezonske države' koju nijedan od par-

tnera nije volio, u njemačkome munjevitom ratu. Potom se Staljin ponašao kao sudionik ili tajni saveznik Trećeg Reicha, sve dok ga Hitler nije oslobođio iz te dvoznačne pozicije, te ga napadom 22. lipnja 1941. gurnuo u položaj antifašističke nedužnosti.

Oba su totalitarna sustava počinile zločine nečuvenih razmjera – Drugi svjetski rat i genocid kao jedinstveni masovni pokolj Židova, kojega Auschwitz simbolizira i konkretizira, na njemačkoj, te 'rat protiv vlastitog naroda' (Alan Bullock) i masovni teror kojega simbolizira Gulag, na sovjetskoj. I instrumenti su bili slični: tajna policija, koncentracijski logori kojima je zajednička bila i praksa masovnog ubijanja prisilnim radom pod neljudskim uvjetima kao i sustav kapoa, a onda i skrivanje pred svijetom. 'Rad oslobađa',

taj cinični motto iz Auschwitza, bio je jednak i u Gulagu. (...)

Propaganda, mimohodi, militariziranje i uniformiranje društva, kult vode i zastave, indoktrinacija od dječjeg vrtića do groba, sve to i puno drugoga, bilo je vrlo slilčno ili čak istovjetno, do mjere da se može čak govoriti o uzajamnoj poduci i oponašanju. Jedno mračno poglavje terorističkoga kontinuiteta od desnoga na lijevi totalitarizam, jest preuzimanje nationalsocijalističkih koncentracijskih logora, ponajprije Buchenwalda, od strane Sovjeta u njihovoj okupacijskoj zoni.»

Immanuel Geiss, Die Totalitarismen unseres Jahrhunderts. Kommunismus und Nationalsozialismus im historisch-politischen Vergleich (1993.)

(Prijedio i preveo: Tomislav Jonjić
(svršetak u idućem broju)

IVO MAŠINA U DOSSIERU KPD STAROGRAĐIŠKA

U prigodi obljetnice mučeničke smrti (20. studenoga 1961. - 20. studenoga 2005.)

Dossier o boravku **Ive Mašine** u Kazneno-popravnom domu Stara Gradiška sadrži dokumente u svezi s njegovim kažnjeničkim boravkom u toj po zlu poznatoj kaznionici u dva navrata, god. 1955. i god. 1960. - 1961.¹

Boravak u starogradiškoj kaznionici 1955.

Prvi dio dossiera sadrži dokumente koji se odnose na Mašinino izdržavanje

Piše:

Dr. Andelko MIJATOVIĆ

promidžbe po čl. 118. KZ-a u trajanju jedne godine i 6 mjeseci strogoga zatvora, u kaznionicu je doveden 23. lipnja 1955. i tada je dobio matični broj 6664. Kaznu je trebao izdržavati do 28. prosinca 1955. Tada je bio raspoređen u II.

je kao svjedočanstvo o njemu kao popratni dokument upućena u starogradišku kaznionicu.

U starogradiškoj kaznionici Mašina je 29. rujna 1955., tada raspoređen u I. zgradu i na V. odjelu, soba 26, zatražio «raport» da mu se dopusti «nošenje kose, budući da mi kazna ističe 28. XII. ove godine».

Tu se nalazi i otpusnica po izdržanoj kazni, napisana 28. prosinca 1955. i s obveznom i uobičajenom napomenom da se «u roku od 4 dana, a najduže do 2. I. 1956.» mora javiti «Odjelu unutrašnjih poslova NOK» Zadar. Iz otpusnice se vidi da je jedno vrijeme radio u Košaračiji, a potom «u krugu doma». Tu je i obvezna karakteristika, s nečitljivim potpisom, koja je davana za svakoga osuđenika pri otpuštanju iz kaznionice, a za političke osuđenike je obično uvijek bila negativna, pa tako i u Mašinu slučaju:

Obitelj Ive Mašine 1936., Ivo četvrti slijeva

preostalog dijela kazne u starogradiškoj kaznionici 1955. po osudi Okružnog suda Zagreb od 3. studenoga 1954.: Uz presudu Okružnog suda Zagreb od 3. studenoga 1954. i presudu Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske od 25. siječnja 1955., tu se nalazi uobičajeni osuđenički kaznionički «Lični list» Ive Mašine s osnovnim podatcima. Uz uobičajene osobne podatke o rođenju, podrijetlu, roditeljima, školskoj spremi osuđenika, u tom dokumentu su i podatci o osudi i trajanju kazne – kažnen je zbog neprijateljske

odjelu i radio je u radionici Košaračiji.

U «Potvrdi o vladanju», bez datuma i mesta izdavanja, ali potpisanoj «upravnikom» **Nikolom Koraćem**, što se vjerojatno odnosi na zatvor Okružnog suda Zagreb, Petrinjska 12, piše da je u zatvor stigao 30. rujna 1954. sa zaključkom: «Kroz proteklo vrijeme u ovom zatvoru, za vrijeme istrage nije se moglo od strane ove uprave zatvora primijetiti, da bi isti kršio disciplinu, već da pače bio je dobrog ponašanja. Od strane ove uprave nije bio upozoravan, a niti disciplinski kažnjavan.» Očito, potvrda

Ivo Mašina kao gimnazijalac 1942.

¹ Starogradiški dossier Ive Mašine g. 2002., kad je pisan ovaj tekst, nalazio se je pod brojem MISG 25317 u Ministarstvu pravosuđa, uprave i lokalne samouprave. Uprava za zatvorski sustav. Središnji ured, Zagreb, Petrinjska 12., a sada se nalazi u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

«Za vreme izdržavanja kazne imenovani osuđenik se je kao radnik pokazao dosta slab na svom radnom mjestu. Normu je ispunjavao sa 30% i ako je imao takovo radno mjesto da je normu mogao i prebaciti. Dosta je miran i povučen i ako duševno pokvaren.

Zdravstvenog stanja je dobrog, sposoban je za rad.

Od novca nema ništa, a od odjeće (!) i obuće (!) imade sve.

Pošto je imenovani izjavio da će (!) nastaviti studije, istome nije potrebno zaposlenje, ali smo mišljenja da se nad istim vodi kontrola, da ne bi nastavio svoje nep. djelovanje.»

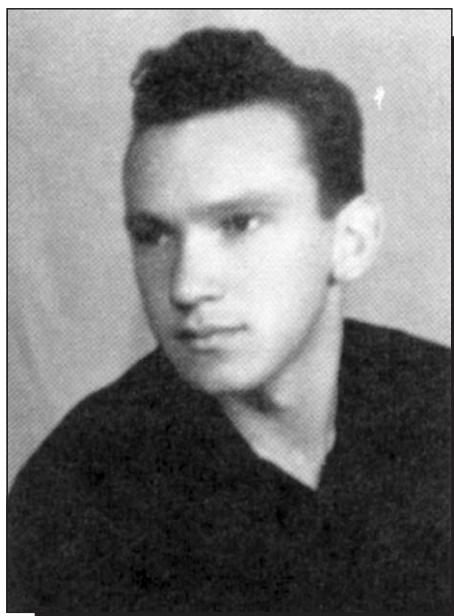
U starogradiškoj kaznionici 1960.-1961.

Drugi dio dokumentacije odnosi se na Mašinin boravak u starogradiškoj kaznionici nakon suđenja 1959. pred Okružnim sudom u Zagrebu. Uz presude Okružnog suda Zagreb od 29. siječnja 1960. i Vrhovnog suda NR Hrvatske od 26. srpnja 1960., nalaze se i drugi dokumenti iz kojih podaci svjedoče o posljednjim trenutcima života hrvatskoga rodoljuba i mučenika Ive Maštine.

Među tim podatcima po nastanku je prvi dokument s naslovom «Podaci o vladanju» kojeg je 6. prosinca 1960. potpisao «upravnik Pero Vranješ», iako se nigdje ne navodi mjesto, očito je to bio zatvor zagrebačkoga Okružnog suda u Petrinjskoj 12. U dokumentu, uz osnovne podatke i podatke o dotadašnjim kaznama, navodi se da je u taj zatvor doveden 13. siječnja 1960., te «za vrijeme dok se je nalazio u ovom zatvoru pod istragom nije pokazivao nikakove znakove, da je imao namjeru napasti na stražu, ili bjekstvo». Dalje se govori da je organizirao bijeg iz celije (br. 40) s drugoga kata zajedno s Josipom Fiketom, Miljenkom Šteherom i drugima, da je Mašina bio inicijator toga bijega: «pod njegovom komandom izvršeno je prokopavanje stropa u određeno vrijeme, dok je on za to vrijeme šetao po sobi, i osluškivao na vrata, i često puštao vodu u klozet, kako nebi (!) stražar sa hodnika primjetio (!) neki lom i kopanje zida odnosno stropa... Iz

ovog zatvora izvršio je bjekstvo sa još četiri zatvorenika u noći 22. V. 1960 godine, u 23. i 15. minuta. Uhvaćen je danas 15. XI. 1960.»

Ovaj posljednji podatak nije točan, jer je Mašina uhićen noću 3./4. studenoga 1960. U «Ličnom listu» navodi se da mu se izdržavanje kazne ponovno računa od 5. studenog 1960. – ili se radi o pogrešci ili je možda toga dana doveden u taj zatvor. Naravno, svi ostali podatci u tom dokumentu, Mašinu - kao neprijatelja – nastoje prikazati u što gorem svjetlu.

Mašina kao gimnazijalac 1947.

Iz dokumenta «Ličnog lista», uz uobičajene podatke, vidi se da je Ivo Mašina u Staru Gradišku doveden 7. prosinca 1960., da je 29. siječnja 1960. osuđen pred Okružnim sudom Zagreb pod br. Ko 1160/59. na 11 godina zatvora zbog «krivičnog djela protiv naroda i države čl. 118. st. 1 KZ-a», a tu je kaznu Vrhovni sud NRH br. KZ.-1477/60. potvrdio 26. srpnja 1960. U tom dokumentu se navodi da je visok 170 cm, nosi naočale i da je kratkovidan. Zatvorska kazna trebala mu je isteći 27. prosinca 1970. Tada je u kaznionici dobio matični broj 1740. Iz «Kartona evidencije pisanja i primanja paketa i posjeta» mogao se je dopisivati s majkom Marijom, braćom Davorom i Zdenkom te sestrama Verom, Desom i Marijom Gregov. Pri

dolasku u zatvor imao je sa sobom 5.348 dinara što je 7. prosinca 1960. u zatvorski polog uplaćeno uplatnicom br. 370.

Svakako je iz tih početnih starogradiških zatvorskih dana rukom pisani tekst, nastao na osnovi razgovora s Mašinom:

«Gleda kritički na djelo koje je produkt okolnosti i sredine.

Smatra da je pogriješio.

Misli završiti studije i raditi u nekoj naučnoj ustanovi kao arhivar i dr. Misli se mijenjati u političkom stavu u naprednjem pogledu iako nikada ne misli postati komunista.

Želi raditi i izučiti neki od zanata – krojački, rezbarski, stolarski i drugi. Pisao Drinić.»

Na uobičajenom «referentnom» formularu, između ostalog, zabilježeno je da u vezi s osudom «smatra da je kazna prestroga».

Tu je i rješenje državnog sekretara za unutrašnje poslove **Milana Miškovića**, kojim je 23. ožujka 1961. «na osnovi člana 35. Zakona o izvršenju kazni, mjera sigurnosti i odgojno-popravnih mјera, a na prijedlog Kazneno-popravnog doma Stara Gradiška, br. 04/1276/1-61. od 8. ožujka 1961. odredio mjere osamljenja nad suoštenicima: **Rudijem Jerakom, Ivom Mašinom, Krunom Gregovom, Antonom Dunatovim, Josipom Antićevim i Markom Antićevim** »dok se za to ukazuje potreba, ali ne može trajati duže od jedne četvrtine kazne pojedinog osuđenika». Prekid osamljenja trebao je nastupiti po prijedlogu upravitelja KPD «po prestanku potrebe osamljenja». Tada je bio smješten u VIII. odjelu tj. u odjelu izolacije i samica, u posebnoj zgradi.

Na kaznenom prijavku («raportu») 5. lipnja 1961. «kažnjen je zabranom pisanja i primanja paketa i posjeta 2 mjeseca». Protiv njega prijavu je podnio stražar **Branko Pavlović** 25. svibnja 1961. jer da je slabo ribao svoju celiju «samo da se vidi da nešto sa rukama radi. U ovakvim slučajevima dovede do

Ivo Mašina kao sveučilištarac 1952.
(crtež Joje Ricova)

takove situacije da se mora upotrebiti i palica, a sa druge strane mora se i voda prolijti po samoj celiji da bi ga se prisilio da mora pravilno oribati» te zbog toga što je stajao «kod vrata od svoje celije i sluša tko dolazi u samicu, a tko izlazi iz samice i tko sa kime što razgovara. Za vrijeme šetnje opomenut je nekoliko puta radi svoga nepropisanog pridržavanja, pa je nekoliko puta i same šetnje morao biti udaljen.» I, naravno, predložio je da ga se kazni «zabranom primanja pisama, paketa i posjeta».

Netko od nadređenih 29. svibnja 1961. na poledini prijave rukom je napisao: «Mašinu treba kazniti što je moguće dulje mjerom zabrane primanja paketa i dopisivanja, kao i posjeta».

Isti stražar Branko Pavlović protiv Mašine podnio je prijavu i 21. srpnja 1961. i opet predložio «da se kazni sa zabranom pisanja, primanja posjeta i paketa» zbog toga što je «samovoljno otvarao prozor od celije i to u ono vreme kada je to zabranjeno i kroz otvoren prozor gledao kuda se tko kreće i što radi» i «što je na nedozvoljen način prikrivaо stol, a ispod stola sakrivaо razne ceduljice koje su nađene prilikom pretresa a na kojima je bila pisana razna neprijateljska (religiozna) propaganda». U smislu toga prijedloga Maši-

na je 28. srpnja 1961. također opet kažnjen zabranom primanja posjeta, paketa i pisama za dva mjeseca.

Iz nejasnih bilježaka u «Kartonu evidencije pisanja i primanja paketa i posjeta» izgleda da ga je u siječnju 1961. posjetila sestra Marija, a u listopadu 1961. sestre Marija i Desa, dobivao je pisma i pakete, ali iz nejasnih bilježaka nije vidljivo kad je to bilo. U 12 rubrika (za četiri mjeseca), kad je bio kažnjen, upisano je slovo Z(abranjeno). Iz toga vremena je u dossieru pismo majke Maurice Mašine koja je 28. kolovoza 1961. uputila preporučeno pismo «Upravi Kazneno Popravnog Doma Stara Gradiška» u kojem piše:

«Molim Vas, da mi na priloženoj karti saopćite kada mogu svom sinu Ivu Mašinu MB 1740 VIII. odjel pisati, odnosno poslati paket.

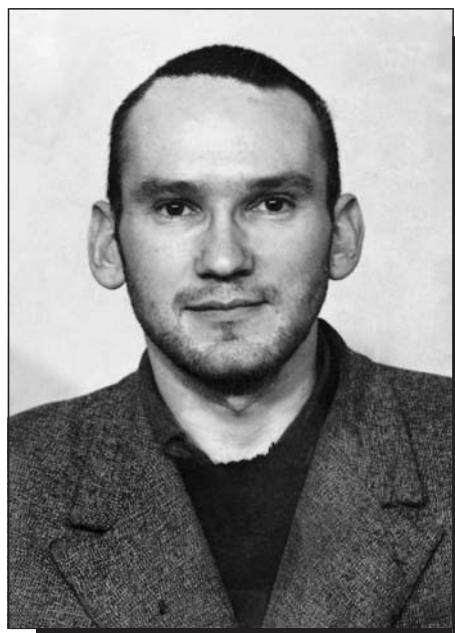
Naime u junu mj. sam dobila poslati paket natrag s napomenom 'Kažnjen zabranom primanja paketa'.»

«Karton uposlenja osuđenika» ne sadrži nikakve podatke, a u «Kartonu povratnika» upisano je, između ostaloga, da je 1939. u Preku prebolio TBC.

Opće je mišljenje da je Ivo Mašina u Staroj Gradiški likvidiran u celiji br. 17 u VIII. odjelu – izolacija i samice. To su u povjerljivim razgovorima potvrđivali i svjedočili njegovi suosuđenici i supatnici u susjednim celijama i općenito tadašnji zatvorenici u starogradiškoj kaznionici. I pisac ovih redaka, i prije nego je dospio u starogradišku kaznionicu u rujnu 1964., u Zagrebu je slušao kazivanja o Mašinu umorstvu u Staroj Gradiški.

To mišljenje više mu je puta potvrđeno u starogradiškoj kaznionici, a i nakon izdržane zatvorske kazne 1967. Opće je mišljenje da su Ivu Mašinu umorili u celiji stražar Branko Pavlović koji se je, vjerojatno po nalogu prepostavljenih, i inače prema pok. Mašini često odnosio sadistički, tukao ga i maltretirao na razne načine, i tadašnji zatvorenik **Marko Kozarac**, koji je tih godina, iako višestruki ubojica, kao bivši partizanski oficir i Srbin iz Potkozarja u zatvorskoj, uglavnom nacionalno srpskoj upravi, uživao velik ugled,

povjerenje i povlastice. Za njega se misli da je sudjelovao u likvidaciji još nekih političkih zatvorenika. Dok je stražar Pavlović likvidirao Mašinu, da bi prikrili zapomaganje i sve ono što se je moglo čuti pri usmrćivanju nemoćna čovjeka, po hodniku između celija Kozarac je gurao neku limenu posudu i tako stvarao buku. To mi je nekoliko puta ispričao supatnik u jednoj od susjednih celija pok. Mašine i u velikim dijelom montiranom procesu njegov glavni suosuđeni svećenik fra Rudi Jerak, koji je osobito bio poznat po humanom odnosu prema svakom čovjeku i sigurno ne bi nikad tvrdio nešto u što ne bi bio siguran. To su svjedočili i mnogi drugi, a vjerojatno mogu posvjedočiti i još uvijek živući suvremeni starogradiški zatvorenici.

Mašina u Staroj Gradiški 1955.

Nasuprot iznesenom mišljenju, zatvorska uprava i čitavi pravosudni sustav komunističke NR Hrvatske kao da se je trudio dokazati drukčije, prikazujući se «samaritancima», da bi uvjerio u «prirodnu» smrt pok. Mašine. Da je bilo drukčije upućujući i sljedeći podaci, a na to upućuje i sve ono što se događalo oko njega.

Prvi službeni dokument o smrti Ive Mašine je onaj kojim je načelnik odjela **Drago Piščević** 22. studenoga 1961. izvijestio «Mjesni ured Stara Gradiška» «kako bi se u smislu čl. 61 Pravilnika o

izvršenju kazni lišenja slobode (službeni list FNRJ br. 29 od 26.VII 1961. god.) mogao izvršiti upis u matičnu knjigu umrlih» da je «20. XI 1961. godine u 19 sati preminuo...na izdržavanju kazne Mašina Ivo, sin Ive i Marije rođene Gregov, rođen 21.VII 1927 godine u Preku, kotar Zadar...Preminuli je sahranjen u groblju u Staroj Gradiški.»

Drugi sačuvani dokument u vezi sa smrću pok. Ive Maštine je «Izvještaj o lečenju osuđenika Maština Ive» «lekara kazneno popravnog doma» **dr. Nikole Kostića** 24. studenoga 1961. U tom izvještaju govori se o načinu liječenja zatvorenika općenito, da su Mašinini suočenici tražili liječničku pomoć i dobivali je, a «osuđenik Maština Ivo nije se nikada sam obraćao za bilo kakvu lekarSKU intervenciju», tobože da se «nadmeno-prepotentno» držao, «govorio je kako njemu nije ništa potrebno; tražio je da ga se ostavi na miru; da ga se ne uznenimirava», nastojeći ga prikazati što čudnijim i prkosnijim. Pri redovnim obilascima bolesnika 1. i 11. studenoga 1961. pregledavao ga je i budući da je «izgledao lošije nego je to bilo ranije», sugerirao mu je da bi trebao doći u bolnicu radi liječenja što je on «kategorički odbio», a kad je 20. studenoga oko 19 sati i 40 minuta pozvan u odjel osamljjenja, našao je pok. Maština «gde leži

Maštinin grob u Uskocima 1962.

na krevetu potbruške». Dalje je naveo da mu nije mogao «napipati» puls, da je primijenio masažu srca, dao «injekciju kofeina», pa opet primijenio masažu srca i slično, ali je ipak morao konstatiратi smrt koja je «nastupila nekoliko minuta pre moga dolaska...Napominjem da se kod Maštine Ive nisu mogli primjetiti bilo kakvi znakovi nasilja.»

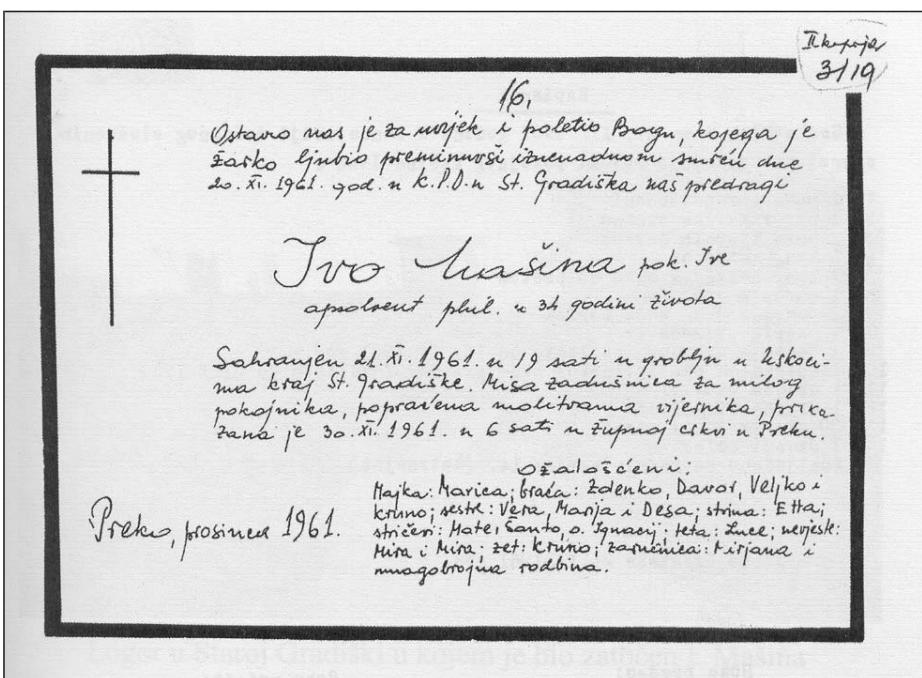
Nešto više saznanja što se događalo s tijelom pokojnoga Maštine nalazi se u «Izvještaju o saobraćaju sa osuđenikom Maština Ivom» već spomenutog načelnika Drage Piščevića danog 25. studenoga 1961. U tom izvještaju Piščević navodi da je s osuđenikom Maštinom razgovarao ukupno «oko 12 puta», a posljednji put «oko 25 dana prije njegove smrti», pri čemu je pokojnog Maština, također nastojaо prikazati prkosnim i čudnim. Na dan njegove smrti bio je na putu u Zagrebu, a po povratku, oko 7 sati sljedećeg dana, kad je doznao za Maštinu smrt, obavijestio je o tome «DSUP NRH druga Ilej Borisa». Potom je pozvao sudsко-medicinsku komisiju koja je obavila vještačenje, a nakon što je sudac Kotarskog suda Nova Gradiška izdao dozvolu, pokojni Maština 21. studenoga 1961. pokopan je (na mjesnom groblju u Uskocima). Istoga dana upućen je majci pok. Maštine brzjav o njegovoj smrti i pokopu.

U istom izvještaju navodi se da je u kaznionici 24. studenoga 1961. došao Davor Tomislav Maština, brat pokojnog Ive Maštine, s njim su «u miroljubivom tonu» razgovarali podnositelj izvještaja Piščević i kaznionički liječnik dr. Kostić, te stražar Pavlović, navodi se što je sve zanimalo Davora Tomislava Maština u vezi sa smrću njegova brata Ive. Naravno, prepričavalo se sve već navedeno. Stražar Pavlović je naveo u razgovoru da je primijetio oko 14,30 sati da pok. Maština sjedi na krevetu, da ga nije pozdravio i da oko 15 sati nije htio primiti ručak, poslije ga je još jednom posjetio i primijetio je da se «slabo osjeća», a oko 19,30 pozvao je liječnika itd.

Nakon razgovora u kaznionici, Davor je u pratinji «dežurnog službenika» otišao na groblje gdje je položio buket cvijeća i zadržao se oko 30 minuta. Potom se je vratio u kaznionicu, podigao osobne stvari pok. Ive i zatražio dopuštenje za razgovor s osuđenikom **Krunom Gregovim**, suprugom svoje sestre Marije. Razgovor mu nije dopušten, jer nije bio naveden u kartonu za Gregovljeve posjetitelje. Dalje se navodi da je Davor «oko 13,30 sati vratio se sa katoličkim svećenikom iz Bos. Gradiške na groblje u Uskocima, odnosno na grob svoga brata i da je tamo bio oko 20 minuta. Navodno su izvršili neku

Ivo Maština 1960. pri dolasku u Staru Gradišku

molitvu. O tome nas nije obavještavao, a ni za to prethodno pitao.»

U tom razgovoru Davor je najavio da će u Zagrebu potražiti sudskega vještaka **dr. Savu Gorkića** koji je obducirao pok. Ivu i za 20 dana trebao je dati nalaz o uzroku smrti pok. Ive Mašine. Je li u povratku Davor potražio i pronašao dr. Gorkića nije poznato, ali je rukom pisano pismo 21. prosinca 1961. iz Preka uputio «drugu Piščeviću»:

«Druže Piščeviću, najusrdnije Vas molim, da mi javite što je ustanovila komisija tj. ispitivanje u Zagrebu od čega je umro moj brat Ivo.

Budite tako dobri te mi napišite nalaz, Vi ili zamolite dr-a Kostića – i biću Vam zahvalan.

Preko, 21. XII. 1961.

Davor Mašina»

Iz sačuvanog popratnog dopisa Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove – Uprava javne bezbjednosti, Zagreb, 22. prosinca 1961., zaključuje se da je dossier Ive Mašine bio poslan pošiljatelju dopisa i da je toga dana vraćen u starogradišku kaznionicu.

Specijalistički nalaz obdukcije pok. Ive Mašine od 12,45 do 13,40 sati 21. studenoga 1961. sudske vještak dr. Savo Gorkić iz Ureda za kriminaloška ispitivanja Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove dovršio je 25. prosinca

1961. s konstatacijom da je umro od «milijarne tuberkuloze (rasap uzročnika krvnim putem)». Dan kasnije, 26. prosinca 1961., Kotarski sud Nova Gradiška taj je pismeni nalaz dodao zapisniku obdukcije 21. studenoga 1961.

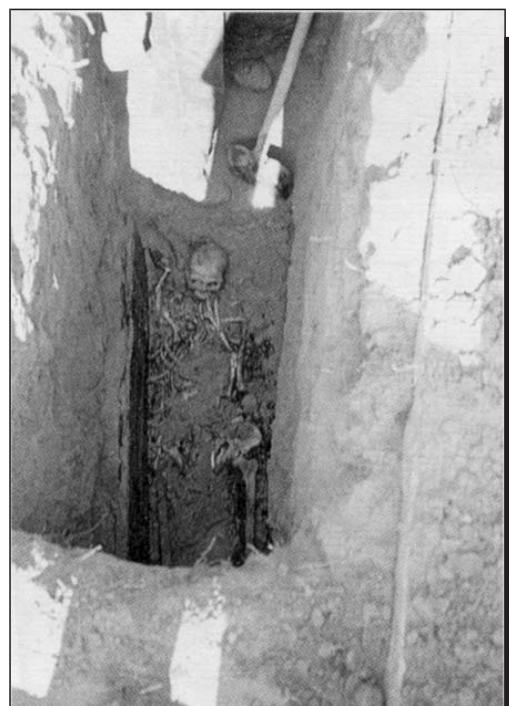
Tih je dana, bez oznake datuma, načelnik SUP-a Zagreb **Anton Sobotinčić** obavijestio KPD Stara Gradiška da je specijalistički nalaz Zavoda za patologiju Opće bolnice Dr. Mladen Stojanović utvrdio da je Ivo Mašina «umro od naglog napada milijardne (sic! - A. M.) tuberkuloze».

Načelnik odjela u starogradiškoj kaznionici, VIII. odjela (izolacije i samica), Drago Piščević 6. siječnja 1962. javio je kratkim dopisom «Odjelu za unutrašnje poslove NOK-a Zadar» da je Ivo Mašina «umro od naglog napada milijardne (sic! - A. M.) tuberkuloze».

Pitanje prijenosa posmrtnih ostataka pok. Ive Mašine zanimalo je već njegova brata Davora Tomislava pri njegovu posjetu Staroj Gradiški odmah nakon njegove smrti, a njegova majka Marica u početku lipnja 1965. godine kaznioničkoj upravi u Staroj Gradiški uputila rukom pisano molbu koja je u kaznionici zaprimljena 5. lipnja 1965. Odgovor na tu molbu uputio je tadaš-

nji upravitelj starogradiške kaznionice **Mirko Uzur** s obrazloženjem: «mi nismo nadležni za davanje odobrenja za prijenos posmrtnih ostataka umrlog i ekskumaciju (sic! – A. M.) leša. Obraćite se SUP-u Zadar pa će Vam oni dati upute preko koga će te tražiti rješenje molbe».

Što je sve poduzimano u svezi s tim problemom, iz sačuvane dokumentacije nije vidljivo, ali je sigurno da molba obitelji Mašina nije pozitivno riješena. U tu se je svrhu, na zahtjev sestre Desanke Mašina, odvjetnik iz Zagreba **Matija Očić** u početku ožujka 1968. obratio Upravi KPD Stara Gradiška. Njegov je dopis u starogradiškoj kaznionici zaprimljen 7. ožujka 1968. Na taj dopis tadašnji upravitelj **Stevo Grbić** 11. lipnja 1968. odgovorio je da uprava kaznionice nije nadležna za odobravanje prijenosa posmrtnih ostataka s obrazloženjem «Mišljenja smo da nema razloga da se ne odobri prijenos posmrtnih ostataka umrlog Mašina Ive... molbu uputite RSUP-u SRH Zagreb». Isti dan je, na telefonski zahtjev «drugarice Nade» uputio dopis i «Republičkom sekretarijatu za unutrašnje poslove SRH II./2» u Zagrebu, objašnjavajući tko je Ivo Mašina i što se s njim dogodi-

Ekshumacija posmrtnih ostataka
Ive Mašine 1998.

SJEĆANJA I SVJEDOČENJA

Zapisnik

Stavljeno danas 24. XI. 1961 godine u kancelariji dežurnog službenika
u vezi preuzimanja etarci pokojnog Mašina Ivana.

1. 2 parne čekape vunegi
  2. 1 par rukavice vunene
  3. 2 parne ljetne čekape
  4. 3 kom. usnamice
  5. 1 kapa, štikla sa mukama postava
  6. 1 usobala
  7. 1 prerađena oka, suda Zagreb
  8. 1 prepis preseude
  9. 1 rečenje pravnog fakulteta od 12. I. 1961 god.
  10. 1 optužničio disциплинског суда pravnog fakulteta od 31 I 1960
  11. 1 cijedna oljarka
  12. 1 drvena cigarašica
  13. 30 dinara gotov novca
  14. 1 drveni kofer
- Zeključeno sa rednim brojem 14. (četvrsta)

Stara Gradiška 24.II.1961 god.

Roku predaja:
Jovanović Branko

Roku prislo:
Mašina Tomislav
Ljubiša Tomic

Zapisnik sastavljen povodom Mašinine smrti

lo. Na kraju dopisa je naveo: «Mišljenja smo da nema razloga da se ne odobri prijenos posmrtnih ostataka umrlog Mašina Ive». Međutim, u istovjetnom dopisu, upućenom 29. lipnja 1968. «RSUP SRH II./2» u Zagrebu, vjerojatno na nečije sugeriranje, preporučio je suprotno: «Pošto je izdržavao kaznu zbog krivičnog djela iz člana 117. st. 1 KZ i radi ilegalnog pokušaja iskopa posmrtnih ostataka (o čemu nema nigdje podataka – A. M.), mišljenja smo da se ne odobri prijenos posmrtnih ostataka, jer bi se to moglo iskoristiti u svrhu neprijateljske propagande, a ujedno bi se negativno odrazilo u sredini gdje je živeo prije nastupa kazne».

Budući da se nije rješavalo pitanje prijenosa posmrtnih ostataka pok. Ive Mašine, njegova je obitelj godine 1983. angažirala zagrebačku odvjetnicu **Zvezdanu Znidarčić-Begović** da bi se ostaci pokojnika prenijeli u obiteljsku grobnicu u Preku. U tu se je svrhu odvjetnica Znidarčić prvo obratila Republičkom sekretarijatu za pravosuđe i upravu. Iz te institucije odgovoreno joj je 1. lipnja 1983. da se u svezi s prijenosom posmrtnih ostataka obrati Upravi kaznionice u Staroj Gradiški. Odvjetni-

ca Znidarčić 6. lipnja 1983. uputila je dopis s istim zahtjevom Upravi KPD Stara Gradiška. Budući da nije dobila odgovor, 14. srpnja 1983. je od uprave starogradiške kaznionice zatražila «da me se obavijesti o načinu izvršenja ekshumacije. Molim da se predmet smatra žurnim».

Na taj zahtjev, ako ne možda i na neki drugi, 24. veljače 1984. odgovorio je «P. Direktor» **Jovan Grede-Ijević**, «da Kazneno-popravni dom nije nadležan za donošenje rješenja o dozvoli ekshumacije posmrtnih ostataka pok. Ive Mašine, pa se upućujete da zahtjev za ekshumaciju uputite nadležnom organu Skupštine općine Nova Gradiška».

Toliko u sačuvanoj dokumentaciji starogradiških dossiera Ive Mašine.

Etudiants, nos amis!

Tito jette en prison des ETUDIANTS CROATES. Certains y trouvent la mort.

Qu'en sais-tu ? Rien, probablement.

Le C.E.C.F. (Cercle des Etudiants Croates en France) veut te parler de l'un d'entre eux, étudiant comme toi, Ivo MASINA, assassiné dans la prison STARNA GRADISKA le 20 novembre dernier. Brillant élève à l'Université de Zagreb, estimé de tous ses camarades Ivo MASINA n'a pas terminé ses études. Pourquoi ?

Parce qu'il refusa à être communiste. - Il avait le goût de la liberté et commit le crime de manifester son patriotisme en applaudissant le drapeau Croate, lorsqu'il apparut dans une scène de l'opéra "NIKOLA SUBIC ZRINSKI" qu'il était allé voir. Des U.D.B. (la police secrète de Tito) l'attendent à la sortie et il fut arrêté, puis relâché. Et arbitrairement arrêté une seconde fois, le jour même où il devait passer son dernier examen.

Privé de visites, torturé et drogué, ainsi qu'il l'a lui-même déclaré à son procès. Il fut condamné à 11 ans de prison. Mais on ne fait pas de vieux os dans les prisons Yougoslaves. IVO MASINA y est mort au bout de 18 mois et y a été enterré sans que sa famille en soit avertis tout de suite.

Nos camarades ? ... aussi sont en prison, avec bien d'autres étudiants croates innocents, dont le seul crime est d'aimer son pays.

Supporterais-tu cela en France ?

Lorsque la liberté de pensée est menacée et bafouée, comme elle l'est chaque jour en CROATIE, c'est le devoir de tout étudiant de s'en inquieter et d'AGIR.

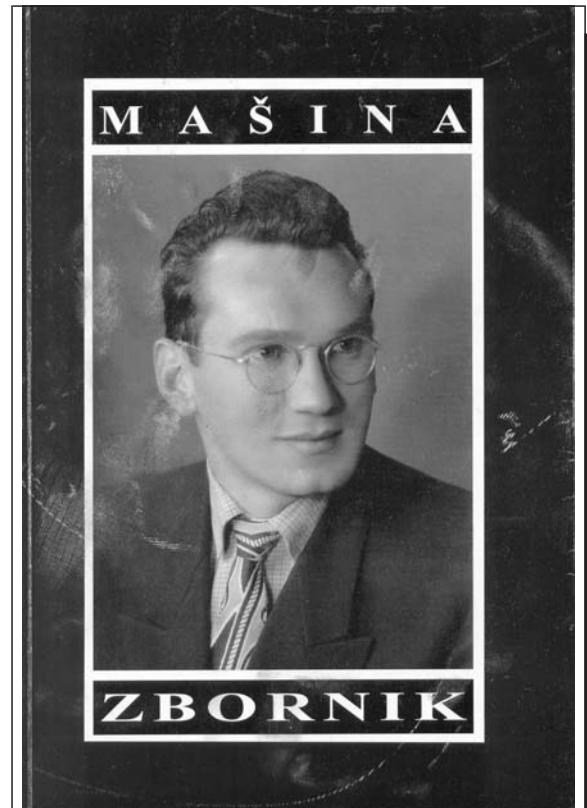
Nous sommes peu nombreux Nous avons besoin de ton Aide
Nous comptons sur Toi

Mets-toi en relation
avec le

C. E. C. F.

CERCLE des ETUDIANTS CROATES en FRANCE
12 bis, Avenue des Gobelins - Paris 5^e

Ljetak francuskim studentima povodom ubojstva Ive Mašine

Zbornik radova o Ivi Mašini

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XX.)

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA NIJE TRAŽILA SMJENJIVANJE ZAGREBAČKOG NADBISKUPA!

Vrijedno je napomenuti, da je i sam **Stjepan Radić** u zadnjim godinama svoga života uvidio svu besplodnost političke borbe nenasilnim sredstvima, što je prije zagovarao, pa je u interviewu sofijskomu listu "Zora" 1924. izjavio: "Ja nisam protiv revolucije, koje se ne treba odricati ni jedan narod, ako želi slobodu. I revolucija i ilegalna borba zakonita su sredstva, jer se njima ruši nasilje i ropstvo. Naravno revolucija dolazi na red tek onda, kada budu iscrpljena sva zakonita sredstva za borbu..."(102). To je ista misao, koju je **Budak** na literarni način izrazio u svojoj noveli. Očito bojeći se, da bi ta novela mogla navesti na zabludu, **Stepinac** je u svojoj propovijedi u Zagrebu 21. lipnja 1942. rekao: "Nije tome dugo, što mi je upala u oči jedna bilješka u novinama pod naslovom: 'Buntovna krv'. Pročitao sam i zaudio sam se nad riječima: 'Mirovorstvo ... treba uništiti i poći novim putem od prošlosti'. Članak završava riječima: 'Mi jesmo i ostajemo porod vuka i arslana!'. Vjerujem prije svega, da dotični pisci nisu puno mislili što pišu. Ako su htjeli naglasiti, da smo dužni svoju domovinu braniti od nepravednog nasilja, pa i krvlju braniti, može se razumjeti, jer je i

Piše:

Ivan GABELICA

Iljubav prema domovini zapovijed Božja. Ali ako se tu misli, da svaki može raditi što ga je volja, i da nema nikakvih granica, što se smije, a što se ne smije nasuprot bližnjega, onda je to jedna teška zabluda, koja ne može uroditи ničim dobrim. Nasuprot riječima: 'mirovorstvo treba uništiti', pos-

tavio je Isus Krist načelo: 'Blago mirovorcima, jer će se sinovi Božji nazvati!'(Mt 5, 9). A nasuprot riječima: 'mi smo porod vuka i arslana' stoji objavljena istina Božja, koju je tako duboko naglasio sv. Ivan apostol: 'Vidite, kakvu nam je ljubav dao Otac (nebeski), da se djeca Božja zovemo i jesmo (1 Iv 3, 1)'(103).

Manipuliranje izvorima

Dakle, Stepinac nije bezuvjetno osudio "Buntovnu krv". On ju je osudio samo pod predpostavkom, da ona ima drugo od dva navedena značenja. No, ona nema to, nego prvo značenje. Tu je po srijedi nesporazum između Budaka kao pisca novele i Stepinca, koji je bio u dvojbi u pogledu pravoga njezina značenja. Međutim, iako im je bio poznat pravi sadržaj Stepinčeva govora, **Jure Krišto i Frano Glavina** su posve ispustili onaj dio, prema kojem bi novela i za Stepinca bila prihvatljiva, nego su naveli samo ono, što bi za nj bilo neprihvatljivo, pa ispada kao da on brani politiku Hrvatske seljačke stranke. Nakon što je opisao spor između Nezavisne Države Hrvatske i Sv. Stolice oko imenovanja **dr. Petra Čule** mostarsko-duvanjskim, a **dr. Janko Šimrak** križevačkim biskupom, Krišto kao tobože daljnji sukob navodi: "Spomenimo i

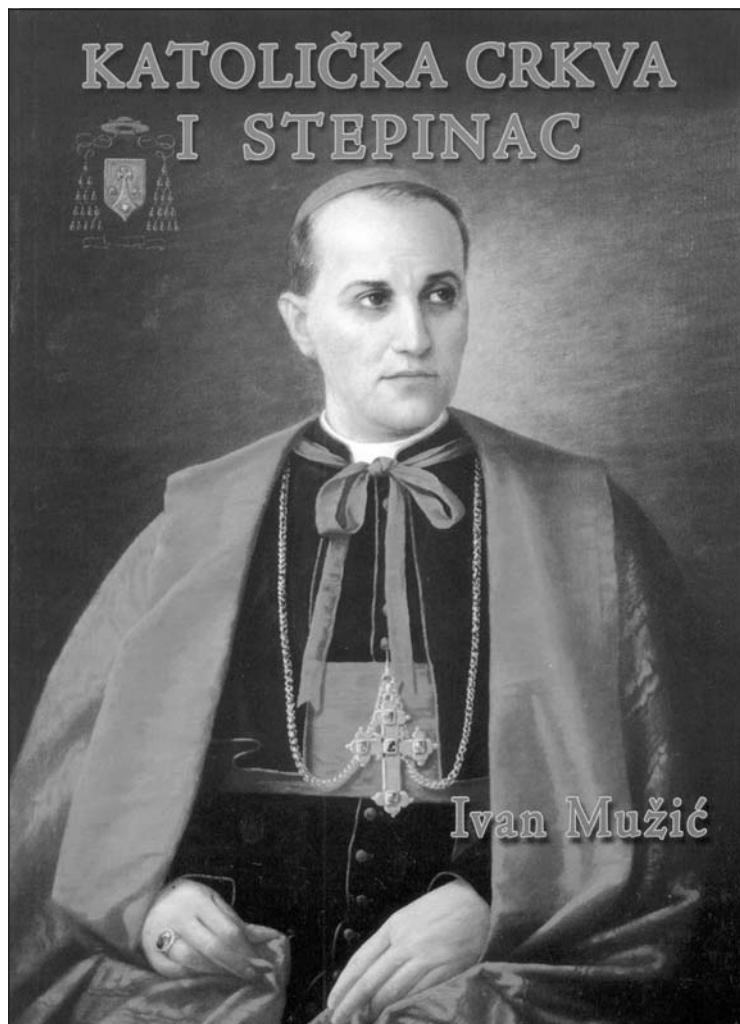

Opat Marcone i njegov tajnik G. Masucci u šetnji s Pavelićem

slučaj kad je Mile Budak, ministar za bogoštovlje i nastavu, objavio svoju novelu 'Buntovna krv' u kojoj se izručuje mirovorstvu Hrvatske seljačke stranke. Njegova je izreka da su Hrvati 'porod vuka i arslana'. Nadbiskup Stepinac odgovorio mu je u propovijedi 21. lipnja 1942., stavljajući nasuprot te izreke ideal Isusova mirovorstva" (104). U istom duhu piše i Frano Glavina: "Mile Budak objavio je 1942. novelu 'Buntovna krv'. Izrugujući se politici HSS-a pisao je: 'Mirovorstvo treba uništiti i poći novim putem (od - op. I.G.) prošlosti ... Mi jesmo i ostajemo porod vuka i arslana ...'. Nadbiskup Stepinac reagirao je 21. lipnja 1942. s propovjedaonice na Budakovu novelu: 'Na-suprot riječima mirovorstvo treba uništiti, postavio je Isus Krist načelo 'Blago mirovorcima, jer će se sinovi Božji nazivati'. O tome piše V. Maček 1953."(105).

Ovim Krišto i Glavina krivotvore Stepinčev govor, jer prešućuju jedan njegov bitni dio. Ovakvo postupanje i sakačenje nečijih misli, kako bi se dokazala unaprijed postavljena tvrdnja, znanstveno je nedopustivo. Nažalost, ovo nije jedini slučaj u Krištinu radu.

e) Dr. Ivan Mužić piše, da je "Stepinac zbog svoga držanja tijekom II. svjetskog rata dobivao" čak "pismene prijetnje i od Nijemaca i od ustaša", da mu se je u pismima "prijetilo da će biti ubijen kao njihov najveći protivnik",

Naslovna stranica Mužićeve knjige o Stepincu (4. izd.)

pa je jednom "od hrvatskih 'fašista' udaren kamenom dok se vozio kolima"(106). za ovu tvrdnju Mužiću su izvor Meštrovićeve "Uspomene na političke ljude i događaje"(107). No, Mužić se ne bi smio služiti promidžbenim krilaticama, pa bi morao rastumačiti, tko su ti hrvatski "fašisti". Takvih u Hrvatskoj nije bilo. I Mile Vidović tvrdi, da su Stepincu "prijetili ekstremni ustaše i nacisti"(108), ali za to ne navodi izvor, pa ga ne treba ni uzimati ozbiljno.

Meštrović nije pouzdan svjedok

No, koliko je Meštrović pouzdan kao svjedok? On je bio čovjek izrazito jugoslavenske političke orientacije i vrlo blizak kralju Aleksandru. O njemu je sačuvao najbolje mišljenje i nakon što su nad hrvatskim narodom

počinjeni najteži zločini, u koje je sigurno i kralj bio upleten. Vjerovao je, da će ovaj preuređiti državu nakon povratka 1934. iz Francuske i da će tako zadovoljiti Hrvate. Kao prijatelju, Meštrović mu je, zajedno s ostalim režimlijama, u prosincu 1929. godine predvodio poklonstveno izaslanstvo, kako bi pokazao, da su Hrvati zadovoljni šestosiječanskim diktaturom. Bio je jedan od organizatora podpisivanja tzv. Zagrebačkoga memoranduma u studenom 1934., u kojemu se naglašava, "da smo svi za ovu državu", dakle za Jugoslaviju. Kao što je već spomenuto, kad je u prosincu 1939. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti zaključila, da mijenja ime u Hrvaska akademija znanosti i umjetnosti, on je protiv tomu uputio otvoreno pismo javnosti.

Stoga je posve razumljivo, da je bio protivnik Ustaškoga pokreta i Nezavisne Države Hrvatske, pa je zbog svoga jugoslavenstva podkraj 1941. bio uhićen i proveo blizu četiri mjeseca u zatvoru.

Njegove političke simpatije i antipatijske izbijaju gotovo sa svake stranice njegovih "Uspomena", pa ga se ne može prihvati kao objektivna promatrača i izvjestitelja. Može se reći, da je zaista bio u dobrim odnosima s bl. Alojzijem Stepincom, ali se nisu susretali svakodnevno, nego tek povremeno, pogotovo nakon 1942., kada je Meštrović posve napustio Hrvatsku. Stoga je njegovo svjedočanstvo, na koje se poziva Mužić, potrebno provjeriti preko samoga Stepinca ili

preko drugih osoba, koje su svakodnevno bile u dodiru sa zagrebačkim nadbiskupom i koje su bile politički neutralne ili barem manje politički zainteresirane. Svakako je Stepinac bio osoba, koja je najbolje znala, kakav je bio Pavelićev i ustaški postupak prema njemu. Do sada javnosti nije poznat dokument, koji potječe od Stepinca, u kojemu bi on tvrdio, da su mu ustaše prijetile ili da su ga tvorno napale. Nije poznata njegova takva ni javna izjava. On to nije tvrdio ni na jugoslavenskom komunističkom sudu u Zagrebu godine 1946., iako bi mu takva obrana išla u prilog. Ali je izjavio, da "nijedan svećenik i biskup nije danas", dakle u komunističkoj Jugoslaviji, "siguran za život ni danju ni noći" i da je on i "sam to iskusio u Zaprešiću"(109), aludirajući na to, da je OZN-a organizirala napadaj na nj, koji se je zbio u Zaprešiću 4. studenoga 1945., kada je išao na otvaranje tamoznje župe. Zašto bi Stepinac pred sudom spominjao komunistički napadaj kamenjem i jajima, a prešućivao ustaški, ako su ga i ovi isto tako napadali?

Postoje dokazi, da je on i desetak godina nakon Drugoga svjetskog rata sa stanovitim simpatijama govorio o Paveliću. Prema Vranekovićevu "Dnevniku", kako piše **Benigar**, saznavši da je u Argentini na Pavelića 10. travnja 1957. izvršen atentat, rekao je **Vranekoviću**: "Žao bi mi bilo, da mu se zlo dogodi, makar se nismo u mnogome slagali i makar mi je zadavao mnogo briga"(110). U Zagrebu su od 3. kolovoza 1941. pa do sloma Nezavisne Države Hrvatske i neko vrijeme nakon toga boravili apostolski vizitator mons. **Giuseppe Ramiro Marcone** i njegov tajnik **dr. Giuseppe Masucci**, oba Talijani i benediktinci. Kao takvi, nisu imali nikakva posebna razloga gojiti ni simpatije ni antipatiye

prema hrvatskim državnim vlastima. Ali kao crkveni ljudi bili su u prvom redu na strani Sv. Stolice i nadbiskupa Stepinca, s kojim su se svakodnevno susretali i bili do u tančine upoznati s odnosima Katoličke crkve i Nezavisne Države Hrvatske. Marcone je o tome podnosio izvješće Sv. Stolici, ali ni u jednomu od tih izvješća nema ni spomena, da bi ustaše prijetile Stepincu ili ga tvorno napadale. Da se je to događalo, Marcone to ne bi ni htio ni smio prešutjeti.

Opat Giuseppe Ramiro Marcone,
papinski legat u NDH

Masucci je za vrijeme svoga boravka u Hrvatskoj vodio dnevnik, u koji je unosio sve što je važno za položaj Katoličke crkve i što bi moglo zanimati Sv. Stolicu. U dnevniku, koji je na hrvatskom jeziku objavljen pod naslovom "Misija u Hrvatskoj 1941. - 1946.", ni najmanje ne uljepšava stvarnost i nimalo se ne štedi ni ustaše ni partizane, bez obzira koliko im to bilo pravo ili krivo. Navodi, da su komunisti 4. studenoga 1945. u Zaprešiću fizički napali Stepinca i da "u blizini Kamenitih vrata u Zagrebu postoji jedno Titovo tajno društvo, kojem je cilj ubiti pod svaku cijenu našeg Preuzvišenog nadbiskupa", pa je Tito "obećao pretjerano visoku nagradu

svakomu kome to uspije"(111), ali nema ni traga činjenici, da su ustaše prijetile Stepincu ubojstvom i da su ga napale kamenjem. Da su se takve stvari događale, Masucci to sigurno ne bi propustio zabilježiti, kao što nije propustio ni neke druge stvari, koje im idu na štetu.

Pavelić nije tražio Stepinčevo smjenjivanje

Od rujna 1941. do srpnja 1945. jedan od dvojice Stepinčevih tajnika bio je i **dr. Stjepan Lacković**. Ali Lacković je doživotno ostao i Stepinčev poštovatelj. Po naravi svoga posla bio je svakoga dana s njim. Preko njegovih ruku morala su prelaziti i prijeteća pisma, ako ih je nadbiskup dobivao. Odnos hrvatskih državnih vlasti prema nadbiskupu Stepincu poznavao je do najmanjih pojedinsti. Govoreći jedne zgode o Stepinčevim intervencijama za političke kažnjene, izjavio je, da su predstavnici hrvatske državne vlasti uvijek poštivali njegove "plemenite motive i nastojanja". Drugom je opet zgodom rekao, da je Pavelićev i Stepinčev "odnos bio korektan" i "da se nadbiskup nikad nije bojao hrvatskih vlasti", jer "nije za to imao razloga"(112). To znači, da nitko od hrvatskih državnih vlasti nije Stepincu prijetio, niti ga je na bilo koji način ugrožavao, pa ni napadao kamenjem.

Dakle, Lacković, koji je daleko bolje bio upućen u Stepinčeve odnose i manje politički zainteresiran, u stvari poriče Meštrovićeve tvrdnje. Nemoguće je i pomisliti, da za napadaj kamenjem, o kojemu govoriti Meštrović, nitko ne bi znao i da Stepinac nikomu i nikada, osim Meštroviću, ne bi govorio o ustaškim prijetećim pismima i da su ga ustaše napale kamenjem, pa ni predstavnicima Svete Stolice, kojih je on nepokolebljivo bio odan, iako su ovi svakoga

dana bili s njim. Očito je, da Meštović ne govori istinu nego se preko svojih "Uspomena" obračunava sa svojim političkim protivnicima. Stoga su i Mužićeve tvrdnje znanstveno neutemeljene i netočne.

f) Cijeli niz pisaca, kao na primjer **Pavao Jesih** (113), **Ivo Bogdan** (114), **Vilim Cecelja** (115), **Juraj Batelja** (116), Ivan Mužić (117), **Franjo Šanjek** (118), Mile Vidović (119) i Jure Krišto (120), tvrdi, da su Pavelić, odnosno vlada Nezavisne Države Hrvatske, nezadovoljni Stepinčevim ponašanjem prema njima, tri puta tražili od Sv. Stolice, da ga makne s položaja zagrebačkoga nadbiskupa. To bi značilo, ako je točno, da su odnosi između Katoličke crkve i hrvatske države bili krajnje zaostreni, pa je potrebno tu činjenicu na nedvojben način ispitati i argumentirati. Nažalost, ni jedan od spomenutih ili drugih pisaca to ne čini. Oni samo iznose tvrdnju, ali je ničim ne dokazuju. Čak ni jedan od njih ne navodi ni približno vrijeme kada su Pavelić ili vlada Nezavisne Države Hrvatske tražili, da Stepinac bude maknut sa zagrebačke nadbiskupske stolice. Jedino Šanjek, krajnje neodređeno, piše, da je to bilo između 1943. i 1945. U to je teško povjerovati, jer su tada učestali Stepinčevi susreti s Pavelićem i ostatim hrvatskim državnim dužnosnicima. Ni jedan od tih ili drugih pisaca ne kaže, kojim putem su Pavelić ili vlada tražili, da Stepinac bude uklonjen kao zagrebački nadbiskup. To je moglo biti ili izravnim Pavelićevim zahtjevom Sv. Ocu ili preko mons. Marcone, apostolskoga vizitatora pri hrvatskomu episkopatu u Zagrebu, ili preko **dr. Nikole Rušinovića** i kneza **Erweina Lobkowitza**, savjetnika za odnose s

Vatikanom pri hrvatskomu poslanstvu u Rimu.

Papa je primio Pavelića u audijenciju 18. svibnja 1941., ali kao katoličkoga vjernika, dakle kao privatnu osobu, a ne kao državnoga poglavara. Nezavisna Država Hrvatska je bila stvorena tek nešto više od pet tjedana prije toga, a u tome kratkom vremenu nije ni bilo razloga, zbog kojih bi Pavelić zahtjevao uklanjanje Stepinca s položaja zagrebačkoga nadbiskupa. Hrvatska

Nezavisne Države Hrvatske, ali takvomu zahtjevu u njegovu dnevniku nema ni traga. Da je takav zahtjev postojao, on bi kao Marconeov tajnik morao za nj znati i sigurno bi ga unio u dnevnik. Ni na drugi način nije poznat zahtjev za micanje Stepinca, koji bi bio podnesen preko Marconeia. Ni Rušinović u svojim uspomenama "Moja sjećanja na Hrvatsku" također nigdje ne spominje, da bi takav zahtjev preko njega bio podnesen ili da bi mu na drugi način nešto o tome bilo poznato. Nije poznat nikakav dokument, prema kojemu bi zahtjev za uklanjanje Stepinca s položaja zagrebačkoga nadbiskupa bio podnesen preko kneza Lobkowitza. O tomu nigdje ništa ne govori ni Stepinac. Dakle, o zahtjevu za uklanjanje Stepinca s čela zagrebačke nadbiskupije ništa ne znaju osobe, koje bi u svemu tome morale biti glavni čimbenici, ali znaju spomenuti pisci, koji, u stvari, prepisuju tu tvrdnju jedan od drugoga. Vatikan nikada nije priznao Nezavisnu Državu Hrvatsku, među njima nije ni bilo normalnih diplomatskih odnosa, pomoć Vatikana bila je i te kako potrebna Hrvatskoj, da opstane kao država, pa je u takvim okolnostima teško i zamisliti, da bi netko zahtjevao, da se s jedne nadbiskupske stolice ukloni njezin nadbiskup.

Međutim, postoje neka usmena svjedočanstva, da je takav zahtjev ipak postojao. To su izjave dvojice svjedoka, što ih je predložila obrana u kaznenomu postupku protiv nadbiskupa Stepinca u Zagrebu u rujnu i listopadu 1946. Jedan od njih je bio **dr. Pavao Lončar**, zagrebački kanonik, koji je zbog promidžbe protiv Pavelića i Nezavisne Države Hrvatske 22. kolovoza 1941. bio osuđen na smrt, ali

Sudac Ž. Vimpulšek čita osudu nadbiskupa Stepinca

država još nije bila priznata od Vatikana, za što su se tada zalagali i Stepinac i hrvatska državna vlast, pa je postojala i neka nada, da će se u tomu uspjeti. Zbog svih tih razloga je isključena mogućnost, da su Pavelić i Sv. Otac u toj audijenciji raspravlјali o odnosima između Crkve i države i da bi Pavelić zahtjevao micanje Stepinca sa zagrebačke nadbiskupske stolice, te tako zaoštravao odnose s Crkvom. Kasnije je Pavelić mogao izravno to zahtjevati samo pisanim putem, ali takav zahtjev do sada nije poznat.

Giuseppe Masucci, Marconeov tajnik, vodio je dnevnik, u koji je, kao što je već rečeno, unosio sve, što se je ticalo odnosa između Katoličke crkve i

je pomilovan, pa mu je kazna smanjena na 20 godina zatvora, da bi nakon godinu dana i pet mjeseci izdržane kazne bio pušten na slobodu. Pred sudom je rekao, da je "za stvar Narodno-oslobodilačkog pokreta trpio, i bio osuđen na smrt". On je izjavio, da mu je poznato da je Pavelić tražio, da se Stepinac ukloni sa svoga položaja. Ovo da mu je to pripovijedao dr. Slamić, koji je to čuo od Masuccija, Marconeova tajnika. Pritom je dodao, da mu je Slamić "pokazao pismo gdje se traži da se Stepinac makne sa položaja"(121). Dr. Ante Slamić, također zagrebački kanonik, imao je neprilike s hrvatskim državnim vlastima, jer su ustaše tražile, da napusti položaj ravnatelja nadbiskupske pisarne radi njegove "jugoslavenske orijentacije i antifašističkog stava", kako to on sam kaže sudu. Tvrdi, da mu je Masucci rekao prije nego što je Marcone otisao iz Hrvatske, dakle prije 10. kolovoza 1945., "da je Pavelić tri puta tražio od Sv. Stolice, da se nadbiskupa Stepinca ukloni s položaja"(122). Osim što je Slamić konkretniji, između njegove i Lončareve izjave postoji jedna bitna razlika: Lončar tvrdi, da mu je Slamić pokazao pismo, kojim se traži Stepinčevo uklanjanje s položaja, a Slamić to pismo uopće ne spominje. To znači, da ga on nije ni imao. Da ga je imao, ne samo da to ne bi propustio reći sudu, nego bi ga i uložio u sudski spis, jer je ono bitno za Stepinčevu obranu. Kad to ne bi nitko drugi zahtijevao, sigurno je, da to ne bi propustili učiniti Stepinčevi branitelji. Prema tomu, preostaje još samo raščistiti pitanje, je li ili nije Masucci rekao Slamiću, da je Pavelić tri puta zahtijevao Stepinčevo uklanjanje sa zagrebačke nadbiskupske stolice. Ta činjenica, ako je zaista postojala, važnija je od sedamdeset posto gradiva zabilježenoga u Masuccijevu dnevniku. Nije bilo nikakva razloga, da ne bude i ona za-

Pavelić prima Velikoga muftiju jeruzalemskoga, Amina el-Huseinija

bilježena, a ipak to nije učinjeno. To znači, da Masucci nije ni znao za nikakav, bilo Pavelićev bilo vlade Nezavisne Države Hrvatske, zahtjev, da Stepinac bude maknut s položaja zagrebačkoga nadbiskupa, niti je on to rekao Slamiću. Nije imao razloga, da mu to rekne, jer takav zahtjev uopće nije postojao.

Izmišljotine o navodnom pokušaju Stepinčeva uhićenja

Slamić i Lončar su izjavili drugčije ili zbog pogrešnoga uvjerenja, da time pomažu Stepinčevu obrani ili zbog animoziteta prema Paveliću i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ili zbog jednoga i drugoga. Smetnuli su s uma, da se onoga, koji je umro braneći Istini, ne može braniti neistinom. Pavelićevi i Stepinčevi međusobni odnosi bili su, kako svjedoči dr. Lacković, korektni. To će potvrditi i mnoštvo dokaza, koji će se iznijeti u idućemu dijelu knjige, a sve je to u protimbi s tvrdnjom, da je postojao zahtjev, da se Stepinca makne s njegova položaja.

g) Kroz povijesne članke i djela stalno se provlači tvrdnja, da su Pavelić i vlada Nezavisne Države Hrvatske

namjeravali uhiti i osuditi nadbiskupa Stepinca. Neki, kao dr. Jure Krišto, tvrde, da je ta namjera postojala čak dva puta. Sama činjenica, da Stepinac u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ne samo da nikada nije bio uhićen i osuđen, nego mu je 1945. bilo ponuđeno, da privremeno, kao locum tenens odnosno namjesnik, preuzeme vlast u njoj, ozbiljno dovodi u pitanje istinitost svake takve tvrdnje. Ali i oni, koji tvrde, da je takva namjera zaista postojala, međusobno se razilaze i proturječe jedni drugima.

Pozivajući se na Vranekovićev "Dnevnik", Juraj Batelja tvrdi, da je "ministar vojnih snaga NDH, general Slavko Kvaternik, na povratku iz Rima 1941. godine" izjavio: "Stepinca ćemo zatvoriti radi njegova stava". Batelja kaže, da je stav "koji je bio protivan pojedinim političkim streljjenjima vlasti u NDH"(123). To isto gotovo doslovce prepričava i Ivan Mužić, prepisujući tako Batelju, ali ne navodi izvor za svoju tvrdnju(124). Ovdje je potrebno odmah upozoriti na neke Bateljine i Mužićeve netočnosti, koje bacaju sjenu na ozbiljnost njihova rada. U Nezavisnoj Državi Hrvat-

Stepinčev sarkofag u zagrebačkoj katedrali

skoj nikada nije postojalo ministarstvo vojnih snaga, nego najprije ministarstvo hrvatskoga domobranstva (do 9. listopada 1942.), pa ministarstvo domobranstva (do 21. siječnja 1943.), a nakon toga ministarstvo oružanih snaga. To znači, da je Kvaternik bio ministar hrvatskoga domobranstva, a ne ministar vojnih snaga NDH. On je bio u posjetu Italiji od 12. do 18. veljače 1942.(125), a ne u 1941. godini. To bi ujedno značilo, ako je vjerovati spomenutim piscima, da se je njegova prijetnja o zatvaranju Stepinca dogodila tek nakon 18. veljače 1942. Ali, u to je teško povjerovati zbog dva razloga. Dana 23. veljače iste godine, dakle samo pet dan nakon Kvaternikova povratka iz Italije, započelo je zasjedanje Hrvatskoga državnog sabora, a na završetku toga zasjedanja, 28. veljače, Pavelić je njavio mogućnost osnivanja Hrvatske pravoslavne crkve i time normalizaciju odnosa s pravoslavljem. Stoga je nezamislivo, da bi se baš u vrijeme pokusa, da se ukloni sukob s Pravoslavnom crkvom i tako smiri stanje u državi, otvarao novi, možda još teži, sukob s Katoličkom crkvom, koji bi neminovno nastao zatvaranjem Stepinca. Osim toga, Stepinac baš tada

nije dao nikakva povoda, da se prema njemu poduzmu tako stroge mjere. No, Vranekovićev "Dnevnik", kojim Batelja dokazuje Kvaternikovu prijetnju, pisan je i na temelju razgovora sa Stepincem, pa se je stoga potrebno tom prijetnjom potanje pozabaviti.

Bilješke:

102. Ivan Mužić: Stjepan Radić u Kraljevini Srbia, Hrvata i Slovenaca, Ljubljana, 1987., str. 147.
103. Alojzije Stepinac: Propovijedi, govor, poruke 1941.-1946., str. 113.
104. Jure Krišto: Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945., knj. I., str. 102.
105. Frano Glavina: Nadbiskup Stepinac i nacional-socijalizam u svjetlu izvješća Gestapoa, "Croatica christiana periodica" br. 40, Zagreb, 1997., str. 93.
106. Ivan Mužić: Pavelić i Stepinac, Split, 1991., str. 78.-79.
107. Ivan Meštrović: Uspomene na političke ljude i događaje, Zagreb, 1993., str. 324.

108. Mile Vidović, nav. dj., str. 394.
109. Zbornik "Stepinac mu je ime", knj. I., str. 36.
110. O. Aleksa Benigar, nav. dj., str. 391.
111. Dr. Giuseppe Masucci: Misija u Hrvatskoj 1941.-1946., Madrid, 1967., str. 231.-232. i 244.
112. Zbornik "Stepinac mu je ime", knj. II., str. 236. i Dr. Stjepan Lacković: Za nadbiskupa je rodoljublje bilo jedno od najvećih krjeposti, "Politički zatvorenik" br. 126, Zagreb, rujan 2002., str. 8.
113. Pavao Jesih: Crvena ruža na oltaru, Kanada, 1951., str. 253.
114. Ivo Bogdan: Mons. dr. Janko Šimrak (1883.-1946.), "Hrvatska revija", br. 4, Buenos Aires, prosinac 1955., str. 364.
115. Vilim Cecelja, nav. dj., str. 713.-714.
116. Juraj Batelja, nav. dj., str. 241.
117. Ivan Mužić, nav. dj., str. 78.
118. Franjo Šanjek, nav. dj., str. 460. Isti: Dr. Alojzije Stepinac i Nezavisna Država Hrvatska u svjetlu nadbiskupova dossiera Svetoj Stolici (1943.), "Croatica christiana periodica" br. 40, Zagreb, 1997., str. 103.
119. Mile Vidović, nav. dj., str. 394.
120. Jure Krišto, nav. dj., str. 103.
120. Jure Krišto, nav. dj., str. 103.
121. Sudski spis Vrhovnog suda NR Hrvatske, Stup 6/46. - Proces Lisku, Stepincu i dr. str. 2918. i 2920.
122. Isto, str. 2935. i 2937.
123. Juraj Batelja, nav. dj., str. 242.
124. Ivan Mužić, nav. dj., str. 78.
125. "Hrvatski narod", Zagreb, 13. 2. 1942., str. 1, i 19. 2. 1942. str. 1.

(nastavit će se)

ISPRAVAK

U prethodnom je broju uredničkim previdom u potpisu ilustracija na str. 21. i 25. krivo otisnuto: **Maglione**. Treba stajati: (Giuseppe Ramiro) **Marcone**. Kao godina **Trumbićeve** smrti (str. 26.) krivo je otisnuta 1939., a treba biti: 1938. Također su previdom na str. 44. i 45. tiskane iste fotografije. Ispričavamo se piscima i čitateljima. (Ur.)

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXI.)

2774. **REŠETAR, Ankica** (Stjepan) - rođ. 28.12.1930. u Cirkvenom, Križevci. Osuđena 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.3. na 3 god. zatvora.

2775. **REŠETAR, Magda** (Grga) - rođ. 01.01.1885. u Višnjevcu, Samobor. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 7 i 14. na 2 god. zatvora.

2776. **REŠETAR, Manda** (Josip) - rođ. 01.01.1906. u Rašču, Jaska. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14 na 4 god. zatvora.

2777. **RIBARIĆ, Tonka** (Josip) - rođ. 26.05.1924. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 6 god. zatvora.

2778. **RIBARIĆ, Zlata** (Stjepan) - rođ. 17.05.1925. u Osijeku. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 7. na 7 god. zatvora.

2779. **RIĆUNDA, Marica** (Ivan) - rođ. 23.02.1894. u Kabli. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 6 god. zatvora.

2780. **RIS, Matilda** (Josip) - rođ. 10.02.1895. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 8. na 1 god. zatvora.

2781. **RISTAVNIK, Marija** (Mirko) - rođ. 28.02.1931. u Đurđenovcu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 11. na 6 god. zatvora.

2782. **RITMAJER, Mara** (Andrija) - rođ. 01.01.1909. u Virovitici. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Požega po ZPND čl.11. na 2 god. zatvora.

2783. **ROBAJ, Marica** (Josip) - rođ. 01.01.1929. u Mihovljani. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl.3.t.3. na 4 god. zatvora.

2784. **ROBAN, Marija** (Antun) - rođ. 18.08.1913. u Omanovcu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Nova Gradiška po UVS čl. 14. na 6 god. zatvora.

2785. **ROBEC, Zlata** (Josip) - rođ. 01.01.1926. u Brežnici. Osuđ. 1948.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 4 god. zatvora.

2786. **RODIĆ, Đurđa** (Josip) - rođ. 14.03.1926. u Zagreb. Osuđ. 1945. presudom Okružnoga narodnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 10. na 7 god. zatvora.

2787. **ROGAČ, Marija** (Pavo) - rođ. 01.01.1927. u Vukovaru. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 10 god. zatvora.

2788. **ROGULJ, Miljenka** (Ivan) - rođ. 07.05.1924. u Splitu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 4 god. zatvora.

2789. **ROGULJIĆ, Ante** (Ivan) - rođ. 07.06.1952. u Josipovcu. Osuđ. 1976. presudom Okr. suda Osijek po čl. 119/3 na 4 mjes. zatvora.

2790. **ROKIĆ, Ivana** (Ivan) - rođ. 03.05.1923. u Hrastovici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Bihać. voj. pod. po ZPND čl. 9t.11. na 6 god. zatvora.

2791. **ROKO, Ana** (Josip) - rođ. 06.09.1906. u Ljubuškom. Osuđ. 1952. presudom Kotorski suda Rijeka po KZ čl. 303. st. 1. na 2 god. zatvora.

2792. **RONČEVIĆ, Eva** (Ivana) - rođ. 01.01.1897. u Dugoj Međi. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 18 mjes. zatvora.

2793. **RONČEVIĆ, Manda** (Mate) - rođ. 04.07.1921. u Mačkovcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

2794. **RONČEVIĆ, Marija** (Danijel) - rođ. 01.07.1916. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande grada Zagreba po UVS čl.13. na 20 god. zatvora.

2795. **ROSANDIĆ, Ana** (Adolf) - rođ. 18.07.1903. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande grada Zagreba radi veze s ustašama na 20 god. zatvora.

2796. **ROSANDIĆ, Dragica** (Ivan) - rođ. 01.01.1899. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 1 god. zatvora.

2797. **ROSANDIĆ, Marija** (Stjepan) - rođ. 26.10.1929. u Bakovu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl.9.t.1. na 1 na god. zatvora.

2798. **ROSANDIĆ, Nada** (Zvonimir) - rođ. 08.08.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande grada Zagreba po UVS čl.14. na 20 god. zatvora.

2799. **ROSANDIĆ, Ruža** (Antun) - rođ. 07.03.1907. u Sušaku. Osuđ. 1946. presudom Okružnoga narodnog suda Sušak zbog «moralne pomoći reakcionarima» na 8 mjes. zatvora.

2800. **ROSANDIĆ, Ruža** (Nikole) - rođ. 01.01.1911. u Gospic. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda XI. Korpusa Vojne Oblasti po UVS čl. 14. na 4 god. zatvora.

2801. **ROSIĆ, Ika** (Šimun) - rođ. 01.01.1922. u Divojevcima, Split. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Split po PND čl. 62. na 1 god. zatvora.

2802. **ROSIĆ, Ljubica** (Josip) - rođ. 15.01.1905. u Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 mjes. zatvora.

2803. **ROTBENBRIKER, Margita** (Anka) - rođ. 11.08.1887. u Mađarskoj. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 5 god. zatvora.

2804. **ROTH, Katarina** (Đuro) - rođ. 01.01.1913. u Dalju. Osuđ. 1945. presudom Okružnoga narodnog suda Zagreb po ZPND čl.11. na 2 god. zatvora.

2805. **ROŽIĆ, Anka** (Antun) - rođ. 19.10.1912. u Dugoj Resi. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 11. na 4 god. zatvora.

2806. **ROŽIĆ, Božica** (Vid) - rođ. 08.08.1929. u Jelenju. Osuđ. 1954. presudom Okružnog suda Maribor po KZ čl.303. na 7 mjes. zatvora.

2807. **ROŽIĆ, Marica** (Nikola) - rođ. 15.07.1908. u Pribanji. Osuđ. 1945.

presudom V. S. O. Voj. Područja po UVŠ čl. 13. i 14. na 10 god. zatvora.

2808. **ROŽIĆ, Vladimir** (Vladimir) - rođ. 01.10.1926. u Zagreb. Osuđ. 1955. presudom Vrhovnog suda Zagreb po KZ čl. 118. na 5 god. zatvora.

2809. **ROŽMAKOVIĆ, Štefica** (Ivan) - rođ. 01.01.1914. u Sisku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda 4. V. O. II. JA Vijeće za Područje Korduna i Banije po UVŠ čl. 14. na 10 god. zatvora.

2810. **RUAIĆ, Mira** (Đuro) - rođ. 09.10.1923. u Novoj Gradiški. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po UVŠ čl. 15. na 14 mjes. zatvora.

2811. **RUBEŽ, Mara** (Milan) - rođ. 01.01.1910. u Lužani, Sl.Brod. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 18 mjes. zatvora.

2812. **RUDIĆ, Zlata** (Ivan) - rođ. 03.02.1915. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 14. na 6 god. zatvora.

2813. **RUKAVINA, Anica** (Petar) - rođ. 01.01.1891. u Bali. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Daruvar po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

2814. **RUKAVINA, Đurđa** (Adam) - rođ. 11.04.1928. u Senju. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Sušak po ZPND čl. 3. t. 7. i čl. 9, na 4 god. zatvora.

2815. **RUKAVINA, Kata** (Petar) - rođ. 01.01.1904. u Kaniži. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Gospic po UVŠ čl.10. i 14. na 2 god. zatvora.

2816. **RUKAVINA, Marija** (Ivan) - rođ. 01.01.1902. u Sabošu. Osuđ. 1946. presudom Okružnoga nar. suda Požega po ZPND čl.4. na 5 god. zatvora.

2817. **RUKAVINA, Marija** (Ivan) - rođ. 01.09.1927. u Kaniži, Gospic. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda po ZPND čl. 3, t 7, na 4 god. zatvora.

2818. **RUMORA, Marija** (Jure) - rođ. 23.10.1925. u Poviljanima. Osuđ. 1945. presudom V. S, 9, Korpusa radi « izdaje NOP i špijuniranja» na 5 god. zatvora.

2819. **RUMORA, Perka** (Šimo) - rođ. 24.06.1922. u Poviljanima. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda XI. Korpusa Sušak po UVŠ čl.14. na 5 god. zatvora.

2820. **RUPČIĆ, Ljubica** (Milan) - rođ. 01.01.1924. u Zagreb. Osuđ. 1945. presu-

dom Vojnog suda Komande grada Zagreba po UVŠ čl.13. na 7 god. zatvora.

2821. **RUPČIĆ, Veronika** (Josip) - rođ. 01.01.1899. u Kutini, Slatina. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.3. na 3 god. zatvora.

2822. **RUPIĆ, Tomislav** (Ante) - rođ. 25.03.1935. u Šibeniku. Osuđ. 09.06.1954. presudom Kotarskog suda Šibenik po KZ čl. 303/1 na 8 mjes. zatvora.

2823. **RUSAN, Bara** (Ivan) - rođ. 01.01.1915. u Vrtilinskoj. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 5 god. zatvora.

2824. **RUSIN, Pina** (Sveto) - rođ. 14.12.1904. u Splitu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda za Dalmaciju po UVŠ čl.14. na 3 god. zatvora.

2825. **RUSTAN, Kata** (Mato) - rođ. 26.09.1905. u Križevcima, Čazma. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.

2826. **RUSTIĆ, Jelica** (Ivan) - rođ. 17.11.1921. u Dubrava, Vrbovec. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14, na 10 god. zatvora.

2827. **RUSTIJAN, Jelena** (Andrija) - rođ. 05.02.1905. u Zagreb. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3, t. 4. na 10 god. zatvora.

2828. **RUŽIĆ, Ana** (Josip) - rođ. 01.06.1905. u Zagreb. Osuđ. 1946. presudom Okružnoga nar. suda Zagreb po ZPND čl. 9, t. 1. na 3 god. zatvora.

(nastavit će se)

KRISTOVA BOL

*ljubljeni sin
drži
u ruci
krin
a ohol
stavlja
na ranu
sol
ohol je
gol
duboka
Kristova
bol*

Mario BILIĆ

LEPOGLAVA

*Razlio se miris
jabuka i lite.*

*Iza žutog lista
modri grozd se skriva.*

*Rana magla klizi
uz rub šume, njiva.*

*Puni mjesec obasjava
otvorena crna vrata.*

*Kao avet stoji
STRAŠNA zgrada siva.*

*Vlek tutnji iz daljine...
a stražar kao uklet spava.
Prije kognog bijega
posljednje su rijeći:*

*Ne kloni!
Ne tuguj!
Ustraj!
Vrijeme rane ljeći!*

Višnja SEVER

U KATEDRALI SV. STOŠIJE

*Starije žene mole
Uzdišu
Oltar blješti u svjetlosnom
plamenu*

*U prsima osjećam snažnu vatru
Čelo gori toplinom
Tamjan udišem
Pred sobom ugledam vječnost
Kao crvenu upaljenu svijeću.*

*Strpljivo
Evandeoski
Otirem veliku kaplju suze
Sa svoga lica*

*Nebo postoji
Pokriveno velikim ljudskim
brazdama.*

Bruno ZORIĆ

SVJEDOČENJE O PARTIZANSKOM LOGORU U JASENOVCU

Ustaški pokret i Nezavisna Država Hrvatska mlinski su kamen koji sustavno u pravilnim vremenskim razmacima vješaju o vrat Hrvatima neskloni pojedinci i skupine, dobro organizirani i vođeni iz istog centra. Nažalost, za ovakav svoj rad dobro su plaćeni iz državnog proračuna, novcem hrvatskih poreznih obveznika. Morbidno, zar ne? Za njih su ustaše zločinci, a NDH zločinačka tvorevina, a kako su iznjedreni iz hrvatskog naroda, onda su po tome i Hrvati genocidom i mrziteljski narod, koji ne trpi strance u svojoj sredini. Je li to baš tako? Ne, nije!

S obzirom na brojnost Hrvata i veličinu Hrvatske, malo će se naći država u kojima ima tako puno narodnih skupina kao u Hrvatskoj, u kojima stranci uživaju ista prava kao Hrvati, a u pojedinim povijesnim razdobljima i veća. Izjednačeni u pravima s Hrvatima žive Talijani, Austrijanci, Nijemci, Česi, Slovaci, Mađari, Rusini, Bošnjaci, Albanci, Makedonci, Židovi, Romi i Srbi, većinom nastali od pravoslavnih Vlaha. Kako to da brojni ovi narodi dodoše živjeti u Hrvatsku, kad smo mi Hrvati tako nesnošljiv i genocidan narod??? Na ovo pitanje, naravno, ne daje se odgovor! Na hrvatsko gostoprимstvo neki od ovih narodnih skupina odgovoriše nasiljem, nastojeći pojedine dijelove Hrvatske pripojiti svojim matičnim zemljama. Od nakane nisu odustali ni danas, samo to sada rade na prikriven, pokvaren i lukaviji način. Kada ih u tome osuđujemo, nabacuju se na nas optužbama, među inima, da smo zločinački i fobičan narod, da tako otklone pažnju sa sebe i da se mi lakovjerni Hrvati zabavimo sami sobom u nastojanju da otklonimo ove besmislene potvore i laži.

Ustaški su prijestupnici kažnjavani smrću

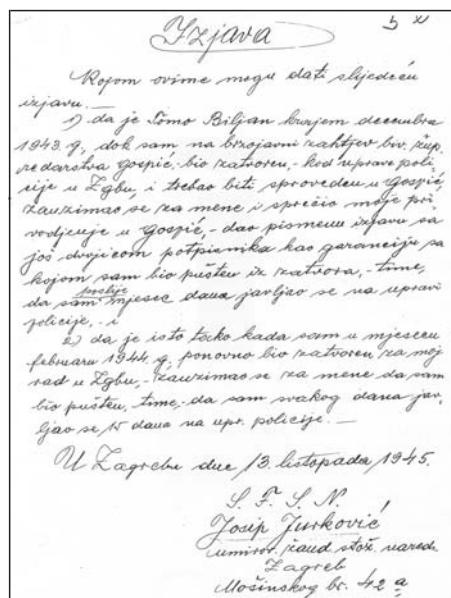
Ivi i Slavku Goldsteinu omiljena je tema o ustašama zločincima i o zločinačkoj tvorevini NDH, koja je za Ivu zemlja noža. Ne razmatraju uzročno-posljedične sveze ni povijesne okolnosti, već na temelju nesretnih i tragičnih ratnih događaja donose generalni zaključak. Njihove optužbe sluganski podupire predsjednik sabora Vladimir Šeks s dopredsjednicima

Piše:

Ivan VUKIĆ

Sabora iz svoje stranke. Postoje dokazi koji opovrgavaju ove optužbe, za koje oni - siguran sam - znaju, a koje namjerno prešućuju. Evo nekoliko primjera:

U Gospiću u Žabičkoj ulici dvojica ustaša **Frković** iz Ličkoga Novog i Pavletić iz Ličkog Osika ubili su iz koristoljublja dvije starice, Srpskinje, sestre **Lemaće**. Uhićeni su i osuđeni na smrt vješanjem. Na gospičkoj tržnici koju Gospićani zovu

Uzaludna izjava u korist Tome Biljana

«Placa», trebali su biti obješeni. Vješala su bila postavljena a oni privđeni iz gospičkog zatvora. Njihova se postrojba pobunila, pa su, da se sprječi nemir, vraćeni natrag u zatvor, gdje su obješeni. Nekoliko dana bili su izloženi na Logorištu (u ratu zrakoplovno uzletište) kraj Gospića, kao opomena puku, što će se dogoditi svakom tko prekrši zakon.

Ako je ustaška organizacija bila zločinačka, a NDH zločinačka tvorevina, kako to da se odlukom ustaškoga suda i po ustaškom zakonu vješaju dvojica ustaša koji su ubili dvije starice, Srpskinje? Ako je ubijanje Srba bilo politički programirano, zar umjesto smrtne kazne vješanjem, nisu

trebali biti nagrađeni ili barem njihov zločin zataškan?

Nećak ustaša-sudionika velebitskog ustanka, viteza **Krune Devčića** i brata mu bojnika **Ivana Pivca Devčića**, **Tomislav Nikić Devčić** svjedoči:

«Nakon napada na oružničku postaju u Brušanima, moji ujaci Kruno i Ivan Pivac pred žandarmerijskim i vojnim progonom bježe u Cesaricu podno Velebita, gdje su se jedno vrijeme skrivali. Brodićem su se prebacili na Pag, pa zatim u Zadar k ustaškom povjereniku **Anti Brkanu**, koji je organizirao njihov bijeg u Italiju. U logoru Lipari bili su 9 godina. Po uspostavi NDH jedno vrijeme služili su u Karlobagu. Kruno potom odlaže na službu u Sarajevo, a zatim u Zagreb kod poglavnika **Ante Pavelića**. Nakon jedne vojne akcije ubijen je u Ludbregu dok je sjedio na kupoli svoga tenka. Odlikovan je odličjem viteza.

Ivan Pivac iz Karlobaga premješten je u Gospic. Ratovao je po Lici.

Moj bratić **Zvonko Devčić**, agent UNS-a, nećak viteza Krune i Ivana Pivca, ubio je u Zagrebu židovski bračni par i uselio se u njihov stan. Uhićen je i osuđen na smrt strijeljanjem.

Strijeljan je. Ujaci, vitez Kruno i Ivan Pivac, nisu ga htjeli ni posjetiti u zatvoru, a kamoli da pokušaju utjecati na izmjenu presude. Štoviše, vitez Kruno je rekao da se, kad bi to od njega tražio i sam Poglavljenik, ne bi miješao u rad suda. Neka bude onako kako sud presudi.

Svoju mamu, baku **Mandu**, koja je primila najviša odličja od Poglavnika, kad se ovo sa Zvonkom događalo, smjestili su u toplice na liječenje, kako se ne bi miješala i tražila pomilovanje za njega. Ostala je u lječilištu dok Zvonko nije bio strijeljan.

Ako je ubijanje Židova bilo politički programirano, zašto se ovako ponašaju zakleti ustaše, vitez Kruno i Ivan Pivac? Zašto nisu sprječili strijeljanje svoga nećaka, ustaškog agenta Zvonka Devčića?

Slučaj Tome Biljana

Tomo Biljan iz Kosinja, visoko pozicionirani ustaški dužnosnik, među inim za-

duženjima bio je dogradonačelnik Zagreba u vrijeme kada je gradonačelnik bio **Ivan Werner**. Uživao je veliko povjerenje poglavnika Ante Pavelića. Pomagao je ljudima koji su se našli u nevolji. U svome stanu sakrivaо je brojne kojima je prijetila opasnost od uhićenja, nekima je pak javljaо da će biti racija, pa neka se sklone dok racija ne prođe, a za neke je ishodio puštanje iz zatvora. Znao je da mu je žena **Ljerka** partizanska simpatizerka i da je u njihovu stanu čuvala lijekove i sanitetski materijal, koje je uz njegov prešutni pristanak slala partizanima u šumu.

Kad su ga 1945. partizani uhitili, na sudjenju u Gospicu, svjedočeći o njegovoj plemenitosti i uljuđenosti, te potvrđujući da je štiteći ih i svoj život stavljaо na kocku, svoje iskaze dali su: **Bruno Kossi, Zlatko Pišl, Rudolf Forajt, Ljerke Dujmić, Draga Mima Stein, Milan Vaić, Tomo Stern, Olga Neuman, Edo Vaić, Emil Grätrer Hahn, Elza Hadžiamanović i Josip Jurković**. U Novoj Gradiški pomogao je **Ivanu Ražiću** i obitelji **Milana Tomića i Zvonka Lucića**. Ivan Ražić bio je šef sekcije u Novoj Gradiški, jedna partizanska brigada nosila je ime Milana Tomića, a Zvonko Lucić bio je major OZN-e. U Kosinju je pomagao i zaštito osumnjičene **Maricu Špoljarić, Pepu Pleša, Srpskinju Milku Bjelobrk**, te srpske obitelji **Trive Bobića i Mane Pavlovića. Đuru Špoljarića** i njegovu obitelj štitio je sve vrijeme rata. Đuro Špoljarić bio je iza rata glavni sekretar radničkih sindikata u Beogradu.

To Biljanu nije pomoglo, jer je bio je ustaša. Strijeljan je na jednom od brojnih stratišta u Gospicu ili u njegovoj okolicu 27. listopada 1946. u 5 sati u jutro. Presuda mu je pročitana u nazočnosti sudskega tajnika **Živka Mrčića**, zapisnicara **Ise Stanića**, predstavnika javnog tužiteljstva **Tomice Ostojića**, predstavnika odjela unutrašnjih poslova za okrug Liku **Vase Vujnovića** i predstavnika logorsake uprave **Jose Trošelja**. U obrazloženju presude piše da je on pomagao iz prijateljskih, a ne iz ideoloških pobuda. To je komunistička pravda!

Zar bi Tomo Biljan mogao sve ovo radići, zar bi mogao pomoći tolikima, da u mnogima nije imao potporu i da za to nisu znali i odobravali sami vrhovi državne vlasti. Uostalom, zar najviši državni, vojni i policijski dužnosnici u NDH nisu bili

židovskog podrijetla ili oženjeni Židovima? Ako je ubijanje Židova bilo politički programirano, kako to da ovako visoko pozicionirani ustaški dužnosnik spašava Židove, da to čini otvoreno i da za to nije kažnjen? Zašto je njegov spis izdvojen i pohranjen u skladište komiteta u Gospicu, a ostala povjesna neuništena građa u Povijesni arhiv u Karlovcu, koja se sada čuva u Državnom arhivu u Gospicu?

Na gospičkoj gimnaziji

Ličko-senjski arhiđakon **Dragutin Kuljak**, biskupski delegat za gospički, perušički i udubinski kotar, poznati katolički liturgijski pisac, župnik i dekan gospički prije rata, okupljaо je hrvatsku katoličku mladež iz Gospicu, koja je bila frustrirana državnim nasiljem, posebice, nakon Velebitskog ustanka, te Senjskih i Žitničkih žrtava, odgajajući ih u domoljubnom duhu. Kad je otpočeo rat, nije se zanosio politikom, držao se po strani, pa se nije bojao partizana i do kraja života ostao je uz svoj puk.

Bio je vjerni sluga Božji, pa je, potaknut milosrdjem, po svome međnjaru **Mili Aliću** i svome nećaku, gimnazijalcu **Dragetu Delaću**, slao hranu i odjeću zatvorenicima u zatvor. Među zatvorenicima bilo je i Židova. Po svome milosrdnom djelovanju stekao je pravo da ga po suglasju sa svojim kriterijima danas Židovi proglaše za pravednika među narodima. Partizani su ga ubili uz prethodno stravično mučenje, izmasakriravši ga. Zločin su izvršili njegovi đaci s gospičke gimnazije, opjeni lažima komunističke partije.

U gospičkoj gimnaziji za sve vrijeme NDH likovni odgoj predavala je Židovka, akademska slikarica **Scharlota Rosenstock**. Živjela je slobodno. Slikala je i svoje slike dobro, bez smetnje prodavala, uživajući uvažavanje i puno poštovanje svojih sugrađana. Ustaška vlast znala je da je Židovka i nije je dirala niti joj je pravila neugodnosti. I zapovjednik njemačkih postrojbi znao je da je Židovka. To mu nije smetalo da gotovo svaku noć s njom i susjedima iz Budačke ulice karta. Po izjavni svjedoka iz kartaškog društva, opskrbljivao ju je i cigaretama, jer je bila strastvena pušačica. Umrla je nakon rata otrovavši se hranom.

Blaženi je **Alojzije Stepinac** u složenim ratnim uvjetima pomagao svima, bez obzira na vjeru i rasu o čemu svjedoče brojni dokumenti i živi svjedoci. U televi-

zijskom sučeljavanju, na razložno izlaganje znanstvenika **dr. sc. Josipa Jurčevića** o zločinačkoj naravi komunističke partije i o plemenitosti i nesebičnoj žrtvi blaženog Alojzija Stepinca, koju potvrđuje i sudionik partizanskog pokreta akademik **Bilandžić**, Ivo Goldstein nevoljko to priznaje, nastojeći umanjiti djelo i moralni lik blaženika procijedivši: "Mogao je napraviti i više". Umjesto zahvalnosti, nepriznavanje i pokuda. Zašto?

Incident s Jovom Čurulijom

U zatvoru u Staroj Gradiški, za jednog posjeta moj me je pokojni otac upitao: Jesi li čuo što se dogodilo u Čehoslovačkoj? Zatvorski stražar, mislim da se zvao **Jovo Čurulija**, zaurlao je na oca rekavši mu da šuti, jer da će u protivnom prekinuti razgovor. Iznerviran, rekao sam mu da sam ja u zatvoru samo broj (najprije sam bio 2283, a potom 556), pa neka sa mnom radi što hoće, a neka mi oca pusti na miru. Nastala je prepirkica koju si nisam smio dopustiti. Znao sam da će završiti u samici ili u mračnjaci i da će biti pretučen. Mračnjača je soba bez prozora, bez rasvjete, bez kreveta i bilo kakvog pokućstva. Stajalo se, čučalo i ležalo na betonskom podu, u svome i tuđem izmetu, jer se nužda vršila u veliku limenu kantu za boju, koju smo mi robijaši zvali kibla. Živeći u mraku, čovjek izgubi osjećaj za prostor i vrijeme, te bi se često nužda umjesto u kiblu izvršila kraj nje.

Kako sam nesmotreno ušao u prepirku i više nisam imao što izgubiti, rekao sam ocu da mi politički uznici živimo s kriminalcima-višestrukim povratnicima, nastanitim tipovima koji su seksualno iskoristavali svoju malodobnu djecu, seksualnim silovateljima nedorasle djece i luđacima koji su opasni po okolinu, pa ih ne drže u ludnici već s nama u zatvoru. Zatupljuju nas, onemogućeno nam je dobivanje stručnih knjiga. Meni uskraćuju da mi od kuće pošaljete ortopedске cipele, a ove su se raspale. Pokazao sam mu cipele u kojima sam istrošeni potplat pokrpao papicom, omotavši ga komadićem špage.

Posjet je prekinut.

Nisam završio u samici. Mučili su me nekoliko mjeseci neizvjesnošću do poziva na «kazneni rapport». U sobi za prijavak dočekao me je mladi službenik koji mi reče da je Hrvat iz Zagreba i pri tome me poslao u p.... materinu, upitavši me koliko života imam i za koga radim. Reče mi da

je i on Hrvat i ne osjeća se ugroženim i zakinutim u ničemu, pa ne zna o čemu ja tra-bunjam. Odgovorio sam mu da ne radim za nikoga, već postupam po svom uvjerenju. Ispričao sam mu o uvjetima života u zatvoru i o neljudskom odnosu spram političkih uznika. Zatražio sam da nas političke uznike premjeste u poseban odjel i da nam omoguće dobivanje stručne literaturu.

Otpustio me je bez riječi, pokazavši rukom prema vratima.

Zbog ovog incidenta sa stražarom moji roditelji poslali su predstavku Javnom tužilaštvu Hrvatske, Republičkom sekretarijatu za pravosuđe i opću upravu te Izvršnom vijeću sabora SRH. To je bio razlog za ovaj moj «kazneni raport» pred službenikom iz Zagreba. Predstavka me je, siguran sam, spasila samice i batinanja. Odgovor na predstavku roditelji su dobili sa zadrškom, kad sam već bio dobio ortopedske cipele i omogućeno nam je dobivanje stručnih knjiga. Glede moga traženja da političke uznike odvoje od kriminalaca, odgovorili su: "Prema rezultatima provjere, Vaš sin ne shvaća zapravo dovoljno odgovorno svoju situaciju, tj. mjesto gdje se nalazi. On smatra, da kao politički delikvent ne bi trebao da bude zajedno sa ostalim osuđenim licima. Međutim, to je njegovo subjektivno gledanje, a njegov smještaj s ostalim osuđenicima potpuno je u skladu s dnevnim redom kazneno popravne ustanove gdje se nalazi na izdržavanju kazne."

Da, u skladu s njihovim dnevним redom je mučenje, batinanje, izolacija, samice, mračnjača, ubojstvo Ive Mašine, Vjekoslava Balina i stotina drugih pokopanih na zatvorskom groblju Uskoci, gdje im na nadgrobnoj daski piše tek samo kažnjenički broj. U skladu s tim dnevnim redom su negrijane i vlažne zatvorske sobe, samice u kojima su postavljene peći i sanduk drva, koje nikad nisu upaljene. Nisu ni mogle jer nisu spojene na dimnjake, jer dimnjaka nema, služile su za obmanjivanje komisija povremenih oglumljenih pregleda, podrumske samice u kojima je razina vode oko jedan metar iznad poda, u skladu s dnevnim redom su lanci okovi i teške željezne kugle učvršćene za noge i betonski pod političkih kriminalaca, kako su nas zvali.

Ćurulijino priznanje o poratnom logoru u Jasenovcu

Nakon dvadesetak dana premješten sam s IV. odjela u kulu. Navečer me u svoj ured pozvao stražar Ćurulija, koji je bio dežurni. Pomislio sam da će me ubiti i opravdati ubojstvo navodnim pokušajem moga bijega. No, umjesto toga rekao mi je: «Protiv tebe nemam ništa. Sin mi je student u Zagrebu. Nisam siguran što se i s njim može dogoditi. Ja sam sirotinja s Kozare. Partizani su me poveli sa sobom a onda po nalogu komunističke partije postao sam stražar u zatvoru Stara Gradiška. Bez škole sam i bez zanata. Onako mlađom, svaki nalog partije bio je za mene is-

dobili opet juhu od cikle. Tako se radilo iz dana u dan.

U logoru Jasenovac bilo je još puno, puno gore. Tamo su bili zatvoreni zarobljeni ustaše, domobrani, civilni i njemački vojnici. Nitko od njih nije ostao živ. Svi su pobijeni."

Nakon toga me je otpustio, rekavši: "Možeš ići."

Bio sam zaprepašten. O mučenjima i ubijanjima Hrvata u kaznionicama Stara Gradiška, Lepoglava, Goli otok i Grgur pričali su stari robijaši, ali da je Jasenovac bio partizanski logor, tada sam prvi put čuo. I to ne od bilo koga, već od zatvorskog stražara.

Nakon uspostave Republike Hrvatske očekivao sam da će se ispitati zatvorski stražari, pripadnici KNOJ-a, OZNE, SUP-a i partizanske glavešine koji bi svojim iskazima svjedočili o zločinima izvršenim nad Hrvatima. Nažalost, od toga ništa. Štoviše, dobro ih se čuvalo. Jedan od gospičkih zapovjednika hrvatskih postrojbi u Domovinskom ratu reče mi da su dobili nalog da čuvaju komunističkoga glavešinu, udbaša, danas pokojnog **Miću Jelaču**. Ni mi, politički uznici, nismo se pretrgnuli u zahtjevu da do toga dođe, ne da bismo se osvećivali, već da se dozna istina. To je naša velika i nepopravljiva pogreška.

Od svih nazočnih na utemeljitelskoj skupštini HDPZ-a, jedino je **Ante Uroda** tražio da se privede i ispita sudska, zatvorsko i udbaško osoblje, kao i komunistički vlastodršci odgovorni za smrt i patnju na tisuće i tisuće Hrvata. Nažalost, ostao je usamljen, što nam se - kako vidimo - osvetilo, te smo zbog toga dovedeni u ovaj položaj. Bio sam i sam na strani većine, na što nisam ponosan. Priznajem, Ante, bio si u pravu!

Jedan županijski odvjetnik rekao mi je da su od svojih nadređenih dobili tek naputak da prikupljaju informacije i ništa više. Djelatnik Hrvatske televizije, kojemu s razlogom ne ču reći ime, rekao je da su pozvani u Jasenovac da snime otkopavanje skupnih grobnica žrtava ustaškog zločina. Kada je otpočelo otkapanje, na više mesta, po ostacima odora i metalnim vojnim oznakama od kojih je najčešće bilo U, umjesto žrtava ustaškog zločina, našli su na skupne grobnice pobijenih hrvatskih vojnika i civila. Grobnice su na brzinu zatrpane, snimateljska ekipa

Odgovor na predstavku Vukićevih roditelja

pravan. Ti si prvi osuđenik s kojim sam se sukobio. Žališ se na uvjete u zatvoru. Ovo je raj prema onom što se ovdje događalo nakon rata. Zatvorske sobe bile su popođene na tri četiri kata s uskim prolazom kroz sredinu. Osuđenici su na daskama ležali stješnjeni jedan do drugoga, da se nisu mogli ni okrenuti. Smrad u sobama bio je nepodnošljiv. U jutro u dva sata nakon obroka od 2 do 3 juhe od cikle, s kramponima, lopatama i drvenim ručnim kolicima u koloni išlo se na isušivanje Lonjskog polja. Mi stražari pratili smo ih jašući na konjima. U kaljuži se radilo, pilo, umiralo i pokapalo. Nakon posla, tek po ispunjenju norme, kasno bi se u noć vraćali u zatvor. Za večeru bi zatvorenici

vratila se u Zagreb i o tome se nije govorilo, a šuti se i danas. Zašto? Na ovo pitanje odgovor zna politički vrh Hrvatske, a možda i Slavko Goldstein, član uprave spomen-područja Jasenovac.

Potrebna nam je istina

U zatvoru Stara Gradiška, po pričanju političkih, civilnih i vojnih hrvatskih uzničnika i kasnije po izjavama svjedoka o prijeratnim, ratnim i poslijeratnim zbivanjima, spoznao sam da je partizansko-komunistički prikaz događaja iz Drugoga svjetskog rata lažan, krivotvoren i na siljem provođen u školama i u javnom životu.

Iz svega se razabire da je ustaški pokret nastao kao odgovor na državni teror spram Hrvata u Kraljevini Jugoslaviji. Komunistička partija Jugoslavije, odnosno Hrvatske radi svojih je interesa povremeno podupirala ustaški pokret. No, kad su ustaše došle na vlast, komunistička se partija po nalogu Moskve okrenula se protiv njih. Zašto? Komunisti su željeli vlast i protivnik im je bio svatko tko je na vlasti, a saveznik onaj koji je protiv nje. Nisu birali sredstva kako doći na vlast. Imali su svoje ljudе u civilnoj vlasti NDH, u policiji, ustašama i domobranima. Mnoge zločine organizirali su i proveli njihovi ljudi, što je pripisano aktualnoj vlasti. Partizani, predvođeni komunističkom partijom preobučeni u ustaške i domobranske odore, počinili bi strašne zločine u pravoslavnim selima, kako bi potaknuli pravoslavno pučanstvo na pobunu i nezadovoljstvo, bijeg u šumu, te odbojnost Hrvata prema NDH.

U Sukošanu kraj Zadra vodio sam nadzor na izgradnji restorana gospodina

Grgurića. Jednom, uz piće, znajući tko sam, vjerojatno da bi olakšao duhovni naboj, poveo je razgovor sa svojim susjedom o njihovim partizanskim danima i kako su dospjeli u partizane. Iz njihove priče doznao sam da se u partizane novčilo na različite načine, nagovaranjem i uglavnom prisilom. Preobučeni u ustaške ili domobranske odore, upali bi u selo i ubili unaprijed odabranog jednog ili više seljana koji su bili pošteni i omiljeni u selu. Na ovaj način izazvali bi ogorčenje i mržnju prema NDH. Ako je netko bio kritičan prema NDH, a nije se htio priključiti partizanima, po noći bi ga digli iz kreveta i prisilili bi ga da pozove već ranije odabranog suseljana, koji je bio pristaša NDH, da izide na trenutak van, jer ga nešto žurno treba. Ne sluteći nikakvo zlo, žrtva bi izišla iz kuće. Pod prisilom oružja odveli bi je i ubili, a za grob joj se nikad ne bi saznalo. Ukućani bi znali tko im je lupao na vrata i pozvao njihova člana da izide. Ovom ne bi ništa preostajalo, već da pobegne u partizane. Da bi ovako unočene čvrsto vezali uza se, u sljedećoj su akciji oni morali biti likvidatori, a žrtve su im uglavnom bile poznate. Tko se okrvavio u partizanima, njemu nije bilo povratka. Poimence su nabrajali ljudе sudionike tih događaja. Po njihovom svjedočenju organizatori su bili pripadnici komunističke partije.

Sve je padalo na ustaše. A ustaše su se dijelile na ustaše iastaše. Među nastasama bilo je svega i svačega: bivših državnih službenika, žandara, podoficira i oficira, muževa i žena iz miješanih brakova, njihove djece i ostale klateži, koji u nastajanju da dokažu tobožnje svoje pravovjerno hrvatstvo počinile ratne zločine, što

je pripisano aktualnoj vlasti i palo na hrvatski obraz. Nedavno objavljene knjige dr. sc. Josipa Jurčevića, te skupine autora o partizanskim zločinima, svjedoče o zločinučkoj čudi komunističke partije i o partizanskim zločinima počinjenim nad Hrvatima. Krajnje je vrijeme da hrvatski znanstvenici objave istinu o ustaškom pokretu i NDH. Istina, samo istina, najbolja je odvjetnica. Nova Hrvatska ne može se graditi na tragu ustaškog pokreta i NDH, jer je drugo vrijeme i druge su okolnosti, već na veličanstvenom Domovinskom ratu na čijoj pobjedi je iznjedrena.

No, ne smijemo dopustiti laži i potvore, jer će nam se ponoviti povijest. Kao što se sustavno blatio i rastakalo NDH, tako se i danas blate Domovinski rat i rastače Hrvatske. Hoćemo li mi Hrvati ponoviti istu pogrješku? U ratnim uvjetima za vrijeme NDH postojala je talijansko i njemačko posadno područje. Danas u Republici Hrvatskoj opet imamo ne posadna, nego okupačka područja. Njih ne nadziru vojne postrojbe već banke u talijanskom i austrijsko-njemačkom vlasništvu. Sprema li se to opet slom hrvatske države? I zašto su vlastodršci urušili onaj silni domoljubni naboj i ponos da je prodaja djedovine strancima obiteljska sramota. Jer, usprkos svih nedaća koje smo trpjeli kroz povijest, upravo zahvaljujući tom ponosu i domoljubnom zanosu ostali smo na "svojoj hridi od stoljeća sedmog"! A takvi ne možemo ostati, ako nas se proglašava zločincima...

DJEDOVINA

Ako jedanput izidem iz tjesna stana...
To je samo nada.

Udahnut ću puno zraka koji opaja.

Na zemlju neoranu, umornu, dračavu,
prislonit ću uho neka sluša
kletvu jalovu.

Očeve je stope izbrisala kiša.

Sve što više slušam, zemlja je sve tiša.
Još da nije gloga i suhe mu grane,
ispucana zemlja gutala bi rane.

Ivan DUJMOVIĆ

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Tijekom listopada i prve polovice studenog 2005. svojim su prilozima izlaženje našeg časopisa svojim nesebičnim prilozima pomogli:

Branko	Rakarić	Zagreb	300,00
Petar	Penava	Zagreb	1.000,00
Ivan	Janeš	Đakovo	200,00
Stjepan-Ceco	Krešić	Mlini	1.000,00
Edib	Hatipović	Zagreb	300,00
Vinko	Erceg	Hückelhoven	300,00
u k u p n o			3.100,00

Zahvaljujemo se darovateljima, i ubuduće se preporučujući njihovoj susretljivosti. (Ur.)

RATNE I PORATNE ŽRTVE U VIROVITIČKOME KRAJU

U Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu postoji jedan popis žrtava partizanskih pokolja u virovitičkom kotaru u vrijeme Drugoga svjetskog rata i nakon njega. Taj je popis poslala Okružna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača u Virovitici Zemaljskoj komisiji za ratne zločine u Zagrebu.

Kao što se vidi, 37 je osoba osuđeno na smrt, ali samo su dvije osuđene pred vojnim sudom (postoji broj presude), dok za ostalih 35 nema broja presude, nego se samo navodi datum kad je presuda izvršena. Iako je ostalih 38 navedeno u izvješću, može se pretpostaviti da su njima presudili tzv. narodni sudovi koje su formirale vojne jedinice u zajednici s mjesnim na-

Piše:

Dragutin PELIKAN

rodnim odborima područja gdje je dotična jedinica bila stacionirama. Te su presude izricane bez istrage i prava na obranu, a najčešće se njima prikrivala gola osveta. Bilo je dovoljno uprijeti prstom na nekoga Hrvata i taj je sljedeće noći nestao. Egzekucije su vršene uglavnom noću, a za grobove žrtava većinom se nije smjelo znati. Tako su vjerojatno završile i žrtve kotara virovitičkog, jer je na ovome području djelovao priličan broj ozloglašenih ubojica.

POPIS ŽRTAVA - VIROVITICA

1. Stjepan Bačinski, Suhopolje, suradnja s neprijateljem, ubijen 19.IX.1944.-br.30/44
2. Franjo Baron, Korija, odmetništvo, ubijen 30.XI.1944.
3. Bozo Biombić, Lanište Suh., ubistvo pljačka, ubijen 21.XII.1944.
4. Pavao Dinjević, Rušani, teroriziranje, ubijen 18.11.1945.
5. Stevo Dukarić, Virovitica, pljačka i ubistvo, ubijen 6.II.1945.
6. Ivan Durmuš, Péclić, ustaša, ubijen 8.XII.1944.
7. Rudolf Grgurić, Virovitica, iseljavanje i teror., ubijen 30.XI.1944.
8. Ivan Hajduković, Špiš. Bukovica, tabornik, ubijen 8.XII.1944.
9. Kuzman Jerković, Virovitica, ustaša, ubijen 8.XII.1944.
10. Josip Kaladić, Virovitica, terorizirao, ubijen 21.XII.1944.
11. Terezija Košić, Virovitica, cenzor, ubijena 8.XII.1944.
12. Josip Kozjak, Virovitica, kleveta NOB, ubijen 8.XII.1944.
13. Josip Kuzman, Virovitica, iseljavanje, ubijen 30.XI.1944.
14. Franjo Kralj, Borova, u Gradiški zaklao 80 ljud., vješan 29.VI.1945.

Za kotar je Slatinu simptomatično, da u izvješću nije spomenuta niti jedna žrtva osuđena na smrt (nego samo oni na vremenske kazne), makar se prema podacima uzetima iz spomenara hrvatskim žrtvama, broj nestalih i ubijenih penje na nekoliko stotina. To govori o pouzdanosti ovakvoga i sličnih izvješća.

U ovom prilogu, ne dirajući u moguće pogreške tvorca dokumenta, iznosimo imena partizanskih žrtava, koja nisu do sada bila objavljena u spomenaru, a radi se o žrtvama koje su partizani likvidirali na području bivšeg kotara Virovitica. Potom slijedi popis osuđenih, kod kojih je – tamo gdje je to zabilježeno – naznačeno i trajanje vremenske kazne.

15. Viktor Lugla, LUKAČ, tabornik, ubijen 18.I.1945.
16. Stjepan Meddić, Borova Suh. Polje, ustaša, ubijen 30.XI.1944.
17. Matija Međurman, Špišić Bukovica, suradnja s neprijateljem, ubijen 23.XI.1944.
18. Stjepan Novoselac, Gradina, bjelogardist, ubijen 18.I.1945.
19. Vinko Pavelić, Rezovac, ustaša, ubijen 18.I.1945.
20. Franjo Pavoković, Borova, ustaša, vješan 30. XI. 1944. Jasenaš
21. Leopold Pintar, Virovitica, ubistvo prip.NOB-a, ubijen 21.XII.1944.
22. Tomo Prpić, Cabuna, pogadio mrtvo tijelo partizanke , vješan 29.VI.1945.
23. Vanda Rotbarhar, , ustaški funkcioner u Virovitici, ubijena 12.XII.1944.
24. Stjepan Ruk, Suhopolje, iseljavanje, ubijen 7.I.1945.
25. Stjepan Šerpeljija, Virovitica, borba protiv NOB-a, ubijen 8.XII.1944.
26. Ivan Šimun, Tomislavovac , izdaja, ubijen 10.IX.1944.
27. Franjo Škrinjar, Virovitica, ustaški funkcioner, ubijen 7.I.1945.
28. Ivan Škoc, Suhopolje, teroriziranje, ubijen 21.XII.1944.
29. Luka Topolović, Virovitica, denunciranje, ubijen 7.I.1945.
30. Franjo Varga, Žljebina, Gradina – špjunaža, ubijen 8.XII.1944.
31. Ivan Špondreht, Virovitica, tjeranje u logor, ubijen 21.XII.1944.
32. Antun Valenteković, Suhopolje, borba prot. NOB-a, ubijen 18.I.1945.
33. Milan Vašarević, Krčevine, ustaša, ubijen pres.401/45.
34. Jozo Zalogaj, Turanovac, iseljavanje, ubijen 6.11.1945.
35. Marko Zalogaj, Turanovac, iseljavanje, ubijen 6.II.1945.
36. Antun Živko, Ovčara, ustaški funkcioner, ubijen 6.II.1944.
37. Ivan Živković, Virovitica, ustaški funkcioner, ubijen 8.XI.1955.

Napomena: Radi nečitkosti preslika moglo se dogoditi da su neka imena krivo pročitana i napisana, molimo za razumevanje.

POPIS ŽRTAVA - GRUBIŠNO POLJE

1. Tomo Biljan, Vel. Grđevac, ustaša, ubijao narod, ubijen, br.626/45.
2. Ignjac Cerovski, Vel.Barna V.G., misionar ter. nar., ubijen, 10.XI.1944.
3. Mato Ginzer, Grubišno Polje, iseljavao narod, ubijen, 5.X.1944.
4. Lovro Gazdek, Orlovac, Grub. P., ustaša progonio narod, ubijen, 30.IX.1944.

5. Gerendjir Lajoš, Grubišno Polje, iseljavanje Srba, ubijen, br. 350/45

6. Ferdo Hinek, Grubišno Polje, hapšenje i ter. nar., ubijen, br. 632/44

7. Antun Horak, Grubišno Polje, surad. sa neprijat., ubijen, 19.1.1945.

8. Franjo Ivandija, Pavlovac G.P., učešće u borbi pr. NOB, ubijen, 11.VIII

9. Stjepan Jakopić, Vel. Grđevac, ustaša teror naroda, ubijen, 10.VII.1945.

10. Vjekoslav Kezele, Grubišno Polje, hapšenje, teror, ubijen, br.387/44

11. Ivan Loncki, Troglava Iv. Sel, ustaša prog. nar., ubijen, 30.IX.1944.

12. Mato Lađamija, Pavlovac G. P., ustaša, ubijen, 23.11.1944.

13. Stjepan Manis, Grubišno Polje, ustaša prog. nar., ubijen, 5.X.1944.

14. Ivan Purma, Ivanovo Selo, surad. s ustašama, ubijen, javno 21.IX.1944.

15. Mato Petrović, Grubišno Polje, izdaja prip. NOB-a, ubijen, 10.IX.1944.

16. Roko Predragović, Cremušina V.G., pljačka i teror, ubijen, 8.XII.1944.

17. Stanko Pejetzović, Vel. Kladuša, uniš. nar. imov., ubijen, br. 609/45

18. Slavko Seliš, Grubišno Polje, ustaša, prog. nar., ubijen, 5.X.1944.

19. Petar Sabo, Mali Zdenci G.P, iseljavanje nar., ubijen, br. 601/45

20. Dragutin Vlahek, Kliman, ustaša, borba pr. NOB-a , ubijen, 7.VIII.1944.

21. Veno Vacek, Grubišno Polje, ustaša, iseljavanje, ubijen, 8.XII.1944.

22.Josip Vokurka, Rastovac, izdaja NOB-a, ubijen, 10.IX.1944.

POPIS ŽRTAVA - KOTAR DARUVAR

1. Vinko Bis, Doljani, pljačka, teroriziranje, ubijen 6.II.1945.

2. Franjo Čakanić, Stražanac Dar. Br., izdaja prip. NOB-a, 8.XII.1944. ubijen

3. Josip Čakanić, Stražanac Dar. Bres, izdaja prip. NOB-a, ubijen 8.XII.1944.

4. Josip Čakanić, Stražanac Dar. Bres, izdaja prip. NOB-a, ubijen 31.XII.1944.

5. Bogumil Dostal, Doljani, teroriziranje i muč., ubijen

6. Antun Ivančić, Daruvar, progon naroda ustaša, ubijen 6.II.1945.

7. Jantbš Kovač, Veliki Bastaji, teroriziranje, ubijen 12.XII.1944.

8. Mariga Langer, Daruvar, prokazivanje pr. NOB-a, ubijena 8.II.1945.

9. Ladislav Langer, Daruvar, prokazivanje pr. NOB-a, ubijen 8.II.1945.

10. Ljudevit Megan, Daruvar, otpremanje u Njemačku, ubijen 8.XII.1944.

11. Dane Milovojević, Vrbovac, pljačka i progona nar., ubijen 22.XII.1944.

12. Filip Momić, Kip-Šibovac, suradnja s neprijatelj, ubijen 7.I.1945.

13. Petar Prsten, Vrijeska, pred. oruž. neprijatelju, ubijen br.35/44

14. Đuro Prpić, Daruvar, suradnja s neprijateljem, ubijen 23.XI.1944.

15. Enrest Soptija, Daruvar, suradnja s neprijateljem, ubijen 7.I.1945.

16. Alojz Vondruš, Daruvar, kleveta saveznika, ubijen 7.I.1945.

17. Josip Vondraček, Ivanovo Polje D.B., prokazao partizana, ubijen 18.II.1945.

18. Josip Dalik, Ivanovo Polje D.B., prokazao partizana, ubijen 18.II.1945.

19. Antun Penezić, Sirač, ustaša progon, ubijen 30.XI.1944.

20. Josip Dražanović, Đulovac, iseljavanje, ubijen 7.I.1945.

POPIS ŽRTAVA - RAZNI KOTARI

1. Antun Brkić-Malin, Banja Luka, teroriziranje, špijun, ubijen br.478/45

2. Mato Fatho, Mahovišica N.M., ubijanje i pljačka, ubijen 17.V.1945.

3. Franjo Gagula, Šegovac Banja L., krađa drž. imovine, ubijen 10.IX.1944.

4. Veljko Kopriva, Repinec Gradec, ustaša progon, ubijen 10.IX.1944.

5. Stevo Manjkas, Vel. Pisanica Bj., ustaša, ubijen 21.XII.1944.

6. Petar Međuračan, Pitomača Đur., skrivanje ispred JA., ubijen 6.II.1945.

7. Josip Šarcar, Zagreb, špijunaža, ubijen 10.IX.1944.

8. Stjepan Tkalčević, Đurin Lug Miholjac, ustaša, ubijen br.521/45

9. Stjepan Vučak, Pitomača Đur., pljačka i teroriziranje, ubijen 21.XII.1944.

10. Ivan Živković, Donja Mahala Br., pljačka nar. imovine, ubijen 30.XII.1944.

POPIS OSOBA OSUĐENIH PRED VOJNIM SUDOM NA VREMENSKE KAZNE

POPIS OSUĐENIKA SLATINSKOGA KOTARA

1. Petar Balenović, Žitnik-Perušić, privavljenje tuđe imovine, 10 g, 14.XI.44. 137/4

2. Josip Banija, D. Mačjani, neprijat. vojnik, 10 g. 10.XI.44. 289/4

3. Antun Bauer, Pod. Slatina, neprijateljski vojnik, 2 g. 20.VI.45. 600/4

4. Karlo Dengoricija, Golenić-Čeralije, ustaša, borba protiv NOB-a, 4 g. 25.X.44. 156/4

5. Niko Dujmović, Pod. Slatina, prisvajanje tuđ. imovine, 10 g 24.XI.44. 202/4

6. Đuro Damjanović, Nova Bukovica, ustaša, 10 g. 8.XII.44. 535/4

7. Mato Filković, Pod.Slatina, ustaša, 5 g. 25.X.44. 114/4

8. Đuro Filković, Pod.Slatina, ustaša, 5 g. 25.X.44. 113/4

9. Pavo Franić, Nova Bukovica, zlostavljanje naroda, 5 g. 8.XII.44..576/

10. Andrija Fuljek, Miljevci-Bukovica, neprijateljski vojnik, 5 mj. 15.V.45. 465/

11. Vendel Gazda, Pod. Slatina, ustaša, 2 mj. 10.XI.44. 130

12. Joco Grgur, Pod. Slatina, bijeg ispred NOV-a, 5 g. 8.XI.44. 204/4

13. Mirko Hajpek, Pod.Slatina, ustaša, 6 mj. 14.XI.44. 140

14. Ivan Hmelik, Pod.Slatina, član NO suradnja s neprij., 5 mj. 8.XII.44. 557

15. Petar Hidek, Sladojevci, neprijateljski vojnik, 2 g. 28.XI.44. 378/

16. Ivan Jovanović, Aleksandrovac NB, ustaša, 4 g. 7.VII./45. 618

17. Mato Kohorić, Noskovci-Sopje, ustaša, 5 mj. 31.V.45. 496/

18. Antun Lic, Pod. Slatina, Kulturbund, 2 mj. 27.XI.44. 141

19. Franjo Marohmić, Pod.Slatina, ustaša surad.s neprijatelj., 3 mj. 27.XI.44. 206

20. Bela Moher, Pod.Slatina, neprijateljski vojnik, 8 mj. 31.I.45. 49/4

21. Josip Nemet, Pod. Slatina, ustaški kurir-doušnik, 8 g. 26.I.45. 6o3/4
22. Stjepan Otočan, Pod.Slatina, ustaša, 1 g. 28.XI.44. 197/
23. Pajnić Antun, Gor. Miholjac, bijeg iz NOV-a, 6 g. 8.XII.44. 220/
24. Antun Palaić, Nova Bukovica, služio okupatora iseljavao, 10 g. 8.XII.44. 134
25. Mato Pandur, Donji Meljani, širenje ustaške promidbe, 6 mj. 31.V.45. 522/
26. Josip Panić, Sopje, sudjelovao u pokolju nar., 2 g. 17.VII.45. 639
27. Imbro Sadak, Pod.Slatina, zapovjednik redarstva, 4 g. 8.XI.44. 578/4
28. Slavko Šarle, Pod.Slatina, ustaša, 4 mj. 17.VII.45. 61
29. Vencl Šarfi, Pod.Slatina, kulturbund, 11 g. 22.VI.45. 49
30. Đuro Šomodi, Pod. Slatina, ustaša, pljačka, 11 g. 11.VII.45. 54
31. Matija Tajmer, Pod. Slatina, proganjanje Srba, 10 g. 1.XI.44. 129/
32. Ante Vukelić, Balinci-Čeralije, pljačka prisvajanje tuđ., 3 mj. 15.XI.44. 196
33. Josip Venus, Čeralije, služio okupatora bijeg iz NV, 8 g. 14.XI.44. 289/
34. Matija Vencl, Pod. Slatina, suradnja s neprijateljem, 3 mj. 28.XI.44. 144
35. Ranko Varna, Topolovac, pljačka, 3 mj. 17.VII.45. 56
36. Tomo Radočaj, Pod.Slatina, neprijateljski vojnik, 5 g. 27.XI.44.
37. Antun Sertić, Pod. Slatina, ustaša, 10 g. 26.X.44. 206/

POPIS OSUĐENIKA S KOTARA GRUBIŠNOPOLJSKOG

1. Kata Antolić, V. Jasenovača V. Grđevac, radi odmetništva, 10 g., 17.VII.44. br.562/45
2. Đuro Biljan, V. Jasenovača, milicioner ustaša, 1 g., 16.VII.44. br.462/44
3. Luka Bilović, Vel.Grđevac, izdaja, ubijen, 16.VII.44. br.464/44
4. Marija Biščan, Vel. Grđevac, surad. s neprijat., 2 g., br.S12 /44
5. Dragutin Brković, Grubišno Polje, ustaša iseljavao, ubijen, br.398/45
6. Raža Budak, Vel.Grđevac, špijunaža, 1 g., 22.IV./45. 222/45

7. Marija Cabrnog, Grubišno Polje, neprijatelj. promič, 1 g., 12.V.44. br. 231/45
8. Štefan Duraj, Mal.Peratovica, proganjanje i denu., ubijen, br.398/45
9. Franjo Gajda, Orlovac, kulturbund, 4 g., 17.VII.45. br.629/45
10. Joško Horvat, Mala Barna, progona naroda, 2 g., 1.X.44. br.363/44
11. Vendel Horvat, Grubišno Polje, ustaški špijun, 13 mј., 20.VI.45.
12. Dragutin Halaus, Vel.Grđevac, bjelogardist, 1 g., br.463/44.
13. Rudolf Ključarićek, Grubišno Polje, pljačka, 4 mј., 21.IX.44. br.302
14. Zorka Kaprišek, Grubišno Polje, suradnja s nepr., 6 mј ., br.422/45
15. Mato Koren, Vel.Grđevac, špijunaža, ubijen, 16.VII.44. br.463/44
16. Slavko Kozulić, Gor. Kovačica, krađa nar. imovine, 5 g ., 7.II.45. br.75/45
17. Djuro Kosar, Dražica, bjelogardist, 6 g., br.676/44
18. Zdravko Kuži, Grubišno Polje, petokolonaš, 6 mј., 31.VIII.44.
19. Martin Lipa, Poljani, nagovaranje bijeg iz NOB-a, 12 g., 12.V.45. br.229/45
20. Jozef Markus, Grubišno Polje, pljačka, 1 g., br.673/44
21. Marmca Marunić, Vel. Grđevac, surad. s neprijat., 6 mј, 19.1.45. br. 45/45
22. Marko Mihac, Grubišno Polje, ustaša, progon, 2 g., 23.IX.44.
23. Milan Milošević, Turčević Polje, radi odmetništva, 3 g., 27.VII.44.
24. Ivan Novalić, Grubišno Polje, ustaša, 21 g., 22.VI.44.
25. Stevo Pavlović, Grubišno Polje, bjelogardist, 1 g., br.675/44
26. Franjo Peter, Djakovo, neprijat. vojnik, 15 g., br. 588/44
27. Josip Pesara, Mali Zdenci, bjelogardist, (nečitko),
28. Jozo Pornić, Gor.Kovačica, ustaša, 5 g., 5.g. br.558/44
29. Stevo Stanković, Pavlovac Vel. Grđevac, odlazak u uporište, (nečitko),
30. Marija Toto, Grubišno Polje, nagov. bijeg iz NOV, 10 g., 12.V.45 br.230/45
31. Ivica Vrbančić, Grubišno Polje, izdaja, 1 g., 14.VII.44.

32. Mijo Varat, Miletinac, ustaša denuncirao, 15 g., 565/44

33. Vojković Mila, Orlovac, ubistvo, ubijen, 16.VII.44. br.465/44

34. Mato Vrban, Grbovac, milicioner, 2 g., 22.IX.44. br.570/44.g.

35. Martin Zvonar, Vel.Grđevac, gestapovac, 3.g., 19.11.45. br.52/45

36. Ivan Zunac, Dražica, bjelogardist, 19 g., 22.VI.44. br.452/4§

37. Stevo Župan, Grubišno Polje, suradnja s nepr., 1 g., br.668/44

POPIS OSUĐENIKA S KOTARA VIROVITICA

1. Milan Banov, Rogovaca Šp.Bukovića, borba protiv NOB-a, 10 g. 19.11.45., Br. 18/45

2. Josip Begović, Virovitica, ustaški propagator, (nečitko),

3. Pavao Biro, Grabac, učešće u ubistvu, 15 g., Br.576/44

4. Stjepan Borovac, Rušani, bjelogardist, 15 g., Br. 5635/44

5. Josip Brkljačić, Virovitica, ustaša, 2 g., br.544/44

6. Nikola Brković, Bistra, suradnja s nepr., 15 g, br.565/44

7. Ivan Cimerman, Suhi Polje, ustaša izdaja, 2 g., br.634/44

8. Otto Diman, Virovitica, ubistvo, 8 g., br. 544/44

9. Djuro Dinčec, Virovitica, neprijateljski voj., 2 g. 26.VI.45., br.483/45

10. Djuro Dobrostal, Špišić Bukovica, veza sa bijelom gar, 12 g. 17.VII.45., br.637/45

11. Mara Dorić, Rušani Gradina, pomanjanje neprijat., 17 mј. 9.VII.45., br.550/45

12. Jana Dorić, Rušani Gradina, pomanjanje neprijat, 2 mј.9.VII.45., br.550/45

13. Ivan Dubravčić, V.Trapinska, ustaša, 3 g., br. 469/44

14. Ivan Duračić, Majkocav Gradina, dobr. hrv. legij a, 5 g.18.1.45., br. 13/45

15. Josip Durinić, Gradina, bjelogardist, 6 g., br.653/45

16. Marko Behitija, Virovitica, borba protiv. NOV, 20 g. 7.11.45., br. 88/45

17. Jaša Fomić, Grabac, nečitko, (nečitko),

18. Ivan Foret, Virovitica, ustaša, 3.g., br. 551/44
19. Ivan Fuček, Bušetina, bjelogardist, 12 g. 7.II.45., br. 85/45
20. Franjo Glavak, Rogovac, teroriziranje nar., 1 g. 20.VI.45., br.462/45
21. Katica Grabovac, Bogdanovac, špijunaža, 8 g., br.550/44
22. Luka Grdić, Pivnice, iseljavao Srbe, 4 g. 11.VII.45., br.633/45
23. Albert Gugurić, Virovitica, ustaša, 2g. 17.V.45., br.589/45
24. Djuro Hajić, Virovitica, surad. s neprijatelj, 10g., br.550/44
25. Josip Horvat, Kladare, progon naroda, 10 g., br.685/44
26. Luka Ivančević, Rušani, bjelogardist, 10 g., br.640/44
27. Ivan Jelak, Virovitica, ustaša, 20g. 26.VI.45., br.406/45
28. Luka Jurišić, Virovitica, neprijat. vojnik, 13 g. 22.VI.45., br.429/45
29. Jozo Jurišić, Virovitica, neprijat. vojnik, 10 g. 20.VI.45., br.430/45
30. Josip Jurišić, Virovitica, hapšenje prip. JNA, 4 g. 10.VII.45., br.576/45
31. Franjo Jurković, Virovitica, nepr.vojnik, 20 g., br.643/45
32. Jozo Kaladić, Gradina, ustaša, 15 g., br. 548/44
33. Mile Katalinić, Virovitica, ustaša, 3 g., br. 553/44
34. Andrija Katalinić, Pepelana, ustaša progon nar., 15 g., br.561/44
35. Kazimir Kašić, Virovitica, ustaša, 20 g. 22.VI.45., br.399/45
36. Eduard Kašić, Virovitica, ustaša, 18 g. 20.VI.45., br.400/45
37. Stjepan Kozma, Korito-pusta Vtc., ustaša 5.g., 5 g. 4.VI.45., br.322/45
38. Miroslav Kekez, Virovitica, skrivanje oružja, 3 g., br. 628/44
39. Ilija Košić, Virovitica, borba protiv NOV, 9 g., br. 7.II.
40. Ferdo Kovač, Vukosavthevica, borba protiv NOV, 8 g. 7.11.45.,
41. Mirko Kunar, Virovitica, borba protiv NOV, 4 g. 7.11.45., br. 90/45
42. August Lebinec, Virovitica, neprijat.policajac, 2 g. 26.VI.45., br.494/45
43. Mijo Lilek, Sv. Trojstvo, izdaja prip. NOV-a, 3 mj. 22.V.45., br.314/45
44. Mato Lončarić, Rogovac, nepr. vojnik, 6 mj. 26.VI.45., 485/45
45. Josip Lučić, Borova S. Polje, ustaša, 15 g. 11.VII.45.,
46. Nikola Lukačević, Brezovica, odmetanje, 2 g.,
47. Franjo Majer, Virovitica, nepr.vojnik, 2 g. 17.VII.45., br.590/45
48. Ivan Mauer, Pčelić, suradnja s nepr., 10 g., br.513/44
49. Jakov Melić, Robovac, bjelogardist, 14 g., br.674/44
50. Katica Mihaljić, Virovitica, izdaja, 2 g.,
51. Petar Mioković, Antunovac, gestapovac pljačka, 13 g. 7.11.45., br. 91/45
52. Martin Mirović, Rogovac, suradnja s nepr., 2 g. 20.VI.45., br.nečit.
53. Franjo Molnar, Rusah, ustaša bjelogardist, 5 g. 19. I.45., br. 12/45
54. Pavao Moslavac, Virovitica, bjelogardist, 6 g., br.639/44
55. Josip Moslavac, Virovitica, denunciranje NOV, 15 mj 26.VI.45., br.390/45
56. Josip Mrazović, Rogovac, ustaša denunciranje, 11 g. 6.II.45., br.2.
57. Josip Mrazović, Rogovac, ustaša, 11 g. 7.II.45.,
58. Mile Nikšić, Špišić Bukovica, miličija, 2 g., br.638/44
59. Bolto Novak, Rogovac, ustaša, 7 g. 26.VI.45., br.486/45
60. Petar Pačić, Virovitica, ubijstvo, iseljavanje, 7 g., br.611/44
61. Ivan Pajdak, Pčelić, borba protiv NOV, ubijen 19.X1.44.,
62. Stanko Pajdak, Brezovica, borba protiv JNA, 9 g. 17.VII.45., br.557/45
63. Milan Pečikozić, Virovitica, ustaša, 2 g., br.535/44
64. Tomo Pemper, Borova, odmetanje, 2 g.,
65. Ivan Plesa, Babina Gora, neprijateljski vojnik, 11 mj .22.V.45., br.267/45
66. August Podčelija, Virovitica, suradnja s neprijateljem, 3 g. 26.VI.45., br.454/45
67. Janko Polović, Vodica Suh.Polje, ustaša, 5 g. 17.VI.45., br.594/45
68. Mirko Prpić, Rez.Krčevine, ustaša, 5 g. 11.VII.45., br.577/45
69. Milan Prpić, Virovitica, neprijateljski vojnik, 10 g., br.552/44
70. Josip Pupelac, Rogovac, odmetništvo, 8 g. 11.VII.45., br.572/45
71. Bozo Rončević, Rez.Krčevine, suradnja s neprijat., 11 g., br.670/44
72. Viktor- Rudjina, Majkovac, ustaša, nep. vojnik, 3 g. 26.VI.45., br.484/45
73. Slavko Skopljes, Majkovac, ustaša denunciranje, 15 g. 4.VI.45., br.334/45
74. Stjepan Slaviček, Virovitica, prokazivanje prip. NOV, 2 mj .17.VII.45., br.604/45
75. Marko Smiljanić, Virovitica, gestapovac, 2 g., br.636/44
76. Dragutin Smrekar, Cabuna, suradnja s neprijat., 10 g., br.567/44
77. Stjepan Suprina, Virovitica, ustaša, 7 g. 11.VII.45., br.583/45
78. Pavao Šantavac, Suho Polje, ustaša, 4 g. 26.VI.45., br.526/45
79. Franjo Ščuka, Rogovac, ustaša, teroriziranje, 1 g. 20.VI.45., br.461/45
80. Luka Štefanić, Virovitica, suradnja s neprijatelj., 2 g., br.682/44
81. Štefan Taos, Sruhovac-Gradina, denunciranje, 18 mj. 17.VII.45., br. 557/45
82. Mirko Tomljanović, Mandinac, ustaša, 8 g., br.630/44
83. Josip Trošan, Brezik, pljačka, 2 g. 17.VII.45., br.559/45
84. August Vargović, Virovitica, izdaja prip. JNA, 15 g. 17.VII.45., br.573/45
85. Janko Vargović, Srahovac, ustaša, 5 g., br. 537/45
86. Franjo Viljevac, Virovitica, bjelogardist, 10 g., br. 637/44
87. Nikola Viljevac, Rušani-Gradina, pomaganje neprijatelju, 2 g. 9.VII.45., br.552/45
88. Tomo Vojković, Rezovac, suradnja s neprijatelj., 5 g., br.552/45
89. Nikola Vučetić, Virovitica, veza s neprijateljem, 15 g., br.608/44
90. Nikola Vujčić, Lukač, ustaša bjelogardist, 5 g. 19.1.45., br. 10/45

91. Leopold Vuluna, Jugovo Polje, učešće u iseljavanju, 15 g. 10.VII.45., br.554/45

92. Mijo Vuković, Virovitica, ustaša, 3 g. 11.VII.45., br.593/45

93. Kata Zalogaj, Brezik, izdaja, 2 g., br. 547/44

94. Stjepan Zdjelanar, Virovitica, ustaša širenje promidž., 3 g. 22.VI.45., br.313/45

95. Aleksandar Zidar, Brezik, pljačka, 2 g. 17.VII.45., br.558/45

POPIS OSUĐENIKA S KOTARA DARUVAR

1. Hinko Albert, Mali Bastaji, hapšenje naroda, 20 g., 17.VII.45., br.627/45

2. Vilim Buneta, veliki Bastaji, neprijateljski vojnik, 5 g., , br.586/44

3. Viktor Bauer, Uljanik, dezerter nepr.vojnik, 2 g., 6.IV. 45., amnestija

4. Gustav Bernašek, Ivanovo Polje, kulturbund, 12 g., 26.VI.45., br.368/45

5. Zdenko Boroš, Daruvar, hapšenje naroda, 4 g., 10.VII.45., br.566/45

6. Alojz Brin, Doljani, plačka, 2 mj, 27.III.44., br. 13/444

7. Milan Dasović, Daruvar. Vinogradni, ustaša i špijunaža, 2 g., , br. 29/44

8. Franjo Didović, Daruvar, suradnja s neprijateljem, 10 g., , br.456/44

9. Josip Didović, Daruvar, ustaša, 6 g., 17.VII.45., br.563/45

10. Valentin Domović, Dežanovac, neprijateljska propagande, 3 g., 22.IV.45., br.203/45

11. Miroslav Dvoržak, Daruvar, pomanjanje neprijatelju, 11 mj, .22.IV.45., br.204/45

12. Branko Flegar, Daruvar, hapšenje naroda, 2 g-, 10.VII.45., br.594/45

13. Marija Hlaha, Daruvar, širenje nep.propagande, 4 mj., .23.VI.44., br.437/44

14. Franjo Holubek, Končanica, ustaša denunciranje, 3 g., 7.VI.44., br.334/44

15. Djurdjica Horvat, Daruvar, suradnja s neprijateljem, 3 g., , br. 454/44

16. Viktor Hunjet, Doljani, pljačka, 1 mj, 17.III.44., br.9/44

17. Zdeno Huš, Bastaji, hapšenje naroda, 9 g., 17.VII.45., br.622/45

18. Josip Juranec, Petranec, suradnja s neprijateljem, 5 g., , br. 452/44

19. Bara Jurković, Šuplja Lipa, pomanjanje ustaše, 1 mj, 20.VII.44., br. 411/44

20. Mato Karaula, Šuplja Lipa, utaja ustaše, 14 mj, 23.VII.44., br. 436/44

21. Ivan Kljaić, Daruvar, neprijateljski vojnik, 3 g., 7.11.45., br. 67/45

22. Josip Kuzle, Dežanovac, hapšelje i iseljavanje, 20 g., 17.VII.45., br.565/45

23. Veno Kuneš, Daruvar, ustaša teroriziranje nar., 15 g., 17.VII.45., br.585/45

24. Franjo Lukač, Sirač, kleveta NOV, 3 mj, 12.1.44., br. 5/44

25. Stjepan Mahalaus, Daruvar, ustaša, 5 g., 25.VI.45., br.467/45

26. Josip Mamula, Dežanovac, sudjelovalo u hapšenju, 3 g., 11.VII.45., br. 528/45

22. Bozo Markauz, Doljani, hapšenje i iseljavanje, 2 g., 11.VII.45., br.569/45

28. Gabro Mihović, Trojoglava, hapšenje i mučenje nar., 2 g., br. 579/45

29. Josip Moravec, Končanica, ustaša denuncitanje, 3 g., 7.VI.45., br.369/45

30. Bogumil Novak, Šibovac, kleveta NOV, 11.VII.45., br. 568/45

31. Josip Novosel, Stražanac, izdaja, 10 g., br. 462/44

32. Dragica Novosel, Govedje Polje, raspirivanje nacional. mrž, 11 mj, , br.505/45

33. Vera Novosel, Dasinac, raspirivanje nacional. mrž, 2 g., 22.IV.45., br. 191/45

34. Milivoj Pecikozić, Daruvar, suradnja s neprijateljem, 5 g., , br. 486/44

35. Antun Pihir, Pakrani, član ustaškog aparata, 11 mj, 26.VI.45., br. 505/45

36. Franjo Plažunjin, Daruvar, ustaša borba protiv NOV, 3 g, 20.VI.45., br. 444/45

37. Sivestar Poljakni, Doljani, neprijateljski vojnik, 12 g., br. 436/44

38. Stevo Polanus, Doljani, izdaja ranjenog borca, 2 g., 11.IX.44., br. 530/44

39. Milan Polenus, Daruvar, radi skrivanja oružja, 2 mj., br. 8/44

40. Petar Popović, Kip, suradnja s neprijateljem, 6 mj., 23.VI.44., br. 434/44

41. Franjo Rezler, Sokolovac, neprijateljski vojnik, 1 g., , br. 522/44

42. Antun Ribarić, Cjepilake, suradnja s neprijateljem, 7 g., , br. 460/44

43. Antun Roček, Vel. Bastaji, teroriziranje naroda, 2 g., 1.VII.44., br. 14/44

44. Vencl Ružička, Šibovac, suradnja s neprijateljem, 10 g., br. 451/45

45. Salaj-Bikčević T., Daruvar, neprijateljska propaganda, 9 mj., 22.IV.45., br. 205/45

46. Franjo Šilobod, Stražanac, krađa, 2 mj., br. 11/44

47. Franjo Šimek, Kip, špijunaža, 1 g., 23.VI.44., br. 434/44

48. Stjepan Toplak, Mlletinac, učestovanje u hapšenju, 6 mj., 23.IX.44., br. 350/44

49. Stjepan Turčinov, Daruvar, iseljavanje Srba, 10 g.,

50. Rudolf Urlih, Dar. Brestovac, suradnja s neprijateljem, 1 g., br. 442/44

51. Franjo Vaclavek, Šibovac, neprijateljski vojnik, 10 g., br. 440/44

52. Vencl Vaclavek, Daruvar, ustaša borba prot. NOB, 20 g., 20.VI .45., br. 446/45

53. Viktor Valgon, Daruvar, suradnja s neprijatelj., 5 g., br. 417/45

54. Elizabeta Volarić, Goveđe Polje, pomaganje neprijatelja, 2 g., 7.II..45., br. 69/45

55. Mato Zagorac, Djulovac, suradnja s neprijatelj., 10 g., br. 456/44

56. Stjepan Žehak, Sirač, suradnja s neprijatelj., 2 mj., 17.III.44., br. 6/44

57. Marica Žugar, Sirač, suradnja s neprijatelj., 1 mj., 17.III.44., br. 10/44

58. Zvonko Ipša, V. Miletinac, lažna propaganda, 2,5 g., 21.IV .45., br. 202/45

OSUĐENICI IZ RAZNIH KOTAREVA

1. Alojz Centi, Badljevina, špijunaža, 6 mј., br. 31/44

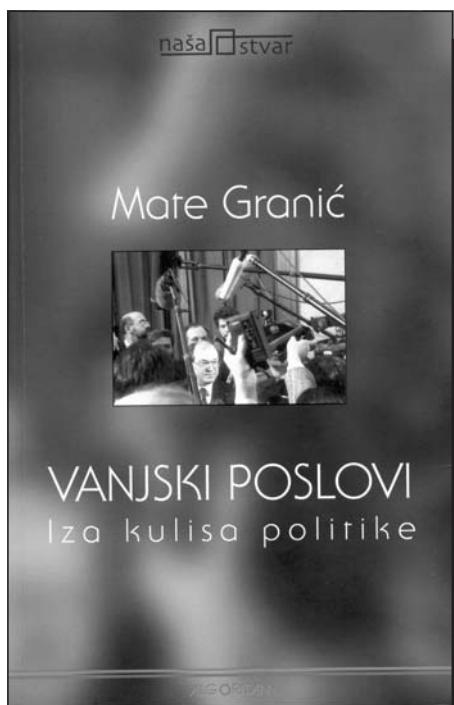
2. Stjepan Glaviček, Starogradski, Msrof prokazivanje prip. NOB, 2 mј., 17.VII.45., br. 604/45

3. August Klobučar, Badljevina, ustaša sakup. oružje, 1 g., 20.VI.45., br. 507/45

4. Franciska Leflman, Badljevina, kulturbund, 3 mј., nečitko

SELEKTIVNA PAMET BIVŠEG MINISTRA: MARGINALIJE UZ USPOMENE DR. MATE GRANIĆA

Puno je onih, koji su s nestrpljenjem očekivali bombastično najavljuvane političke uspomene **dr. Mate Granića**. Granić je od 1. kolovoza 1991. do lipnja 1993. bio podpredsjednik Vlade, a potom, sve do trećeiječanskog poraza Hrvatske demokratske zajednice, ministar vanjskih poslova. Malo je onih koji su tako dugo u vrhu državne vlasti u možda najdramatičnijim trenutcima hrvatske povijesti, pa je

samim time malo onih koji o tome razdoblju mogu pouzdanije svjedočiti. Posao podpredsjednika Vlade obavio je nesumnjivo uspješno, osobito skrbeći o stotinama tisuća izbjeglica i prognanika. Povrh toga, Granića se općenito smatra dobim ministrom vanjskih poslova. Bio on komu simpatičan ili ne, takva ocjena nije neutemeljena. Nedostatci organizacije samog ministarstva, povremena kriva personalna rješenja i slično, objektivno su beznačajni u odnosu na činjenicu da je Granić, u duhom razdoblju kad Hrvatska nije bila miljenicom tzv. međunarodne zajednice, svojom stalozenošću i strpljenjem uspijevalo popraviti položaj mlade države.

Bilo je, dakako, situacija kad se nametalo pitanje, je li Granić hrvatski minis-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

tar vanjskih poslova, ili je, možda, predstavnik tzv. međunarodne zajednice u Hrvatskoj. No, ta se dvojba u naše dane - nažalost - toliko često pojavljuje, da ju se smije smatrati skoro zakonitošću, pa Granić ni po servilnosti ne spada u najistaknutije.

Pokušaj uloga u budućnost, a ne uspomene

Od uspomena čovjeka koji je, dakle, devet godina u velikoj mjeri sudjelovao u stvaranju neovisne Hrvatske, mora se očekivati puno. A Granić nam umjesto knjige zapravo nudi – kajdanku. Publikacija pod naslovom «*Vanjski poslovi. Iza kulisa politike*» (Algoritam, Zagreb, 2005., str. 235) samo naizgled predstavlja uspomene; ona je zapravo pokušaj uloga u političku budućnost. Na to upućuje već oprema i osnovni podaci o nastanku knjige.

Protivno dobrim običajima, knjiga nema označenih recenzentata, niti se pisac u pristupnoj napomeni zahvaljuje komu od suradnika ili javnih osoba, koje bi mu pomogle pri opisu i vrjednovanju događaja. Jedini komu se Granić zahvaljuje jest **Robert Bajruši**, novinar zagrebačkog *Nacionala*, koji je pisac, kaže Granić, pružio «neprocjenjivu pomoć», osobito «u odabiru napisanog materijala i mnogim drugim savjetima». Nikoga od kolega ministara pisac, dakle, nije konzultirao, niti je citirao ili spomenuo kakve nepoznate dokumente. Nasuprot tomu, opsežno se pozabavio tračevima koji su godinama punili novinske stupce, ali ni tu zapravo nije otkrio ništa novo: sve ono što je kazalo u knjizi, Granić je ispričao u svakom od intervjua koje je dao povodom njegina izlaska.

Oslanjujući se samo na svoje pamćenje, Granić se, nažalost, pokazao nedovoljno pouzdanim. U završnim redcima, on na-

pominje kako je knjigu počeo pisati početkom lipnja (2005.), ali da se za to «dugo pripremao», pa je «prikupio mnogo bilježaka, pisama, govora, isječaka iz novina te sjećanja sudionika». Makar je urednici hvalili kao «priču koja se čita u dahu i koja će ostati jedinim od namjero-davnijih svjedočanstava događaja koji su obilježili živote milijuna ljudi u ovom dijelu svijeta», pozorniji će i upućeniji či-

Granić postaje ministrom vanjskih poslova (1. lipnja 1993.)

tatelj lako uočiti da je Granić nepouzdan već na faktografskoj razini, a da se o problematičnosti interpretacije i ne govori. Što se faktografije tiče, događaju mu se i najbanalnije pogreške, koje su se mogle izbjeći i bez «mnogih bilježaka, pisama, govora i isječaka iz novina». Recimo, on tvrdi da je predsjednik **Tuđman** bio u državnom posjetu Kini od 7. do 9. srpnja 1993. (str. 68.) i da je tom prigodom bio dobro raspoložen, ali je idilu pomutila vijest o padu Travnika (točnije, Granić, ne slučajno, kaže: «Tih je dana Armija BiH zauzela Travnik») i egzodusu 20.000 tamošnjih Hrvata. Ništa od toga nije bilo u

srpnju, nego u lipnju. Slično tomu, Granić grijesi tvrdeći da je Tuđman s **Izetbegovićem** početkom 1994. potpisao Ženevsku deklaraciju (str. 83.), budući da zna kako je to bilo 14. rujna 1993. (str. 75.). Dok se hvali dobrim odnosima sa Svetom Stolicom, **mons. Nikolu Eterovića** krivo krsti **Titovim** fotografom, **Ivom Eterovićem** (92.). O površnom pristupu govori i činjenica da Granić tvrdi kako je Tuđman umro «8. prosinca 1999. odmah poslije ponoći» (str. 189.). Suvišno je zamrati se razmišljanjem što takva stilizacija rečenice glasi: je li Tuđman umro u prvim minutama 8. prosinca ili u noći 8./9. prosinca, kad ni jedno ni drugo nije točno. Franjo Tuđman umro je 10. prosinca 1999.

Granićeva želja da se svidi

Naravno, da se nedostatci knjige svode na to, bilo bi lako. Puno je nezgodnije to što iz svake njezine stranice izbjija neskrivena Granićeva želja da se svidi. Komu? Istim onima kojima se želio svidati tijekom ministrovanja. Već sam pogled na kazalo dovoljno je rječit. Čitavo ratno razdoblje, sve do Daytona, Granić sažimlje na manje od 150 kartica teksta, ali je i tako skroman opseg bio dovoljan našemu ministru vanjskih poslova, da posebna poglavljia posveti «ubojstvu obitelji **Zec**», «slučaju Gospić», «logorima u Hercegovini», «Dretelju», «Medačkom džepu» i «zločinima nakon 'Oluje'». Bili su to, nema sumnje, događaji koji su imali i (negativne) vanjskopolitičke reperkusije. No, vanjskopolitičke su reperkusije mogli imati – da je bilo volje, pameti i rodoljubla – i pokolji Hrvata na području Republike Hrvatske, ali i pokolji u Dusini i Lašvi, zločini u Trusini, Uzdolu i Grabovici. Oni se, pak, ministru vanjskih poslova nisu učinili vrijednim čak ni spomena...

A kad opisuje hrvatske budalaštine i hrvatske zločine – koje s pravom ne smijemo nijekati ni prešućivati – Granić se uvijek i neizostavno oštros distancira od struje koju on naziva «radikalnim dijelom HDZ-a» i koju smješta uz **Gojka Šušku** i njegova štićenika **Matu Bobanu** te, kasnije, **Ivića Pašalića**. Pisac je ovih redaka, bez ikakve dvojbe, među posljednjima

koji bi se mogli nazvati Šuškovim i Bobanovim pristašama ili apogetima, ali se smatra i osobno uvrijeđenim kad mu se kao čitatelju pokušava podmetnuti rog za svjeću. Pogotovo u situaciji u kojoj Granić ne nalazi praktično nijednu riječ po kunde za udbaško-komunističku struju u HDZ-u, ali ni za tzv. tehnomenadžere koji su stvaranje i obranu države uglavnom koristili za stvaranje i obranu svoga nezakonito stečena imetka. I kad se, k tomu, ustrajno ističu neke, uostalom općepoznate, Tuđmanove osobine, kao što je tvrdoglavost, krutost ili, kako neki hoće, sklonost autoritarnosti. Kad onaj tko je proveo devet godina u najbližoj Tuđma-

benih stranaka. Ako bi za takve poteze – a njih Granić priznaje, upisujući si ih danas u zasluge – i moglo naći kakva opravdanja, može li biti opravданja za odavanje državnih tajni medijima?

Granić, naime, sam priznaje kako se povremeno, kad je nešto htio progurati ili kakvu zamisao dezavuirati, poslužio davanjem izjava za medije. No, javna je tajna, da je on istodobno u medije plasirao i različite informacije i dokumente koji su diskreditirali pojedine osobe iz vrha vlasti, i to – zanimljivo – ne po kakvome ideo-loško-političkom kriteriju, nego tek po suparništvu u borbi za milost suverena. Da je on bio glavni akter «curenja infor-

Granić na Petom saboru HDZ-a 27. veljače 1995., uz Darija Kordića

novoj blizini, i to uz Tuđmana koji je bio autoritaran i tobože podložan utjecaju «radikalne struje», tvrdi kako se iz dana u dan propinjao na stražnje noge u borbi za vlastita različita stajališta, onda mu ne treba na riječ vjerovati ni kad kaže da Uskrs pada na nedjelju...

Imao je Granić različita stajališta o mnogočemu, ne treba dvojiti. No, nije ga baš resila spremnost da se za svoja uvjerenja otvoreno konfrontira i bori. On se služio drugim sredstvima. A treba dvojiti, smije li se – iz perspektive državnog službenika koji je na položaj došao po strogo stranačkome ključu - moralnim i, u krajnju ruku, pristojnim nazvati praktiranje s oporbenim prvacima ili povjerenje državnih tajni predsjednicima opor-

macija iz državnog vrha», što se eufemistički naziva «suradnjom s novinarima», potvrdio je i **Davor Butković**, novinar i urednik tjednika *Globus* u knjizi **Ivice Radoša** *Tuđman izbliza. Svjedočenja suradnika i protivnika* (Profil international, Zagreb, 2005. str. 248), koja je u svakom pogledu, pa i historiografskom, vrjednija od Granićeva knjižuljka. Zato će se nakon Trećeg siječnja dogoditi neke zanimljive slučajnosti: prvo, Granić će od ožujka 2000. do kraja 2003. pisati kolumnu u *Nacionalu*, a drugo, na stranicama toga zagrebačkog *Revolverblatta* niti bilo gdje drugdje, ne će procuriti nijedan tzv. Tuđmanov transkript, u kojem se dokumentira stvarni odnos Granića ili **Hrvoja Šarića** prema Franji Tuđmanu i nekim

Tuđman i M. Albright u Zagrebu, 30. kolovoza 1998.

njegovim političkim koncepcijama. **Stipe Mesić**, koji se prema ostavštini svog predšasnika odnosio s manje poštovanja nego kakva priprosta piljarica, očito je znao biti zahvalan Graniću zbog toga što u drugome krugu predsjedničkih izbora 2000. nije pozvao svoje birače da glasuju za **Budišu**.

Prividna obrana Franje Tuđmana

Zanimljiv je način na koji Granić diskreditira Šuška. Predbacuje mu pokroviteljstvo nad problematičnim **Tihomirom Oreškovićem** i još problematičnijim **Mladenom Naletilićem-Tutom** za kojega mu je sam kardinal **Kuharić** navodno dao pismeni dokaz da je suradnik KOS-a. Ali mu istodobno ne smeta Šuškovo pokroviteljstvo nad **Josipom Perkovićem** (ili obrnuto). Drugim riječima, Granića ne žuljavaju agenti UDB-e ili KOS-a, ako ne ugrožavaju njegovu poziciju. Štedi on i strane službe. Francuzima i Britancima će, doduše, ponešto uopćeno i predbaciti, ali to nema stvarne veze s velikim utjecajem kojega su njihove službe preko svojih agenata i pouzdanika ostvarivale u Hrvatskoj. Za Sjedinjene Države nalazi, pak, uvijek opravdanje. Bez ikakva krvanja, kaže da mu je jednom prigodom američka ministrica vanjskih poslova **Madeleine Albright** «gotovo naredila što se očekuje od Hrvatske» (str. 69.). Za Granića to nije ni neuobičajeno ni uverljivo, pa pomalo komično izgleda

njegova tvrdnja da su Amerikanci «snažno podupirali njegove političke poteze» (str. 172.). Onaj tko ima običaj

Tuđmana nije previše popularno braniti, on ga brani na način da ga zapravo optužuje: Tuđman je krut, Tuđman je autoritarn, poput kakva pubertetlje, Tuđman nije volio gubiti na kartama, Tuđmanova je razsudna moć u drugoj polovici devedesetih bila problematična, Tuđman nije znao pregovarati, ali je znao eksplodirati, Tuđmana se nije smjelo ostaviti sama s **Miloševićem**, jer bi se možda napio i tko zna što potpisao (doduše, **Ashdown**-nov jelovnik potvrđuje tu tužnu naivnost bivšeg predsjednika). Ipak, iznosi dragocjeno svjedočanstvo, da Tuđman nije pristao ni na kakve tajne obveze prema Beogradu, što je nova potvrda da je teza o Karadordjevu najobičniji politikantski mit.

Ali, ta tzv. obrana Tuđmana kulminira višekratno ponovljenom tvrdnjom, da u Tuđmanovo doba ni ministar vanjskih poslova u svom uredu nije mogao slobodno razgovarati, nego se morao skrivati od prisluškivanja i o povjerljivim stvarima razgovarati u šetnji Zrinjevcem ili – sud-

Granić i Tuđman 1998.

zapovijedati, u pravilu ne podupire onoga tko njegove zapovijedi izvršava. Može ga nagraditi, ali se tada radi o plaćanju usluga, a ne o potpori, zar ne?

Ipak, možda najproblematičniji aspekt Granićeve knjige uspomena jest način na koji on *brani* Tuđmana. Potrebu za tom obranom on, možda, osjeća zbog toga što je napustio HDZ prije nego što se osušilo cvijeće na Tuđmanovu grobu. Ali, kako

binskim – Mirogojem. Drugim riječima, imaju pravo *moralne vertikale* poput **Ive Pukanića** ili *feralovaca*, kad tvrde kako je Tuđmanova Hrvatska bila – policijska država!

Takav pristup, naravno, malo govori o Tuđmanu, ali puno govori o Graniću. Čak i više od njegova dodvoravanja **Ivi Sandaru** kojega je – u vrijeme dok mu je ovaj bio zamjenikom – podrugljivo nazivao

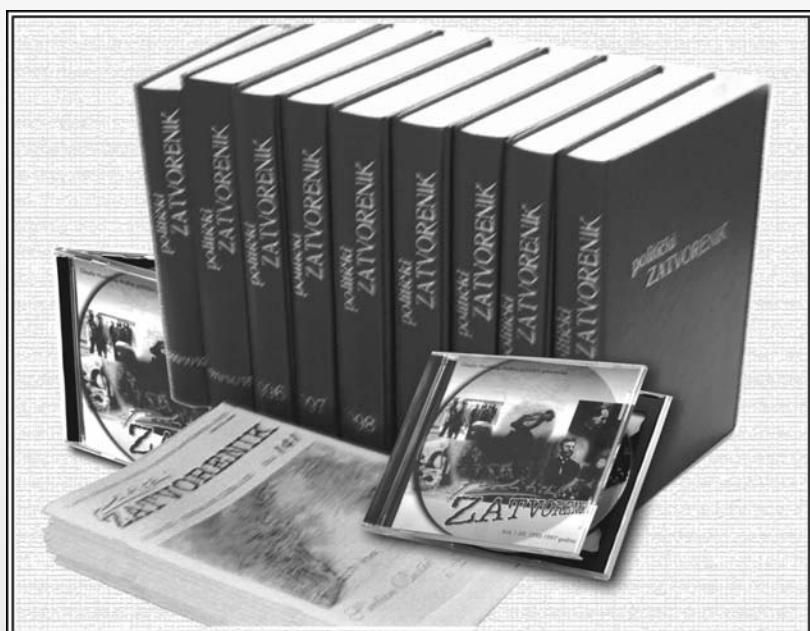
komesarom. Ali čak ni Sanaderu ne može oprostiti što nije stao iza njega u vrijeme afere Granić – Bago (ili, drugačije, «tvrtka – tvrtka»). Tu mu je klopku, tvrdi Granić, podmetnula **Vesna Škare-Ožbolt**, još jedan neobičan lik iz hrvatskoga političkog bestijarija. Može vjerovati tko hoće, samo ako je volja jaka... Upravo obračunom s Vesnom Škare-Ožbolt i svojom strankom (Demokratski centar), Granić završava memoare, ne skrivajući nadu da će mu oni pomoći da se u politiku vrati na velika vrata. No, velika su vrata za velike ljudе; Graniću bi pristajala kakva omanja rupa ili, možda, zapučak **Ante Đapića**. A kako ni tamo izgledi nisu previše dobri, i za nj i za Hrvatsku bi bilo korisnije da je umjesto prijave na natječaj, napisao doista uspomene...

Tuđman i Izetbegović 22. studenoga 1998.

Politički zatvorenik na CD-ROM-u!

Prvih 12 godišta našeg mjeseca objavljeno je i na CD-ROM-u. CD izdanje sadrži sve brojeve od 1 - 129 u PDF i HTML formatu te brojeve od 130 -141 u HTML formatu.

Dvostruki CD-ROM možete naručiti u središnjici HDPZ-a, Vojnovićeva 15 u Zagrebu, na telefone: **01 / 46 15 437, 46 15 438** ili na mail: **hdpz-sred@hdpz.htnet.hr**

po cijeni od **140,00 kn.**

SPOMEN-KRIŽ U PERŠINOVCU

Poznati svećenik i entuzijast, pater **Ante Rotim**, župnik u Lomnici kod Velike Gorice, kao mnogo puta dosad pokrenuo je akciju kojoj se svojim znanjem, voljom i sredstvima pridružio veći broj dobrih ljudi. Zamisao je ostvarena: podignuto je impozantno spomen-obilježja, osam metar visoki drveni križ.

Postavljen je na lokalitetu Peršinovec, iz glavnog cesta Velika Gorica – Dubravec.

Nije tamo slučajno. Postavljen je upravo na tom mjestu, jer su tu, u toj šumi, partizanski zločinci bez suda i suđenja, kao i na bezbroj drugih mjesta

Križ u Peršinovcu, Vukomeričke gorice

diljem Lijepe naše i izvan nje, smaknuli veliki broj nedužnih Hrvata. Procjene govore o njih nekoliko stotina. Najveći broj među njima bili su zagrebački građani, intelektualci i svećenici odnosno časne sestre.

To obilježje, kao spomen na sve Hrvate stradale za domovinu, i kao opomena budućim naraštajima, uz brojne je nazočne svečano otkrio i blagoslovio vojni ordinarij, biskup **Juraj Jezerinac**.

Anđelka FRANIČEVIĆ

UKLONITE BARAKE S KOSTIJU NAŠIH OČEVA!

Prošli su Svisveti. Crkve, novine i televizija govorili su o grobovima najmilijih, njihovu urešavanju cvijećem i svjećama. I ja sam toželio učiniti, želio sam obići mjesto gdje se nalaze kosti moga pokojnog oca, ali to nisam mogao učiniti. Zašto? Odgovor na to pitanje daje moje pismo **Herbertu Krathakeru**, upravitelju Šumarije Zagreb, koje sam uputio 12. siječnja 2005. To pismo dostavljam i *Političkom zatvoreniku*, *Fokusu*, *Večernjem listu*, *Hrvatskom domobranu*, te gospodi **Milanu Bandiću i Goranu Miliću**, a ono u cijelosti glasi:

«Poštovani gospodine Krauthaker,

U posjedu sam članka 'Šumarske jaslice oduševile čak i Papu', kojega je 6. prosinca 2004. objavio Večernji list. Tu se spominje i gostovanje upravitelja Šumarije Zagreb, g. Herberta Krauthakera na Radiju Vatikan, kojom prigodom je kazao što sumarske jaslice predstavljaju Zagrebčanima.

Gospodine upravitelju, meni je dragoošto ste izjavili Radiju Vatikan. Međutim, molim Vas da učinite i nešto drugo, što bi također oduševilo Zagrebčane. Naime, u Gračanima se nalazi veliki broj stratišta, na kojima je 1945. smaknuto i pokopano 1307 žrtava (Fokus od 7. siječnja 2005., str. 38.). Jedno od tih stratišta zove se Strmec, a na njemu se nalaze kosti 242 žrtve, među njima i kosti mog oca (Milan Marušić, Žrtve komunističkih zlodjela u Zagrebu – svibanj 1945., str. 182.)

Svojom molbom ne tražim da Šumarija na tom mjestu, koje je inače u njezinu vlasništvu, postavi križ ili spomenik, nego samo da ukloni barake koje je tamo svojedobno sagradila. U njima danas s radnicima Šumarije stanuju i njihove obitelji, žrtve istih onih koji su počinili zločine u svibnju 1945. Nije humano, da ljudi stanuju nad ljudskim kostima, i da se djeca igraju na zemljištu ispod kojega počivaju kosti umorenih. S tim bi se složio i mali Isusek u jaslicama, zar ne?

Dok nije bilo baraka, ja sam sa svojom pokojnom suprugom – rođenom Gračankom – i našom djecom palio svojeće i polagao cvijeće. Otkad su tamo barake, to se više ne usuđujemo činiti, da nas još tko ne optuži za pokušaj paleža baraka ili čak šume.

Molim Vas, dakle, da uklonite one barake. Ove se godine navršava 60 obljetnica stravičnog zločina, pa bi Vam ne samo ja, nego i mnogi Gračanci i Zagrebčani, bili neobično zahvalni. Tada bismo ja i moja četiri brata, skupa s našom djecom, mogli doći položiti cvijeće i zapaliti svjeće na očevu grobu.

U toj nadi, očekujući Vaš odgovor, izvolite primiti u znak mojega poštovanja srdačan pozdrav,»

Ratimir MLINARIĆ

U SPOMEN

**ZORA KNEŠAUREK,
dipl. iur.**

1919. - 2005.

Neka joj je laka hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Zagreb

U SPOMEN

**VINKO TOPIĆ
profesor u mirovini**

Neka mu je laka hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN VRBANČIĆ

1922. - 2005.

Neka mu je laka hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Sisačko-Moslavačka

U SPOMEN

Dr. IVAN TOLJ

1915. - 2005.

Neka mu je laka hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Rijeka

IN THIS ISSUE

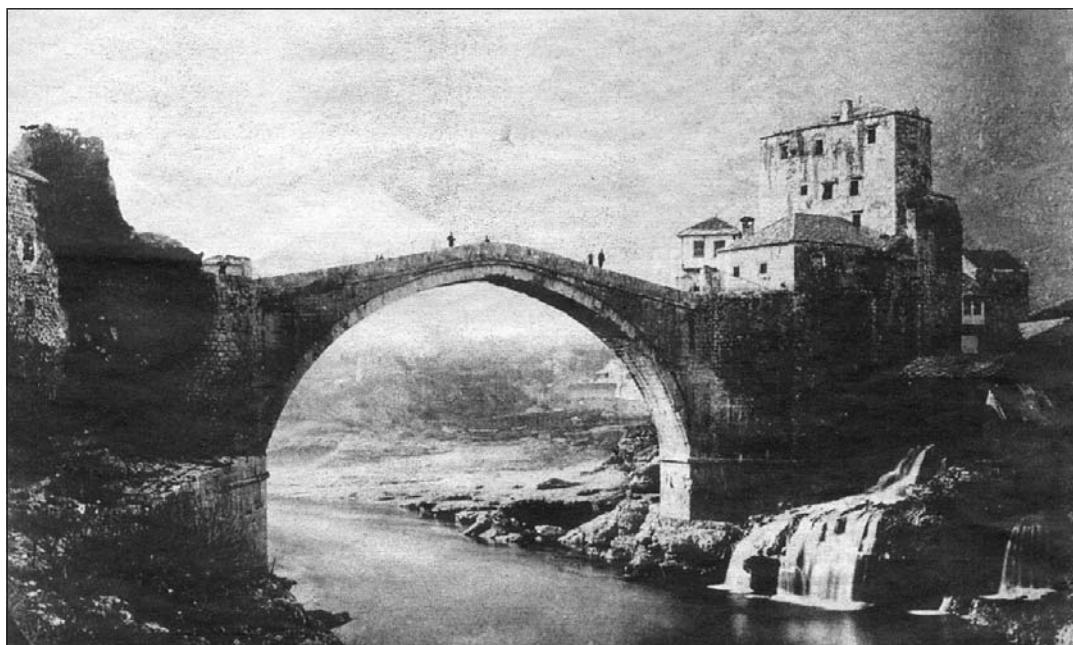
Dr. Andelko Mijatović writes about the days of imprisonment and murder of **Ivo Mašina**. Mašina was one of the most famous Croatian political prisoners murdered at a Yugoslav communist prison. He was born to a big, Yugoslav-oriented family on the island of Ugljan near Zadar. As a young man, he realised that his Croatian nation was enslaved in Yugoslavia, and as a devoted Catholic he could not possibly come to terms with the communist dictatorship. Because of that, he decided to resist the regime. He was first arrested in 1954, and after conviction in 1955, he was transferred to the infamous prison in Stara Gradiška.

After leaving the prison, he started studying history. Although marked as an uncompromising regime opponent, his professors considered him a very talented historian. At the same time, through the history studies, Mašina's patriotism and resistance grew stronger. He was arrested again in 1959. There were numerous trials against Croat patriots in that year all over Croatia and Bosnia and Herzegovina. The Yugoslav secret police intended to get even with those young and uncompromised men who, probably inspired by the Hungarian revolution in 1956, tried to bring change to the situation in their own country. Mašina was one of them. This time, he was convicted as a one of the group, in which the principle defendant was **Father Rudi Jerak**, Mašina's spiritual teacher. After the conviction in early 1960, Mašina was brought once again

to Stara Gradiška. He tried to escape in May 1960, but was arrested again in the beginning of November 1960. After months of torture, he was murdered on 21st November 1961.

The authorities were clearly trying to cover up the murder, so that the family was not allowed to attend the funeral; and numerous requests for exhumation

writer **Predrag Matvejević**. Kraljević states that the so-called independent journalism applied totally different criteria in those cases. When dealing with the persecution of conservative journalists (so-called rightists), Croatian Journalist Society more or less openly sympathises with the persecution of public speech. On the other

Mostar around 1850

and transfer of his remains to his native village of Preko remained futile. Mašina's remains were transferred to his native soil in 1998. Three years later, scientists gathered to discuss his work, and the collection of his works was published.

* * *

In his analysis of the current situation in Croatia, **Egon Kraljević** writes about the manipulations of the so-called independent journalism. The direct motive was the indictments of the International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia against several so-called rightist journalists and the commotion raised by the sentence for slander to the Yugoslav

hand, when a Yugoslav writer with significant roles in the communist movement is found guilty of slander and punished, the so-called independent journalists raise hue and cry, trying to proclaim Croatia a country lacking democracy. The first reason lies in the fact that a large majority of today's so-called independent journalists and most prominent so-called democrats come from communist circles. Thanks to foreign media and financial support, they have been promoted into the apostles of democracy. If such transformation was accepted unreservedly, democracy would be nothing but manipulation, Kraljević concludes.

IN DIESEM HEFT

Über der Gefangenschaft und Ermordung von **Ivo Mašina** schreibt **Dr. Andelko Mijatović** ausführlich. Mašina ist einer der bekanntesten kroatischen politischen Häftlinge der in jugoslawischen kommunistischen Kerkern umgebracht wurde. Er wurde in eine Kinderreiche jugoslawisch orientierte Familie, unweit vom Zadar, auf dem Insel Ugljan, geboren. Noch in frühe Jugend begreift er, dass sein kroatisches Volk in Jugoslawien versklavt ist und als überzeugter Katholik konnte sich mit der kommunistischen Diktatur nicht zufrieden geben. Deswegen ent-

diesem Jahr begann in Kroatien und Bosnien und Herzegowina eine Welle von Prozessen gegen die kroatischen Patrioten. Die geheime jugoslawische Polizei entschloss sich mit den jungen und unkompromitierter Menschen, die wahrscheinlich auf der Welle der ungarischen Revolution von 1956 die Lage in eigener Heimat versuchten zu verändern, auf das schärfste abzurechnen. Mašina war einer von denen. Dieses Mal wurde er in eine Gruppe verurteilt in der Erstangeklagter der **Pater Rudi Jerak**, der geistige Lehrer von Mašina, auftrat. Nach der Verurteilung Anfangs 1960 wurde Mašina

wurden erst im Jahre 1998 in die Heimat überführt. Drei Jahre danach fand ein wissenschaftliches Symposium über seine Tätigkeit und wurde in einem Sammelband veröffentlicht.

***

In seiner Umschau auf die aktuelle Lage in Kroatien beschäftigt sich **Egon Kraljević** mit der Manipulation des sog. unabhängigen Journalismus. Direkter Anlaß da zu sind Anklageschriften des Internationalen Strafgerichtes für ehemaliges Jugoslawien gegen einige sog. rechtsorientierten Journalisten und Geschrei um Verurteilung des jugoslawischen Schriftstellers **Predrag Matvejević** wegen Verleumdung. Kraljević konstatiert wie in diesen Fällen das sog. unabhängige Journalismus gänzlich unterschiedliche Kriterien angewendet hat. Wenn es sich um Verfolgung der konservativ orientierten (sog. Rechte) Journalisten handelt, sympathisiert mehr oder weniger die Kroatische journalistische Gesellschaft mit Verfolgung des öffentlichen Wortes. Aber, wenn man einen jugoslawischen Schriftsteller, der herausragende Rolle in kommunistischer Bewegung spielte, wegen Verleumdung für schuldig erklärt und bestraft, dann bewegt diese sog. unabhängige Journalismus Treibjagt, durch die versucht wird Kroatien zum Land der mangelhaften Demokratie zu erklären. Wahre Ursache liegt darin, dass große Mehrheit heutigen sog. unabhängigen Journalisten und führenden sog. Demokraten in Wirklichkeit aus kommunistischen Reihen stammen. Nun, sie sind, dank der ausländischen Medien- und Finanzhilfe, zum Apostel der Demokratie promoviert. Im Falle der bedienungslosen Akzeptanz solche eine Transformation, kann die Demokratie nicht anderes als Manipulation sein, beschließt Kraljević.

Banja Luka, mittelalterliche Festung Tvrđa grad

schließt er sich zum Widerstand gegen das Regime. Zum ersten Mal wurde er 1954 verhaftet und nach der Verurteilung 1955 in das berüchtigte Gefängnis Stara Gradiška überwiesen.

Nach der Entlassung aus dem Gefängnis begann er Geschichtsstudium. Obwohl schon als unbefriedeter Gegner des Regimes bekannt, wird er von den Professoren an der Katheder als begabter zukünftiger Historiker geachtet. Durch die Erforschung der Geschichte werden Mašinas Patriotismus und Bereitschaft zum Widerstand zugleich kräftiger. Er wurde erneut im Jahre 1959 verhaftet. In

erneut nach Stara Gradiška abgeführt. Von dort versuchte er und es gelangte ihm im Mai 1960 zu fliehen, wurde jedoch Anfang November 1960 gefangen genommen. Nach monatelangem Quälereien wurde er am 12. November 1961, in Gefängnis Stara Gradiška, ermordet.

Die Machthaber versuchten seine Ermordung zu verbergen und verweigerten seiner Familie an den Begräbnis Teil zu nehmen und zahlreichen Anträgen nach der Exhumierung und Überführung der Überreste nach Geburtsort Preko, blieben ohne Erfolg. Mašinas Überreste

bole je, čavalki varde, i Troje čavture
ađave...

Stajao sam zgrčajući morej
apreote. Oni put u sruće ţimlju čuo rau
z, e igrę linelnu dgađe. Oni put rau se-
zres, da ; kvali moph inot, noju dgađa,
a ne samo Mameci. I ja moph bili, ađaudar
ne uniformi s pravom, Veličom pustom ; ja
moph bili. Sproptne dressi useljek! Suge
bi mi rauče na otic, ol' gauče i nabol.
Sputio rau se starih kavelnich majava, otič
i Nagornih plesana, i onope zahijje, išlo je
pac i njezina : postoljci vlasar mow da se
smuči s krunom na glavi s ponosom u duši.

Koncu mi je osana: ţes, išlo se
jelan moj tato jan ; indunjan dođivje
živo u jelan, išao želotan dan moph velas
se postolji. Ali je ĉeujice, da se je žlho.
Kogali ste mi, da je, da rauče nisto boliv
moph lavelnica, jer ; vi ste kralj. Opremljene

mi, donale, išlo se teg moph deportaj deportac
10. travnja 1941. godine. Jer de se nije deport-
lio, ja se mi danos ne bili moph emisija
melan ; ponoran, išlo rau Hrast.

Ne biste, duga, konteslicki atmen

Nevalo, ne biste bili realisti, ker ne biste
slaveti, da je to bio ne bauo moph res
; (nepovjek) već uđo djele dancanje kavetore
useljek. I oni bauo mi melati deportacija
vejmarkiertja napotovanije. Ja sam - ne hr-
će bili moph otici kuci ne sušljap kres-
nike. Tako se ipak igraditi pasto ne
telijanomu kugulatu, jer - paljenje a "feli-
ji, ... Ali rau s jednom stvar nafad
moph ko ne ĉisti : za mene je bila učite
jupostoljaca idja. Ona je za mene bila
prvič, kajc rau se spiešio se fidou.
(Proniče, je gružele.)

Dokidom Revolucion 1945. otravan
je - učulim - danačju felsku me fujeslav

21. VII. 1927. — 21. VIII. 1947.

Doga ī svijetle žogat. Tjelom i gubitku
plantaži spajiste.

A tada ī svijetle, nje već goda biste,
niješliko joj jace.

Što da uđem sedi na ovoj drvećici.
Kodudam?

Menam oječi. Samo šutnu i ojicom
kao u meni ker mi je — ker drvećici pite

Svage, moje svage!

Stijensu u tunu. Ove smo joj blize.

A točku deceniju, moje iči svage

postojat. stranot.

Prelj. smo puno vrednat i god činec
svjilo u život.

Perjet i se neumalo do dragil

mojih svijeda — —

Ko novi Kolumbo perjet i ne

svjetore.

Ova ī svijetla žogat. slabomu.

Hrvatske moje!

je u Njeman. —

— — — — —
Ja volim život? ja ē i posti
moje no što segmen ţiju i polomiti —

mojim rukama.

Ja volim život, što mi pa On deš,

uniješti me da.

Zivot — to je vječnost, e vječnost

je u Njeman.